Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci

Bc. Tereza Adamcová

Diplomová práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.

Praha 2023

Prague College of Psychosocial Studies

Social work with foreigners and aspects that affect their integration

Bc. Tereza Adamcová

Diploma Thesis

Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.

Praha 2023

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely

V Praze dne…….. Podpis……..

Poděkování:

V první řadě bych chtěla velice poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Michaele Konopíkové, Ph.D. za její ochotu a čas, za odborné vedení, náměty a cenné připomínky, které mi pomohly k napsání této závěrečné práce. Ráda bych poděkovala i dotazovaným reposponedům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým blízkým za jejich trpělivost a podporu během celého studia.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá významem sociální práce s cizinci v rámci integrace. V souvislosti s tématem je hlavním cílem zkoumat, jaký význam má sociální práce pro uprchlíky přicházející do České republiky z perspektivy sociálních pracovníků a pracovnic pracujících s cizinci. Text analyzuje, jak vnímají svůj přínos práce s touto skupinou a jaké jsou nejčastější aspekty a bariéry, se kterými se nově příchozí musí vypořádat. Praktická část prezentuje provedené výzkumné šetření, které je realizováno s důrazem na kvalitativní metodu. Na základě polostrukturovaných rozhovorů s pěti respondenty jsou tématickou anazlýzou indentifikována témata vztahující se k bariérám, s kterými se sociální pracovníci a pracovnice potýkají v rámci integrace při práci s cizinci.

Klíčová slova: sociální práce - sociální pracovníci - integrace - uprchlíci - cizinci - aspekty

Abstract:

The diploma thesis deals with the importance of social work with foreigners in the context of integration. The main goal of the thesis is to analyze the importance of social work with refugees coming to the Czech Republic from the perspective of social workers working with foreigners. The thesis aims to present the experience of social workers working with foreigners and the most common aspects and barriers the newcomers have to deal with. Research on the basis of semi-structured interviews with five respondents, thematic analysis is used to identify topics relevant to the obstacles that social workers deal with in the context of integration when working with foreigners.

Keywords: social work - social workers - integration - refugees - foreigners - aspects

Obsah

ÚVOD **10**

TEORETICKÁ ČÁST **12**

1 MIGRACE **12**

Migrace a její příčiny 12
Uprchlík nebo migrant? 14
Emigrace a imigrace 15
Integrace 16
Cizinci v České republice 17

1.2 Vývoj migrace v České republice od roku 1989 až do současnosti **18**

1.3 Druhy pobytového statusu v ČR **24**

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany 25
Azylanti 25
Doplňková ochrana 26

1.4 Dílčí shrnutí **27**

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE S CIZINCI **28**

2.1 Sociální práce s cizinci **28**

2.2 Role sociálního pracovníka při práci s cizinci **32**

2.3 Požadavky na sociálního pracovníka **34**

2.4 Dílčí shrnutí **36**

3 VÝZNAMNÉ ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ INTEGRACI **37**

3.1 Sociální **37**

Vzdělání 37
Bydlení 39
Začlenění do místní komunity 41

3.2 Psychologické **42**

Vztahy s majoritní společnosti 42
Identifikační integrace 43

3.3 Ekonomické **44**

Zaměstnání 44

Znalost místních poměrů 45
3.4 Kulturní 47
Znalost jazyka 47
Kultura 48
Náboženství 49
3.5 Dílčí shrnutí 50
4 VYBRANÁ NESTÁTNÍ NEZISKOVÁ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI MIGRACE A INTEGRACE CIZINCŮ V ČR 51
ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM, z.s. 51
PRAKTICKÁ ČÁST 54
5 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY 55
6 METODOLOGIE 56
6.1 Výběr vzorku: kritéria výběru, způsob výběru, průběh rozhovorů 58
6.2 Etické aspekty 60
6.3 Silné a slabé stránky tématu a výzkumu 61
6.4 Výzkumný soubor 63
6.5 Analýza dat 65
7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ 67
7.1 Sekce A - Osobní zkušenost v rámci práce s cizinci 67
7.1.1 Motivace pro profesní zaměření na sociální práci s cizinci 67
7.1.2 Pozitivní aspekty práce 69
7.1.3 Negativní a odrazující aspekty práce 71
7.1.4 Nároční klienti 72
7.2 Sekce B - Jak sociální pracovníci a pracovnice reflektují svoji roli při integraci? 74
7.2.1 Potenciál sociální práce s cizinci 74
7.2.3 Charakteristika sociálního pracovníka 77
7.2.4 Traumatické zkušenosti 78
7.2.5 Negativní postoj majority 79
7.3. Sekce C - „Jakým bariérám sociální pracovníci při své práci s uprchlíky čelíte?" 81
7.3.1 Odlišnost kultury a jazyková bariéra 81
7.3.2 Potřeba jazykové vybavenosti 82
7.3.3 Informace 83

7.3.4 Obtížné získání práce a nižší kvalifikace 84

SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE 86

ZÁVĚR 89

POUŽITÉ ZDROJE 91

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 97

PŘÍLOHY 98

Příloha 1: Vzor informovaného souhlasu 98

Příloha 2: Vzor polostrukturovaného rozhovoru 101

Příloha 3: Přepisy rozhovorů 102

Respondent č. 1 102

Respondent č. 2 111

Respondent č. 3 116

Respondent č. 4 122

Respondent č. 5 129

ÚVOD

Migrace obyvatel a sociální práce s cizinci jsou současnými diskutovanými tématy na celosvětové úrovni. V posledních letech se v České republice zvyšuje počet cizinců, kteří sem přicházejí s vidinou lepšího života. Tato migrace představuje výzvu pro sociální práci, která se snaží pomoci cizincům integrovat se do většinové společnosti. Tématem práce je analyzovat význam sociální práce v rámci integrace a její přínos pro majoritní společnost a i pro nově příchozí cizince.

Sociální práce s cizinci je náročná, protože se musí vypořádat s různými problémy spojenými s migrací. Jedním z hlavních problémů je jazyková bariéra, která brání efektivní komunikaci mezi cizinci a sociálními pracovníky a samozřejmě majoritní společností. Znalost jazyka majoritní společnosti je klíčovým faktorem pro sociální integraci cizinců, protože umožňuje získání zaměstnání a zapojení do běžného života.

Dalším významným problémem je pro cizince hledání zaměstnání. Často se setkávají s diskriminací a předsudky ze strany zaměstnavatelů nebo kolektivu v práci. Sociální pracovníci se snaží pomoci cizincům získat přístup k zaměstnání a bojovat proti diskriminaci, aby se mohli plně zapojit do pracovního prostředí a zajišťovat si své živobytí.

Cizinci se také střetávají s předsudky a xenofobním chováním ze strany majoritní společnosti, což může vést k pocitu sociálního vyloučení. Sociální pracovníci se proto snaží tyto postoje překonat, podporovat multikulturalitu a vytvářet prostředí, které respektuje různé kultury a podporuje vzájemné porozumění.

Celkově řečeno, sociální práce s cizinci se zabývá obtížnými životními situacemi, které cizinci v novém prostředí často zažívají. Tímto způsobem mohou sociální pracovníci podpořit sociální integraci cizinců a přispět k vytváření inkluzivní společnosti.

Nabízí se úvaha, proč je integrace cizinců spojena se sociální prací, je otázkou, zda-li to souvisí s odlišností kultur. Pokud cizinec plánuje dlouhodobý pobyt na našem území, je důležité, aby se přizpůsobil životu v naší společnosti a snažil se do ní integrovat. V této snaze mu mohou pomoci kurzy českého jazyka a sociokulturní kurzy, které jsou poskytovány jak státními,

tak nestátními neziskovými organizacemi, v nichž působí sociální pracovníci. Tyto organizace rovněž pracují se samotnou přijímající společností, neboť integrace je vzájemný proces. Poskytují právní a sociální poradenství, zprostředkovávají tlumočení a další podpůrné služby.

Cílem práce je prozkoumat, jaké jsou bariéry v rámci integrace uprchlíků, žadatelů o azyl, žadatelů o doplňkovou ochranu, azylantů, a které aspekty ovlivňují jejich integraci z perspektivy sociálních pracovníků. Záměrem této práce je i zjistit, jak vnímají sociální práci s cizinci samotní pracovníci z nestátních neziskových organizací.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části a to teoretickou a praktickou. Teoretická část má čtyři kapitoly. Jednotlivé části se věnují pojmům souvisejících s integrací, vývoji a strategii integrační politiky v České republice, sociální práci s cizinci a faktorům, se kterými se nejčastěji cizinci musí potýkat v rámci integrace. Také zde jsou uvedeny informace o nestátní neziskové organizaci, ve které pracuji jako sociální pracovník a ve které pracují i dotazovaní respondenti. Praktická část práce je zaměřena na dosažení cílů a zodpovězení výzkumných otázek. V práci je prezentována použitá metodologie a sdíleny poznatky z provedeného kvalitativního výzkumu. Data pro výzkum jsou získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. V této části diplomové práce je také popisován postup sběru a zpracování získaných dat. Závěrečná část se věnuje interpretaci získaných dat.

Vzhledem k mému vlastnímu působení na pozici sociální pracovnice zaměřené na práci s cizinci jsem si vybrala toto téma pro mou práci. Věřím, že sociální práce přináší významné benefity pro cizince, kteří čelí výzvám spojeným s integrací do nové společnosti, stejně jako pro majoritní společnost, do které se snaží začlenit. Díky sociální práci může tento proces být pro obě strany snazší a přinést přínosy pro všechny zúčastněné.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MIGRACE

První část je věnována vysvětlení pojmům souvisejících s migrací a také důvodům, proč lidé migrují. V této práci je věnována pozornost i vývoji integrační politiky, neboť její vliv na sociální práci je zásadní. Činnost nestátních neziskových organizací vychází právě z integrační politiky. V kapitole jsou rovněž podrobně popsány možnosti pobytových statusů, o které mohou uprchlíci zažádat.

Migrace a její příčiny

„Latinské slovo migratio znamená stěhování, přestěhování (se). Jedná se o slovo odvozené od migro, migrare, tedy od stěhovati se, vystěhovati se, přesídliti. V sociálně-vědním diskursu pojem migrace vyjadřuje studium pohybu, stěhování či přesídlování lidí, ať je tento pohyb permanentní či dočasný, dobrovolný či nedobrovolný" (Henig, 2007, str. 35).

To, zda-li jedinec migruje, je ovlivněno řadou faktorů a to ekonomickými, sociálními či kulturními a migrace je předmětem individuálního rozhodování každého jedince (Prochazkova Ilinitchi, 2010).

Divinský (2009) se domnívá, že za důvody, proč lidé migrují, stojí hlavně negativní jevy, před kterými lidé prchají, ať už jako je chudoba v domovské zemi, přelidnění, přírodní katastrofy, hospodářská zaostalost, válečné konflikty, politické, rasové, etnické a náboženské represe a diskriminace.

Existují i různé typy a dělení migrace. Podle Petersen (1958) hovoříme o migraci mezinárodní, pokud lidé migrují mezi státy. V případě druhého typu, kdy dochází k migraci uvnitř státu, hovoříme o migraci interní. Dalším typem je rozdělení dle příčiny, na dobrovolnou, sem spadá například pracovní migrace, ekonomická, migrace za účelem spojení rodin, nebo za účelem studia. Druhým typem migrace dle příčiny je migrace nedobrovolná, kdy důvody

mohou být politické, náboženské a další. Dále dle kritéria rozlišujeme migraci vnucenou, která je vyjádřením nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, příkladem jsou migrace během válek, kdy v důsledku dochází k masovému vyhánění obyvatel. Za vynucenou migraci dle považujeme pohyb obyvatelstva v důsledku enviromentálních ohrožení jako je sucho, povodně apod. Posledním kritériem je časovost, kdy rozlišujeme dva typy migrace, a to dočasnou a permanentní.

Etzo (2008) se navíc zamýšlí nad dělením v důsledku ekonomické teorie, kdy bychom rozlišovali mikroekonomické modely a makroekonomické modely. První model nám odpoví na otázku, proč lidé migrují a druhým modelem si zodpovíme otázku odkud migranti přicházejí a kam směřují.

Z komplexní povahy migrace vyplývají základní otázky a to zejména:

- Jaké jsou příčiny migrace a proč k migraci dochází? Z jakých důvodů dané skupiny lidí migrují? Kdo jsou ti, kteří migrují a jaké jsou jejich charakteristiky a jak se liší od obecných charakteristik populace, od které odcházejí?
- Jak lidé migrují, skupinově, samostatně? Dalo by se říci, že je migrace součástí jejich životního cyklu?
- Jak se chovají v cílových zemích migrace, jaké adaptační nebo integrační strategie zde volí nebo zvolit musí?
- Co daná migrace způsobuje jak u samotných migrantů v místě přistěhování a zároveň v místě, odkud migrovali?
- Jaké jsou migrační politiky a integrační strategie v cílových zemích, kam migranti přichází?

Je patrné, že neexistuje a ani existovat nebude jediná „všeobjímající“ teorie migrace a to z důvodů nemožnosti sjednocujícího pokrytí dané komplexity (Drbohlav & Uherek, 2007).

Nelegální migrace může také přinášet nebezpečné fenomény, které nejsou v souladu se zákonem. „Nelegální migrace a neoprávněné aktivity migrantů jsou doprovázené řadou rizik, která se váží jak na samotného migranta, tak na prostředí, ve kterém „„nově” operuje (cílová země), přes které které migroval (tranzitní země) ale případně i ze kterého odešel (zdrojová země)” (Drbohlav, 2008, str. 20).

Uprchlík nebo migrant?

I přestože se tyto pojmy často v médiích a veřejných diskuzích zaměňují, není mezi nimi zaměnitelnost. Existuje rozdíl mezi těmito výrazy, který je důležitý a který bychom měli rozlišovat. Zaměňování těchto dvou termínů může způsobit problémy pro obě skupiny a vést k nedorozumění při diskuzích o azylu a migraci.

UNHCR (2015) uvádí, že uprchlíci jsou osoby, které prchají často před válečným konfliktem nebo pronásledováním. Jejich situace a pobyt v zemi původu je pro ně tak nebezpečný a nesnesitelný, že překračují státní hranice, aby hledali bezpečí v okolních zemích. Stávají se tak mezinárodně uznávanými uprchlíky. Jsou tak uznáni právě proto, že je pro ně návrat domů příliš nebezpečný a i přesto, že by se rádi domů vrátili, musí hledat útočiště jinde. Jedná se o skupinu lidí, pro které by odepření azylu mělo fatální následky. Ochrana uprchlíků se řídí mnoha aspekty. Mezi jeden z hlavních patří dostupnost azylového řízení, které se řídí dodržováním lidských práv a umožňování práva na důstojný a bezpečný život. Právní režim, který chrání práva uprchlíků se označuje jako mezinárodní ochrana uprchlíků. Ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v čl. 14 je stanoveno, že každý má právo na to vyhledat a požívat azyl. Pojem azyl však nebyl definován na mezinárodní úrovni až do roku 1951, kdy byla uzavřena Ženevská Úmluva o právním postavení uprchlíků. V hlavním dokumentu a v dodatkových protokolech je definován pojem uprchlík a základní práva a povinnosti uprchlíků.

Ženevská Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 označuje za uprchlíka každou osobu, která se důvodně obává, že by mohla být perzekuována z důvodu své rasy, země původu, za své politické názory, příslušnost k určité sociální skupině, a nachází se mimo zemi, v níž má svou státní příslušnost, ale z výše uvedených důvodů nemůže zažádat tuto zemi o svoji ochranu. Hlavním rozdílem mezi uprchlíky a migranty je nucenost uprchlíka migrovat. Oproti tomu migrace kvůli studiu, práci, slučování rodin se považuje za dobrovolnou (Wenden, 2020).

Podle Anderson & Blinder (2011) bývají pojmem migranti často označováni lidé, kteří se narodili mimo hranice státu, který nyní obývají s cílem usadit se natrvalo v zemi, která není

původně jejich domovinou. Dle některých výzkumů bývají dokonce považovány za migranty i děti, které se sice narodily již na území státu, ale jejichž rodiči jsou cizinci.

Migranti se nerozhodují pro stěhování z důvodu přímé hrozby pronásledování nebo smrti, ale především proto, aby zlepšili svůj život, kdy si najdou lepší práci, v některých případech kvůli vzdělání, sloučení rodiny nebo jiným důvodům. Na rozdíl od uprchlíků, kteří se nemohou bezpečně vrátit domů, se migranti nesetkávají s žádnou překážkou, která by jim bránila v návratu do jejich domoviny. Pro jednotlivé vlády zemí je tento rozdíl důležitý. S migranty proto jednají v rámci vlastních imigračních zákonů a s uprchlíky prostřednictvím norem o uprchlících a zákonem o azylu, kdy je postup definován ve vnitrostátních předpisech, a hlavně mezinárodním právu. Nerozlišování pojmů uprchlík a migrant může mít vážné následky pro bezpečnost a život uprchlíků, a dokonce může oslabit podporu veřejnosti pro uprchlíky, kteří potřebují poskytnutí azylu v dané zemi (UNHCR, 2015).

Emigrace a imigrace

Dle Dohnalové (2012) migrace může mít podobu imigrace, tímto pojmem rozumíme přistěhování obyvatelstva do země nové, nebo emigrace, což lze chápat jako vystěhování ze země původní. Rozlišujeme navíc pojem reemigrace. Tímto pojmem označujeme pohyb obyvatelstva, který zahrnuje nejdříve emigraci ze země původu a po určité době zpětnou imigraci do původní země, ze které člověk emigroval.

Wenden (2020) navíc popisuje, že závisí na úhlu pohledu, protože podle něj je každý migrant zároveň imigrantem nebo emigrantem. Imigrantem je osoba, která se přistěhovala, emigrantem je osoba, která se odstěhovala.

Integrace

Wenden (2020) upozorňuje na fakt, že integraci je nutné chápat jako oboustranný proces zapojení, a to nejen imigrantů, ale všech skupin obyvatel. Tento pojem se liší od asimilace, která předpokládá absolutní přizpůsobení ze strany imigranta. Integrace je oproti tomu oboustranný proces, kdy jsou aktivními nejenom imigranti, ale i společnost, která imigranty přijímá. Bez přijetí od většinové společnosti totiž není integrace možná

Toto tvrzení potvrzují i Niessen & Schibel (2004), kteří tvrdí, že společnost a instituce musí zaujímat aktivní a otevřený postup vůči cizincům. Chápou integraci jako vzájemný vztah mezi státem a cizincem. Je to podle nich proces, v němž je důležité partnerství mezi vládními a nevládními činiteli na různých úrovní, například u zaměstnavatelů, odborových svazů, mezi náboženskými organizacemi, občanskou společností, sdružením uprchlíků a nevládními organizacemi podporujícími nově příchozí cizince.

S předchozími výroky souhlasí i Dohnalová (2012), podle které je integrace obousměrný a dynamický proces vzájemného přizpůsobování cizinců a většinové společnosti, která je přijímá.

Niessen & Schibel (2004) dále tvrdí, že hlavním cílem integrace je soběstačnost. Vlády jednotlivých zemí mají usilovat o to, aby migranti mohli vést nezávislý život, pokud jde o bydlení, zaměstnání, sociální síť či participaci ve společnosti.

V České republice je stanoveno několik klíčových předpokladů pro integraci a tím je znalost českého jazyka, pro získání trvalého pobytu je nutnost složit jazykovou zkoušku na úrovni A1. Dalším aspektem je usilování o ekonomickou soběstačnost cizince, schopnost cizince orientovat se ve společnosti a v neposlední řadě je to vytváření vztahů cizince s majoritní společností (Dohnalová, 2012).

Cizinci v České republice

Podle Dohnalové (2012) je pojem cizinec legislativní povahy a rozumí se jím fyzická osoba, která není státním občanem České republiky. Jsou to tedy všichni občané, které mají jiné než české státní občanství.

Problematika pobytu cizinců v českém právu je řízena dvěma hlavními zákony, a to zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, a na ně navazující ustanovení dalších zákonů a norem. Tyto zákony jsou neustále ovlivňovány změnami, zájmy státních institucí, zákonodárnými a výkonnými složkami, politickými stranami, obcemi, vzdělávacími zařízeními, nestátními neziskovými organizacemi atd. (Günter, 2007).

Hlavním gestorem agendy týkající se cizinců je Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Tento orgán je legislativním i exekutivním a je gestorem migrační a integrační politiky. Další instituce, které rozhodují o pobytu cizinců je Ministerstvo zahraničních věcí a Ředitelství služby cizinecké policie Policie ČR (Dohnalová, 2012).

1.2 Vývoj migrace v České republice od roku 1989 až do současnosti

O azyl je možno zažádat v ČR od roku 1989 (British Council, 2002).

Günter (2007) ve své studii uvádí, že teprve od roku 1990 s podpisem Ženevské konvence OSN o právech uprchlíků a s otevřením hranic můžeme mluvit o konfrontaci zdejší společnosti s migrací a problémy, které přináší.

Do znovuobnovené demokracie v ČR se začali navracet nejenom ti, kteří v několika vlnách dříve emigrovali před komunismem. Počátkem 90. let se v Praze pohybovalo 10-20 tisíc mladých Američanů. Vietnamská komunita se do ČR dostávala hlavně v 60. letech, kdy přišla první vlna, velký příliv následoval v 70. a 80. letech, který vyvrcholil po roce 1990, kdy přišla do ČR skupina Vietnamců žijící do té doby v Německu (British Council, 2002).

Česká republika byla jako země v průběhu devadesátých let charakteristická a známá liberálním přístupem k migraci a otevřená k získávání pobytových a pracovních oprávnění pro občany jiných zemích. Svědčí o tom například vstřícný přístup k uprchlíkům z Bosny a Hercegoviny (Günter, 2007).

Přísun uprchlíků ze zemí bývalé Jugoslávie potvrzuje také British Council (2002), dle vyjádření v tu dobu imigrace nezměnila převyšující národnostní homogenitu, jen se díky ní narušila kulturní jednorodost.

Obrat však přišel na přelomu 90. let. Zákon o pobytu cizinců z roku 1990 se změnil a pravidla začala být značně restriktivní a také celý proces byrokraticky náročný. K dalšímu zpřísnění zákona o azylu došlo v roce 2001, hlavní příčinou bylo zneužívání azylového řízení ekonomickými migranty hlavně z Ukrajiny a Moldavska. Proud migrantů do ČR souvisel především se zájmem migrantů a také zemí původu. Hlavním zájmem pro občany z Ukrajiny, bývalých zemí SSSR, balkánský zemí, Vietnamu, byla pracovní migrace (Günter, 2007).

British council (2002), potvrzuje, že důvodem žádostí o azyl Rusů a Ukrajinců jsou hlavně ekonomické pohnutky. U občanu kavkazských republik jsou nejčastější příčinu migrace nestabilní politická situace, válečné konflikty nebo pronásledování z důvodu vyznání či etnika.

Žadatelé o azyl byli také často z afrického kontinentu, Středního východu, Balkánu, bývalých zemí SSSR. Nelegální migranti využívali Českou republiku jako tranzitní zemi, tak tomu bylo po celou dobu devadesátých let. Na přelomu devadesátých a 21. století se tento trend začal měnit a Česká republika se začala stávat zemí cílovou. Tento fakt vedl k potřebě ukotvení právního prostředí vůči migrantům a také k vytváření imigrační a integrační státní politiky. Velkou změnou v rámci imigrace a integrace byl v roce 2004 vstup České republiky do Evropské unie a také zrušení hranic v roce 2007 v rámci schengenského prostoru. Díky členství v Evropské unii a Schengenském prostoru nyní ČR musí dodržovat a řídit se i bruselskými směrnicemi (Günter, 2007).

V současné době je příliv cizinců do České republiky ovlivněn válečným konfliktem probíhajícím na Ukrajině. Na konci roku 2022 pobývalo dle Ministerstva vnitra na území České republiky 1 116 154 cizinců. Mezi cizinci pobývající legálně na území České republiky převažují občané třetích zemí, a to 889 728 osob, tj. 80% . V porovnání s rokem 2019, kdy bylo uveden počet 595 881, je to více jak dvojnásobné množství lidí, kteří přišli do České republiky (Cizinci v ČR - včetně azylantů | ČSÚ v hl. m. Praze b.r.).

K 31.12.2022 požádalo o mezinárodní ochranu celkem 1 694 osob. Ve srovnání s rokem 2021 je to více o 281, což činí nárůst o 20 %. Žadatele o mezinárodní ochranu nejvíce pocházeli z Ukrajiny, Turecka, Ruské federace, Gruzie, Vietnamu, Moldavska, Uzbekistánu, Afghánistánu, Sýrie, Běloruska. Celkově v roce 2022 bylo v České republice uděleno 92 azylů, 387 doplňkových ochran. Od počátku ruské agrese na Ukrajině bylo v České republice v roce 2022 vydáno celkem 473 216 dočasných ochran (Integrace držitelů mezinárodní ochrany - Aktuální informace o migraci | ČSÚ v hl. m. Praze b.r.).

Nejvíce cizinců bylo v roce 2022 registrováno na území hlavního města Prahy (346 306 osob), nejméně v kraji Zlínském (26 555 osob) (Cizinci v Praze v roce 2021 | ČSÚ v hl. m. Praze, b.r.).

Günter (2007) se již v roce 2007 domníval, že se počet cizinců v ČR při zachování stávajících ekonomických, politických i demografických trendů bude nadále zvyšovat. Bude podle

něj vzrůstat nejenom počet cizinců z Evropské unie, ale hlavně počet cizinců z třetích zemích, a to i přes obtížnější pravidla získávání víz v České republice.

Tuto predikci nám dokládají i data z Českého statistického úřadu, kdy od roku 2004 konstantně narůstá počet udělených azylů. Pro představu byl v roce 2004 azyl udělen 1623 osobám, v po deseti letech, tzn. v roce 2014 bylo schváleno 2 556 žádostí o azyl a v roce 2022 byla žádost schválena 2456 cizincům.

Na těchto datech je vidět postupný nárůst cizinců, kteří směřují do České republiky. Lze proto předpokládat, že význam sociální práce s cizinci bude stále vrůstat a stávat se důležitou kategorií v rámci sociální práce.

1.3 Vývoj integrační politiky v ČR od roku 1990 až po její strategie v současnosti

Vývoj integrační politiky lze podle Barši, Baršové (2005) rozdělit do tří fází. První fáze (1990-1998) se zaměřovala na pomoc uprchlíkům vyžadujícím ochranu. V roce 1991 byl přijat program pomoci uznaným uprchlíkům, který existuje dodnes a nabízí například podporu při hledání bydlení a omezenou výuku češtiny. Hlavními otázkami, kterými se státní administrativa věnovala, byla zejména materiální pomoc. Tři klíčové faktory ovlivnily vývoj integračních politik. Prvním faktorem bylo uvědomění si, že značná část ekonomických migrantů zůstane natrvalo. Druhým faktorem byla ochota Ministerstva vnitra zabývat se otázkami integrace. Třetím faktorem byla role Rady Evropy jako katalyzátoru při přípravě integračních politik. Nicméně do konci 90. let nebyly otázky integrace přistěhovalců v centru pozornosti Evropské unie.

Druhá fáze probíhala mezi lety 1999-2004, kdy začala v Česká republice vznikat integrační politika. Za integrační politiku zodpovídala Komise ministerstva vnitra pro integraci cizinců a vztahy mezi komunitami, která spadala pod Ministerstvo vnitra. Zde kde byli přítomni zástupci státní správy, akademická obec, nevládní organizace. V tomto období začalo formulování prvních integračních strategií. Začala se podnikat opatření v jednotlivých resortech státní správy, podporovat výzkum a sběr dat v oblasti integrace migrantů. Dále se rozvíjela činnost nevládních neziskových organizací a migrantských sdružení. Začaly také vznikat první webové portály a příručky, které měly sloužit pro informovanost cizinců. Za hlavní dokumenty z tohoto období lze pokládat: Zásady integrace cizinců na území České republiky z roku 1999 a Koncepce integrace cizinců na území České republiky z 11. prosince roku 2000 (Dohnalová 2012).

Tvrzení Dohnalové (2012) o důležitosti těchto dokumentů potvrzuje i Dvořáková & Horská (2007, str 39): „Co se týče integrace cizinců obecně – tedy i imigrantů vytvořilo Ministerstvo vnitra ČR v letech 1999 a 2000 dva klíčové dokumenty: „Zásady koncepce integrace cizinců“ a Koncepce integrace cizinců.“

Mezi hlavní cíle integrační politiky dle Koncepce integrace cizinců patřilo hlavně přiblížení postavení legálně a dlouhodobě žijících cizinců právnímu postavení občanů ČR, chránit jejich

práva a svobody. Dalším cílem bylo zajištění principu rovného přístupu a příležitostí pro cizince. Vytvářet vhodné podmínky pro integraci. Podporovat boj proti nelegální migraci, a snižování s ní spojená rizika a důsledky (Dohnalová, 2012).

Dalším významným dokumentem v tomto období byla dle Barši, Baršové (2005) Analýza situace postavení cizinců z roku 2003. V tomto dokumentu jednotlivé části pojednávají o kultuře, náboženství a jazyku přistěhovalců, na který je kladen důraz kvůli jeho uchování. Zároveň tento dokument upozorňuje na skutečnost, že nedostatečné jazykové znalosti nového jazyka jsou projevem nedostatku integrace a neznalost není není jen osobním handicapem, ale má dokonce dopad na přištěhované v důsledku segregace přistěhovatelských komunit a fragmentace společnosti.

Poslední fází rozumíme období od roku 2004 do současnosti. Předcházelo jí založení Oddělení integrace cizinců v roce 2002 a v roce 2003 vznikl Odbor migrace a integrace cizinců na Ministerstvu práce a sociálních věcí. K převedení integrační agendy pod Ministerstvo práce a sociálních věcí došlo od 1. ledna 2004 (Trbola, Rákoczyová, 2011).

Usnesením vlády ze dne 2005 byl realizován první integrační materiál a to Koncepce integrace cizinců do roku 2004 a nastaven postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2005 (Barša, Baršová 2005).

V roce 2008 došlo k převedení a sloučení agendy zpět pod Ministerstvo vnitra, které odpovídá za realizaci a koordinaci. Nová verze Koncepce integrace cizinců na území ČR byla přijata v roce 2011. Celkově došlo k největšímu rozšíření Odboru azylové a migrační politiky v letech 2009 až 2011, kdy také v roce 2009 převzal Odbor azylové a migrační politiky agendu povolování trvalých pobytů. Odbor azylové a migrační politiky se v problematice pobytů řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

Gabal (2004) se domnívá, že jednotlivé fáze svědčí o soustavném úsilí o koncepční uchopení problému. Pro Ministerstvo práce a sociálních věcí vypracovali v říjnu v roce 2004 nezávislí badatelé Analýzu postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR, v které je konstatováno, že „mnoho cizinců si zvyklo vnímat dosavadní stav, plný administrativních překážek, drobné

diskriminace a dlouhé doby pro získání trvalého pobytu a občanství jako nezájem České republiky o dlouhodobé usazování cizinců".

V současné době má nejvýznamnější roli v rámci státních institucích v integrační politice Ministerstvo vnitra a to konkrétně Odbor azylové a migrační politiky, který rozhoduje o žádostech o azyl. Dalším státním orgánem, který má nezastupitelné místo je také Správa uprchlických zařízení MV ČR, která se stará o chod uprchlických středisek a poskytování státních služeb uprchlíkům včetně služeb sociálních. Pro úspěšnou integrační politiku je hlavním bodem spolupráce a to jak státních, tak nestátních organizací (Trbola, Rákoczyová 2011).

S tímto faktem souhlasí i Matoušek (2010), podle kterého nevládní organizace zaměřující se na uprchlickou problematiku vyplňují prázdná místa v systému a snaží se o jiný přístup než stát. K hlavním významným rolím řadí bezpochyby i upozorňování na nedostatky státního systému, na porušování práv uprchlíků a rozvíjení aktivit, které budou směřovat ke zjednání nápravy.

1.3 Druhy pobytového statusu v ČR

Hlavním vnitrostátním předpisem, který se vztahuje k mezinárodní ochraně je zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o azylu upravuje oblast mezinárodní ochrany, tj. zejména vymezuje základní pojmy - podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany, žadatel o udělení mezinárodní ochrany, azylant, osoba požívající doplňkové ochrany, pojem pronásledování atd., dále pak vymezuje formy mezinárodní ochrany (azyl a doplňkovou ochranu), její druhy (azyl dle § 12, azyl za účelem sloučení rodiny a humanitární azyl, doplňkovou ochranu dle § 14a a doplňkovou ochranu za účelem sloučení rodiny) a podmínky jejího získání a důvody pro odnětí či zánik uvedených forem mezinárodní ochrany.

Právo na azyl je zakotveno v čl. 43 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, která stanoví, že Česká republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

Mezi další vnitrostátní předpisy se řadí zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR a zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně, který má ochranný charakter a jeho smyslem je rychle a hromadně reagovat na přílivy vysídlených osob ze třetích zemí, které se nemohou vrátit do země svého původu. Nejčastěji se jedná o osoby, které uprchly z oblastí, kde jsou válečné konflikty. Mezi další dokumenty, kterými je regulované uprchlictví a migrace je zákon č. 40/1993 Sb. zákon o nabývání a pozbývání českého občanství, zákon č. 71/1967 Sb. Správní řád. Dvořáková (2008) uvádí, že azylovou procedurou se zabývají tři složky státní správy a to Cizinecká policie (CP), Odbor azylové a migrační politiky (OAMP) a Správa uprchlických zařízení (SUZ).

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany

Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany je cizinec, který požádal Českou republiku o udělení mezinárodní ochrany, o níž dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Cizinec má po dobu běhu lhůty postavení žadatele o udělení mezinárodní ochrany (Průběh správního řízení o udělení mezinárodní ochrany - Aktuální informace o migraci, b.r.).

Dvořáková (2008) se zabývá otázkou, na co by se mělo soustředit při příchodu žadatele o mezinárodní ochranu. Podle ní je nejdůležitější zajistit zabezpečení základních životních potřeb. Tyto potřeby zajišťuje Správa uprchlických zařízení, která poskytuje ubytování, stravu a kapesné v rámci svých přijímacích, pobytových a integračních azylových středisek. Integrační azylové středisko je určeno pro cizince, kterým byl azyl poskytnut. Ubytovací střediska zajišťují pro žadatele o mezinárodní ochranu ubytování a pokrytí základních životních potřeb. V pobytových střediscích se žadatelům o mezinárodní ochranu dostane navíc zdravotnické a sociální služby.

Azylanti

Azylantem je označován cizinec, kterému byl udělen azyl podle tohoto zákona, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu. Cizinci se udělí azyl, pokud bylo v řízení o mezinárodní ochranu zjištěno, že je je cizinec pronásledován za uplatňování politických práv a svobod nebo pokud má důvodný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo zastává určité politické názory ve státě, jehož občanství má nebo pokud je osobou bez státní příslušnosti ve státě jeho posledního trvalého bydliště. Cizici může být také udělen azyl v případě hodném zvláštního zřetele a to z humanitárních důvodů. Azylantovi je v rámci Státního integračního programu (SIP) zajištěna pomoc při bydlení, realizována výuka češtiny a poskytování individuálního plánu (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

Program SIP je určen pro azylanty, byl založen v roce 1999 a je v gesci Ministerstva vnitra (IntegracniProgram.cz, b.r.).

Dvořáková (2008) poukazuje na skutečnost, že v rámci SIP je poskytováno bezplatné vzdělávání v českém jazyce. V oblasti bydlení má žadatel o azyl možnost získat pomoc od státu při hledání a zajištění bydlení. Mohou buď získat nájemní byt ve vlastnictví obce se státním příspěvkem, nebo mít přístup k integračnímu bytu. Dvořáková rovněž uvádí, že je samozřejmostí zapojení pracovníků z ministerstva a neziskových organizací, kteří pomáhají azylantům při jejich vstupu na pracovní trh.

Doplňková ochrana

Pokud cizinec nesplňuje důvody pro udělení azylu, udělí se mu doplňková ochrana, bude-li v řízení o mezinárodní ochrany zjištěno, že jsou v jeho případě důvodné obavy z toho, že pokud by byl cizinec vrácen zpět do státu, jehož je občanem, nebo pokud je osobou bez státní příslušnosti, do státu posledního trvalého bydliště, by mu hrozilo nebezpečí vážné újmy. Za vážnou újmu lze pokládat uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení a také vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu násilí během mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky. Doplňková ochrana se zpravidla uděluje na 2 roky a je nižší formou mezinárodní ochrany než azyl. Po uplynutí období se opětovně zkoumají důvody pro prodloužení doplňkové ochrany (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

1.4 Dílčí shrnutí

Cílem této kapitoly je vymezení pojmů, s kterými se v rámci integrace setkáváme nejčastěji a zároveň je jejich správné pochopení hlavním předpokladem v rámci společenského vnímání cizinců, kteří do majoritní společnosti přicházejí. V kapitole jsou také vedeny hlavní dokumenty, které byly na území ČR vydány a pracují s hlavními principy integrace od roku 1990 až do současnosti. Na uvedeném časovém období je také vidět vývoj přístupu k integraci v ČR, kdy bylo kvůli vývoji migrace, která je v kapitole pro uvedení do problematiky, nezbytné reagovat na příchod cizinců, například vydáním zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a vymezením pobytových statusů.

Dozvídáme se také, že ideální integrační politikou by se dalo rozumět spojení a propojení spolupráce jak nestátních neziskových organizací, tak státu. Nestátní neziskové organizace hrají v rámci integraci často klíčovou roli, což potvrzuje i moje pracovní zkušenost nestátní neziskové organizaci Organizaci pro pomoc uprchlíkům, z.s., kde pracuji jako pracovník v sociálních službách.

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE S CIZINCI

Tato kapitola je zaměřena na sociální práci s cizinci a na roli, kterou sociální pracovníci hrají při procesu integrace při prvním kontaktu cizince s novým prostředím, do kterého přišel. Pro odstranění bariér sociálního začlenění je důležitá sociální práce, kterou pracovníci vykonávají ve vztahu k cizinecké klientele. Sociální pracovníci poskytují cizincům různé sociální služby s cílem zlepšit jejich životní situaci a předejít sociálnímu vyloučení. V rámci procesu integrace do české společnosti proto sociální pracovník zastává důležitou úlohu. Jeho úkolem je například pomoc v zorientování se v právním řádu České republiky a také v sociokulturní oblasti. Na sociální pracovníky jsou proto kladeny požadavky, které by měli splňovat a kterým se tato kapitola také věnuje.

2.1 Sociální práce s cizinci

Pastrňák (2008) zmiňuje, že díky velkému nárůstu migrace během 90. let 20 století bylo nutné zajistit potřeby jednotlivců i celých rodin, které do ČR začaly proudit. Nezbytností bylo řešit jejich sociální problémy, které často souvisely ať už s usídlením či zaměstnáním. Tato skutečnost zapříčinila vznik zcela nové oblasti sociální práce, která vyžadovala kvalifikované sociální pracovníky pro práci s touto novou cílovou skupinou. Cílem sociální práce s cizinci je nejenom působit na tyto minoritní skupiny tak, aby se co nejlépe integrovaly do nového prostředí, ale také působit na majoritní společnost, aby nově příchozí přijali mezi sebe.

Mezi skupiny cizinců, se kterými se pracuje v rámci sociální práce, jsou podle Matouška (2009), především žadatelé o azyl nebo azylanti žijící v pobytových střediscích, které jsou pod správou Ministerstva vnitra nebo žijící mimo ně, tzv. v soukromí. Na průběh celého procesu s klientem má vliv fáze azylového řízení, v které se klient nachází a také z jakého kulturního prostředí pochází. Sociální pracovník může být hlavně z počátku pro svého klienta - uprchlíka,

jediným kontaktem s novým světem, v němž se nově příchozí ocitá. Rozdílný přístup a jiný styl práce bude také ovlivněn faktem, zdali je pracovník zaměstnancem státu nebo nevládní organizace.

Sociální práce s cizinci, je pro nás, sociální pracovníky, podle mě stále stále novým oborem. A to díky migraci, kdy k nám začali po roce 1991 přicházet občané z jiných zemí. Celkově je to teprve 32 let, co se setkáváme s přílivem většího množství cizinců, kteří přicházejí a hlavně chtějí zůstat v České republice natrvalo. Domnívám se, že v rámci integrace má tento fakt také poměrně značně velký vliv, který se odráží ve skutečnosti, že česká společnost zatím nemá tolik zkušeností se soužití s cizinci a na multikulturalismus si musí zvykat postupně.

Rozdílné postavení a důležitost pracovníka v sociálních službách za neziskový sektor potvrzuje i Dymešová (2005), která říká, že přístup pracovníka z nevládní organizace by měl být pro klienta jakýmsi protipólem v porovnání přístupu státního zaměstnance. V porovnání se státní politikou, která někdy může být dokonce až restriktivní, by mělo být hlavním zájmem sociálního pracovníka z neziskového sektoru hlavně ochrana klientových práv.

S rozdílným přístupem od státních zaměstnanců a zaměstnanců nestátních neziskových organizací se cizinci, se kterými se ve své práci potkávám, často potýkají. Díky né úplně dobrým zkušenostem jsme se hlavně z počátku někdy potýkali s nedůvěrou nových klientů, kteří si nebyli jistí, zda-li je opravdu naším cílem pomoci jim, aby v České republice mohli zůstat. Pokud klienti již měli zkušenosti s naší NNO, bylo naopak obvyklé, že se na nás znovu obraceli, pokud se dostali do potíží. Naše NNO fungovala i na doporučení klientů, kteří s námi již měli pozitivní zkušenost a dávali doporučení svým krajanům, kteří nově přišli do České republiky.

Při práci s cizinci je důležité si uvědomit, že žadatelé o azyl a z počátku i uznání uprchlíci jsou lidé, kteří se nacházejí jakémsi životním provizoriu. Nemají se kam vrátit a zároveň jsou v nejistotě i z toho, co je čeká. Hlavně žadatelé o azyl mají velké obavy z budoucnosti a pokládají si otázky typu:

- Kam půjdeme?
- Bude to zde bezpečné?
- Jak budeme schopni se postarat o rodinu?
- Jak nás ostatní přijmou?

Pokud je postaráno o základní životní potřeby klientů, mělo by být hlavní pracovní náplní sociálního pracovníka posytovat kvalitní poradenství a poskytovat oporu po dobu vyřizování žádosti o azyl. Úspěchem lze požadovat, pokud klient získá jistotu, že může rozhodovat o svém životě. Práce s uprchlíky by měla v ideálním případě směřovat k jejich integraci do české společnosti. Na konci procesu by člověk měl mít bydlení, práci, vzdělání, umět český jazyk. Zároveň by měl být vyrovnán se svou minulostí a nezapomenout svůj původ a svoji kulturu. Tento stav je však ideální a ne vždy se ho podaří dosáhnout (Matoušek, 2009).

Podle Dvořákové & Horské (2008) by se v rámci sociální práce pracovník měl také zamýšlet nad problémy, kterými klient může trpět v důsledku prožitých traumat. Ty mají totiž také vliv na celý proces integrace. Každý nový imigrant by měl být sociálním pracovníkem obeznámen, jak funguje byrokratický systém, dozvědět se o právu, povinnostech a kultuře nové země. Měl by být informován o fungování státních systémů, hlavně pak sociálním, zdravotnickém a školském.

Matoušek (2009) upozorňuje na fakt, že o integraci se často mluví pouze v souvislosti s cizinci, kteří již mají uznaný azyl a nikoli v souvislosti se žadateli o azyl. Žadatelé jsou často považováni za skupinu, která se integrovat nemá a nemusí, protože lze předpokládat, že bude žádost o azyl zamítnuta.

S tím souhlasí i Dymešová (2005), podle které se žadatelé o mezinárodní ochranu se během azylové procedury často nacházejí v jakémsi vzduchoprázdnu, a trvá-li vyřízení procesu o uznání mezinárodní ochrany dlouho, má doba procesu, kdy je klient v nevědomí úspěchu či neúspěchu své žádosti, nepříznivý vliv na jeho psychické a posléze i fyzické zdraví. Dymešová zastává názor, že se dokonce může objevit tzv. táborový syndrom.

Matoušek (2009) se i proto domnívá, že i proto pokud je vyhlídka udělení žádosti o azyl skutečně mizivá, je důležité věnovat se s klientem i jiným možnostem, která má a to například přípravě možnosti navrácení se do země původu.

Náplní sociální práce zaměstnance v NNO je především:

- poskytování sociálně právního poradenství žadatelům o azyl jak v uprchlických zařízení, tak ubytovaných v soukromí

- poskytování sociálně právního poradenství azylantům jak v integračních zařízení, tak ubytovaných v soukromí
- poskytování materiální pomoci
- doprovázení
- díky volnočasovým aktivitám a pracovním terapiím působit jako prevence konfliktů
- průběžně monitorovat, jakým způsobem se v životě žadatelů o azyl odráží naplňování zákona o azylu a upozorňování na možné problémy
- spolupráce s dalšími NNO a státními subjekty
- práce s praktikanty a dobrovolníky
- účast na preventivních programech proti rasismu a xenofobii (Dymešová 2005).

Sociální pracovník by měl být podle Matouška (2009) otevřený a počítat s konfrontací s kulturou a návyky, jež se budou lišit od kultury klienta a měl by mu poskytnout podporu a pomoc s objevením a prozkoumání zvyklostí, které budou příchozího čekat v nové zemi. Základem úspěšné spolupráce je předpoklad respektu k jinakosti, jedině tak bude moci vzniknout mezi klientem a sociálním pracovníkem kvalitní vztah, který může být nápomocen klientovi k tomu, aby se zbavil nejistoty, které ho v novém prostředí bude provázet, případně se vyrovnal s prožitými traumaty a zaujal k sobě kladně hodnotící vztah a aktivně odpovědný postoj. Nedílnou součástí sociální práce s cizinci je věnování se informování o problematice uprchlíků a prevence rasové nesnášenlivosti.

2.2 Role sociálního pracovníka při práci s cizinci

Dle Matouška (2009) by měl sociální pracovník působit jako prostředník mezi klientem a českou společností, ať už při komunikaci s úředníkem, novým sousedem v domě nebo s někým jiným. Měl by být připravit na to, že bude nejen doprovázející osobou v celém procesu, ale zároveň se jeho role budou střídat a prolínat. Bude poskytovatelem informací a materiální pomoci, zprostředkovatelem a vyjednávačem, obhájcem klientových práv, naslouchajícím terapeutem, právním poradcem a ze začátku hlavním kontaktem, s kterým se nově příchozí cizinec bude nejvíce setkávat. Nezbytností bude, aby měl přesah i do právnické sféry, protože jeho rolí bude být poradcem v oblasti práva, měl by proto znát příslušné zákony a právní předpisy. Současně by měl být tlumočníkem a ovládat některý ze světových jazyků a mít povědomí o kulturním prostředí, ze kterého klient pochází.

Kliement, Topinka (2007) doplňují, že další úlohou, s kterou by sociální pracovník měl svému klientovi pomoci, je překonávání materiální nouze. K tomuto účelu je nejlepší, pokud mají nestátní neziskové organizace, přiměřené finanční prostředky, případně utajené ubytovací kapacity, kam by se lidé bez přístřeší mohli uchýlit.

Dymešová (2005) zastává názor, že by svoji roli během azylového řízení měl sociální pracovník brát tak, že má být doprovodem klienta v celém procesu a přizpůsobit se faktu, že jeho kontinuita práce s klientem je nejistá.

Podle Úlehly (1999) lze na roli sociálního pracovníka pohlížet jako na jeden z vrcholů interakčního trojúhelníku v rámci sociální pomoci. Druhý vrchol je tvořen samotným klientem, který je nositelem jistých charakteristik a jeho jednání ho činí klientem sociální služby. Za třetí vrchol lze považovat společenský systém, který je tvořen vztahovým rámcem sociální pomoci. Sociální pracovník proto má vystupovat mezi požadavky klienta a požadavky společnosti jako prostředník.

Další důležitou roli bude mít sociální pracovník dle Klimenta, Topinky (2007) v rámci integračního procesu, kdy je společným cílem sociálního pracovníka a cizince směřování k tomu, aby byl byl jeho klient schopen zvládat svůj každodenní život jako ostatní obyvatelé, to znamená měl zajištěné ubytování, legální zaměstnání, vzdělání, ovládal češtinu a měl znalosti o české

společnosti. Pokud bychom se podívali na role sociálního pracovníka ve státní sféře a sociální pracovníka pracujícího v neziskovém sektoru je shoda na tom, že se oba musí řídit stejným etickým kodexem a to znamená být loajální ke svému zaměstnavateli. U státních sociální pracovníků může proto dojít k dilema, pokud zjistí, že jejich klient je na území České republiky ilegálně, případně pokud se dozví, že pracuje nelegálně. V těchto situacích se budou dostávat do rozporu a nemohou poskytnout veškerou dostupnou pomoc, protože by se tak dopustili protiprávního jednání.

Matoušek (2009) a Kliment, Topinky (2007) se shodují na názoru, že je proto při práci s migranty doporučováno poskytování sociálních služeb neziskovým sektorem.

Matoušek (2009) o tom přesvědčen, protože podle něj hlavní roli hraje fakt, že lidé věří více neziskovým organizací než těm státním a hlavně si sociální pracovníci z neziskových organizací mohou vytvořit s klientem důvěrnější vztah díky flexibilitě a otevřenosti. Je ale nezbytností spolupráce mezi neziskovým a státním sektorem.

2.3 Požadavky na sociálního pracovníka

Požadavky na sociální pracovníky pracující s uprchlíky jsou podobné jako principy, které se uplatňují při práci s jakoukoli ohroženou skupinou. Tito pracovníci by měli také splňovat požadavky stanovené v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Hlavními požadavky jsou ochrana práv a zájmů osob v tíživých situacích, respektování důstojnosti klientů, zachování soukromí a důvěrnosti informací, poskytování informací klientům o postupu a možnostech řešení a aktivní zapojení klientů do těchto procesů.

Sociální pracovníci by měli respektovat jedinečnost svých klientů bez ohledu na jejich původ, etnickou příslušnost, rasu, barvu pleti, mateřský jazyk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, zda se klienti aktivně podílejí na životě ve společnosti. Dále by měli poskytovat odbornou sociální pomoc a neustále se vzdělávat v této oblasti. Nesmějí zapomínat, že uprchlíci i v novém a nepřátelském prostředí stále potřebují lidskou péči a podporu.

Podle vymezení Vysokého komisariátu pro uprchlíky OSN jsou to následující potřeby:

- potřeba rodinného života - býti se členy své rodiny a být schopen vychovávat své děti podle tradičních hodnot a přesvědčení
- potřeba soběstačnosti - klient si musí uvědomovat, že má život ve svých rukou
- potřeba komunikace - požadavek na možnost vzdělávání v novém jazyku
- potřeba zachování lidské důstojnosti
- potřeba zaměstnání - pracovni aktivit je předpokladem pro tělesné i duševní zdraví člověka
- potřeba vlastní identity

Matoušek (2009) uvádí, že sociální pracovník pracující v nestátní neziskové organizaci může poskytnout jinou míru kontroly a podpory než pracovník pracující ve státní organizaci. V azylových střediscích MV pracují sociální pracovníci, kteří jsou v každodenním kontaktu s lidmi, kteří tu žijí. Může být tedy nevýhodou pro získání důvěry fakt, že pracují pro instituci, která rozhoduje o vyřízení žádosti o azyl. Poskytují sociální služby vyplývající ze zákona a může pro ně být obtížné řešit nestandardní situace, které mohou komplikovat i složité byrokratické úkony. Naopak sociální pracovníci pracující v neziskovém sektoru mohou využít díky svému

postavení větší flexibility a otevřenosti. Je běžné, že azylové zařízení navštěvují sociální pracovníci z neziskového sektoru několikrát týdně.

Hlavním předpokladem k práci sociálního pracovníka je podle Gulové (2011) velká míra empatie a profesionalita. Je důležité i vzdělání a čím jsou problémy komplikovanější, je kladen vyšší nárok na kvalitu odborné přípravy. Sociální pracovník by měl být důvěryhodný a neměl by postrádat schopnost aktivního naslouchání. Mezi další vlastnosti ideálního sociálního pracovníka řadíme cílevědomost, iniciativu, samostatnost, smysl pro poznávání souvislostí, samostatné rozhodování, abstrakci, schopnost předvídat, být sebekritický, nápaditý, odolný vůči neúspěchu, schopnost projevit důvěru vůči autoritám, být schopen spolupracovat.

Hendriks (1996) dodává, že důležitými východisky pro práci s uprchlíky lze zařadit otevřenost, zainteresovanost, schopnost vyslechnout a zdržet se unáhlených interpretací a zároveň si uvědomovat svoje zázemí, schopnosti a hranice.

2.4 Dílčí shrnutí

V kapitole sociální práce s cizinci se věnuji specifikaci práce s touto vybranou skupinou ohrožených lidí. Je důležité myslet na to, že člověk, kterému bych byla ráda v rámci sociální práce nápomocná, byl nucen odejít ze svého přirozeného prostředí a přišel do prostředí pro něj zcela nového.

Je proto i nezbytné přemýšlet o tom, na jaké poměry, zvyklosti a obyčeje, byl klient ve své domovině zvyklý, zjišťovat, jak asi vypadal jeho běžný život před tím, než přišel do nové země a v souvislosti s těmito fakty mu být co nejvíce nápomocen v adaptaci do nového prostředí. Často je třeba překonávat předsudky, s kterými se bude setkávat nejen klient sám, ale které budou provázet i sociálního pracovníka v rámci jeho práce. Uprchlíci nejsou úplně oblíbená skupina lidí, kterým by se mělo podle české veřejnosti pomáhat.

3 VÝZNAMNÉ ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ INTEGRACI

S migrací obyvatelstva jsou spojeny různé překážky v sociálním začlenění cizinců do majoritní společnosti cílové země. Tyto překážky zahrnují zejména problémy s zaměstnáním cizinců a nedostatečnou znalostí jazyka majoritní společnosti. Kromě toho se také vyskytují předsudky a xenofobní chování ze strany členů majoritní společnosti. Proto je tato kapitola věnována sociálním, psychologickým, ekonomickým, kulturním aspektům, se kterými se nově příchozí cizinec musí v rámci integrace vypořádat.

3.1 Sociální

Vzdělání

V rámci Státního integračního programu (SIP) je poskytováno poradenství při začleňování dětí do základních škol a hrazení případných nákladů. Je možné poskytovat asistenci a finanční podporu při studiu na střední a vysoké škole. Poskytovat poradenství ohledně nostrifikace a uznání dokladů o vzdělání. Případně po absolvování 400 hodin jazykového kurzu češtiny zažádat o pokračování výuky a případné úhrady kurzu navazujícího (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

Pokud bychom se měli blíže prozkoumat problematiku uznávání vzdělání, nejlepší variantou pro cizince přicházející do České republiky je, pokud se mohou prokázat odpovídajícím diplomem, vysvědčením či jiným dokladem, prokazujícím jejich vzdělání. Doklady o dosaženém vzdělání své nositele zvýhodňují oproti těm, kteří jimi i přes dosažené vzdělání, nedisponují. Doklady o vzdělání ovlivňují sociální status svých držitelů a umožňují jim získání kvalifikované práce nebo možnost dalšího studia. Tyto doklady je nutné nostrifikovat, což je procedura, po které doklady o zahraničním vzdělání nabývají platnost i na území České republiky.

Uznané vzdělání patří mezi důležité aspekty spojené s pobytem cizince v nové zemi. Je potřeba, aby vzdělání, které jedinec absolvoval, vykazovalo institucionální povahu a bylo ukončeno osvědčením. Poměrně vysokou šanci uplatnění v oboru, který vystudovali, mají najít studenti medicíny, kdy ovšem nestačí pouze nostrifikace, ale je nutnost skládat navíc aprobační zkoušky předepisované ministerstvem zdravotnictví. Oproti tomu absolventi zahraničních právnických fakult mohou málokdy uplatnit své znalosti i zde v českém právním prostředí. V uznávací proceduře o vzdělávání existují rozdíly podle toho, o jaké vzdělání se jedná. Uznání základního a středního vzdělání se řídí podle § 108 zákona č. 61/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a vyhláškou č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami. Pokud má Česká republika dohodu o uznání dokladů se zemí, kde bylo vydáno příslušné vysvědčení, je vydáno uznání o rovnocennosti zahraničního vysvědčení.

Pokud ale Česká republika dohodu se zemí uznanou nemá, předepisuje se nostrifikační zkouška. Po úspěšném absolvování obdrží žadatel rozhodnutí o platnosti uznání zahraničního vysvědčení platného v České republice s tzv. nostrifikační doložkou. Rozdílně se přistupuje k uznávání vysokoškolských diplomů, kde se již nepřistupuje k přezkoušení žadatelů. Uznávání se řídí § 89, § 90, § 105 a § 106 zákona č. 111/1989 Sb. o vysokých školách, mezinárodními úmluvami o uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělávání a úmluvou o uznávání kvalifikací ve vysokém školství. Uznávání zahraničních titulů se řídí podle toho, zdali se studijní program shoduje s českým.

V případě žadatelů o mezinárodní ochranu, azylantů, držitelů doplňkové ochrany může být proces nostrifikace komplikovaný. Díky svému statusu nemohou požádat úřady a vzdělávací instituce o ověření svých dokladů o vzdělání. Tato situace je ošetřena školským zákonem, kde je psáno, že pokud je osobě v České republice poskytnuta mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany, je na ni pohlíženo jako na uprchlíka, vyhnance, nebo osobu v podobné situaci jako uprchlíci a je proto možnost absolvované vzdělání nahradit čestným prohlášením a v případě pochybností lze nařídit nostrifikační zkoušku.

Zcela jinou pozici mají podle Radostého (2009) žadatelé o mezinárodní ochranu, kteří jsou odkázání na rozhodnutí příslušného úředníka. Na úředníkovi záleží, zdali na dotyčného cizince budou pohlížet v rámci školského zákona či ne. V praxi se přístup jednotlivých krajských úřadu liší v závislosti na výše uvedeném výkladu školského zákona.

Vzdělávání cizinců je zakotveno v zákonu č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Vzdělávání cizinců se týká konkrétně § 20, kde je například uvedeno, že podle školského zákona mají cizinci nárok na bezplatnou jazykovou přípravu k začlenění do základního vzdělávání a zároveň mají mít přístup ke vzdělání se stejnými podmínkami jako občané České republiky. I přesto se ale cizinec bude potýkat s překážkami, jednou z nich je třeba jazyková bariéra, zvláště pokud povinnou školní docházku již dokončil a nebude se na něj vztahovat § 20. V tom případě si musí doučování českého jazyka a s tím spojené náklady hradit sám (zákon č. 561/2004 Sb.).

Pokud bychom měli shrnout možnosti v oblasti vzdělávání cizinců, měli by mít rovný přístup ke vzdělání, ke školským službám a nárok na bezplatnou přípravku k začlenění do výuky. Obecně ale podle Dohnalové (2012) platí, že přístup k cizincům není výrazně systémově a koncepčně zajištěn a často závisí na angažovanosti a vstřícnosti jednotlivých škol.

Služby, v oblasti vzdělávání, které poskytovala NNO Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s. se týkaly například doučování, osobní asistence při vyřizování nostrifikace, tlumočení při jednání s úřady, přednášková a informační činnost ve školách, kurzy práce s PC, přístup k internetu zdarma.

Bydlení

Bydlení lze pokládat za klíčový prvek integrace, proto je mu věnovaná v programu SIP značná pozornost. Sociální pracovníci budou klientovi pomáhat hlavně v asistenci při hledání bydlení, poskytovat poradenství ohledně nájemní nebo podnájemní smlouvy. Mohou pomoci při zajištění ubytování v azylových domech, chráněném bydlení, koleji, domu na půl cesty. V rámci

ubytování je z programu hrazeno i vybavení bydlení základním nábytkem, případně úhrada za stěhování (Ministerstvo vnitra České republiky, b.r.).

Podle zákona o pobytu cizinců na území ČR je povinností každého cizince je nahlášení na cizineckou policii adresu svého bydliště, kde je nutnost doložit nájemní smlouvu (zákon č. 326/1999 Sb.).

Autorka z vlastní zkušenosti uvádí, že je někdy poměrně komplikované získat pro cizince nájemní smlouvu, protože jich často žije v bytě více, než kolik osob je původně nahlášeno ubytovateli. Případně jsem měla zkušenost, že klienti střídali ubytování a bydleli u svých známých kratší časové období, proto bylo obvyklé, že nahlášená adresa na cizinecké policii nekorespondovala s reálným místem výskytu cizince.

Dle zákona 326/1999 Sb., absence nájemní smlouvy může být komplikací například při jednání s úřady či pokud si cizinec chce vyřídit prodloužení k pobytu, kdy je povinností doložit doklad o ubytování po dobu pobytu na území České republiky.

Největší koncentrace cizinců je hlavním městě v Praze (Cizinci v Praze v roce 2021 | ČSÚ v hl. m. Praze, b.r.), v Praze se při tom očekávají přirozeně vyšší ceny jak za pronájmy bytů, tak za bydlení na ubytovně.

Bydlení migrantů, má dvě specifika, kdy na jedné straně chtějí ušetřit, aby mohli posílat co nejvíce vydělaných peněz domů, na straně druhé platí to, že úroveň ubytování nemohou ovlivnit. Potýkají se často s diskriminací při hledání vhodného bydlení, případně jim je ubytování zařízeno jako součást služeb, což se ale časem nemusí ukázat jako vhodná možnost. Všeobecně se dá konstatovat, že kvalita bydlení cizinců s nízkým sociálním statusem je nižší, než u domácích obyvatelů. Cizinci také často potvrzují fakt, že za pronájem ubytování platí více než Češi (Čaněk, Jelínková, 2008).

Diskriminaci a vyšší ceny za nájem, které cizinci často platí potvrzuje i Niessen, Schibel (2007, str. 32), podle kterých se stává že „majitelé domů nejsou ochotni prodat nebo pronajmout byt přistěhovalcům. Jiní požadují nepřiměřené vysoké nájemné a zálohy, odmítají přijmout ručitele nebo vyžadují zbytečné doklady a doporučení.”

Nejčastější služby v rámci bydlení, které jsme jako sociální pracovníci jménem NNO Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s., poskytovaly se týkaly pomoci při hledání bydlení, kontaktování potencionálních ubytovatelů, doprovod na prohlídky, právní poradenství, přístup k internetu zdarma, tlumočení, asistence při jednání s jinými subjekty.

Začlenění do místní komunity

Po zařízení nutných záležitostí běžného života, tzn. bydlení, vzdělání případně zaměstnání, zdravotnické péče, sociální zabezpečení, se cizincům otevře nová výzva a to začleňování do místní komunity. Během úvodního procesu se ne vždy cizinci setkávají s výhradně pozitivními zkušenostmi. V rámci sociální práce je proto důležité, aby docházelo k vytváření příležitostí, při kterých má česká společnost možnost setkávat se s odlišnou kulturou cizinců a naopak. Jedná se hlavně o volnočasové a kulturní aktivity, při kterých dochází k propojování s majoritní společností. Organizace neziskového sektoru často sehrávají jednu z nejdůležitějších rolí sociálního začlenění do lokální společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2008).

Tollarová (2006) vnímá začleňování jako sociální integraci, kde se prolínají odlišnosti mezilidské komunikace, vzájemných vztahů migrantů a majority a jejího přístupu k minoritě, tak imigrantů k integraci ve společném životu v jednom prostoru s majoritou. Obě strany by podle ní měly chápat integraci jako společný úkol, který vyžaduje vstřícnost a aktivitu všech aktérů.

V naší NNO Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s. jsme pořádali několikrát ročně multikulturní akce, trhy, přednášky, které měly vést k seznamování kultur a jednotlivých společenství. Dále jsme se soustředili na propojování v rámci generací, kdy jsme například zvali jak české občany v seniorním věku, tak cizince v podobné věkové kategorie na kulturní akce, zájmové aktivity například vaření.

3.2 Psychologické

Vztahy s majoritní společnosti

Pořízek (2018) se domnívá, že díky migraci se v posledních letech setkáváme častěji s pojmy xenofobie, rasismus, extremismus, kdy majoritní společnost zaujímá negativní postoje vůči cizincům. Co se týče trestných činů s rasovým podtextem, jsou ojedinělé, avšak v některých lokalitách s vyšší koncentrací cizinců se imigranti setkávají i s touto formou negativního postoje společnosti.

Z Analýzy aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky (2016) se dozvídáme fakt, že více jak třetina cizinců (38%) má zkušenosti s xenofobií, více jak polovina dotázaných (60%) cizinců ale projevy xenofobie nezaznamenala. Co se týče důvěry vůči Čechům, většina cizinců (81%) jim důvěřuje, z tohoto výsledku lze usuzovat, že cizinci vnímají majoritní společnost spíše pozitivně, cizinci se dokonce vyjádřili, že jejich současný stav je pozitivnější než v zemi původu.

Rahimi (2019) ve svém článku představuje výsledky Analýzy aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky z roku 2016 a ukazuje, s jakými předsudky se imigranti musí potýkat. Podle této analýzy se objevují různé stereotypy a předsudky vůči imigrantům. Například se tvrdí, že Vietnamci se dopouštějí krádeží a neplatí daně, muslimové jsou považováni za teroristy, kteří ubližují ženám, a lidé z Ukrajiny jsou vnímáni pouze jako vhodní pro manuální práci, protože jsou považováni za nevzdělané. Tyto stereotypy způsobují, že příchozí cizinci se cítí nedoceněni, bezmocní a bezbranní. V důsledku vyloučení z většinové společnosti se mohou cítit osamělí a nepřijatí, což může vést ke ztrátě motivace zapojit se do veřejného života.

Identifikační integrace

Podle Tollarové (2006) je důležitou složkou, kterou řadíme k integraci a kterou teoretické studie často nezmiňují, pocit integrovanosti. Pro pocit integrovanosti je důležité nalézt subjektivní vztah k nové zemi pobytu a zároveň se vyrovnat se vztahem k zemi původní. Imigranti uvažují často o tom, že by se do své domoviny chtěli vrátit a proti tomu staví důvody, proč chtějí zůstat zde.

Identifikační integraci lze chápat jako pocit sounáležitosti a ztotožnění se s hostitelskou zemí, jejími institucemi a obyvateli (Hackmann, 2003).

Korac (2003) zmiňuje, že integrace migrantů je často pojímána jako „top-down" proces, kdy se uplatňují a nařizují konkrétní nástroje sociální politiky a práva a nereflektuje se, jak integraci vnímají samotní migranti.

Tollarová (2006) se domnívá, že společnost akceptuje migranty, kteří na své integraci aktivně pracují a spadají do představ majority, přijímají pravidla společnosti. Imigranti, kteří jsou nespokojeni nejsou často schopni naplnit představy majority, i když se o to snaží, nebo jsou nespokojeni kvůli svému pobytovému statusu, vetšinou azylu, a více spoléhají v rámci integrace na sociální systém než na sebe. V České republice ale sociální systém neumožňuje vysoký standard života, kteří by si imigranti přáli, zvláště pokud se porovnávají se svými příbuznými, kteří žijí v zahraničí.

3.3 Ekonomické

Zaměstnání

Podle zákona č. 435/2004 Sb., může cizinec v České republice pracovat pouze tehdy, pokud má povolení k zaměstnání, případně povolení k pobytu (zákon č. 435/2004 Sb.).

Ekonomická nezávislost a soběstačnost je podle Ministerstva vnitra České republiky nezbytnou podmínkou integrace, proto je v rámci SIP nabízena podpora, která se soustředí hlavně na pomoc při hledání zaměstnání, asistenci pro podání žádosti o zprostředkování zaměstnání na Úřadu práce. Je také nabízena pomoc při rekvalifikaci, která by měla napomoci zlepšení uplatnění na trhu práce (Integrace držitelů mezinárodní ochrany - Aktuální informace o migraci, b.r.).

Zaměstnání patří do velké trojky základů integrace, jak sami často uvádějí sociální pracovníci, kam podle nich patří navíc i zvládnutí jazyk a nalezení bydlení. Azylanti a lidé s trvalým pobytem mohou pracovat bez pracovního povolení a jejich zaměstnavatel nepotřebuje povolení k zaměstnávání cizinců. Pro azylanty je ale obvyklý problém práci najít, hlavní příčinou je například nedostatečná jazyková vybavenost, nemožnost doložit příslušné dokumenty, ale i často neadekvátní představa azylantů o tom, jakou práci by si pro sebe představovali a za jaký výdělek. Azylanti neodešli ze svých zemí dobrovolně, ale museli uprchnout a často nebylo jejich přáním žít zrovna v České republice, někdy je to pro některé i zklamání, protože chtěli žít v některé více zapadnější zemi.

Tollarová (2006) uvádí, že častým důvodem nezaměstnanosti azylantů jsou i faktory na straně druhé, většinové přijímací společnosti, kdy se musí vypořádat s neochotou zaměstnavatelů zaměstnávat cizince a v některých regionech celkově s vyšší nezaměstnaností. Pokud bychom hovořili o zaměstnávání žadatelů o azyl či držitelech doplňkové ochrany, je potřeba povolení k zaměstnání a zaměstnavatel potřebuje povolení k zaměstnávání cizinců, které se vydává na konkrétní pracovní místo. Žadatelům o mezinárodní ochranu je dokonce půl roku od podání žádosti o azyl zakázáno vstoupit na pracovní trh. Cizinci se možná i proto nezřídka kdy setkávají

s nelegálními zaměstnáními, kdy pracovní smlouva nemá všechny náležitosti podle platných právních norem, případně pracují zcela bez pracovní smlouvy.

Práci načerno potvrzuje i Nekorjak (2009), který popisuje fakt, že cizinci často využívají klientské služby, kdy je klient zastoupen zprostředkovatelem a ten organizuje pracovní sílu za účelem vlastního výdělku. Imigrant se v tomto „pracovním" vztahu může dočkat například zadržování nebo snížení své mzdy, dokumentů a nezřídka kdy pracuje v neuspokojivých podmínkách.

Znalost místních poměrů

Schutz (1964) zdůrazňuje, že podmínkou úspěšné integrace cizinců je jejich schopnost orientovat se v novém společenském prostředí. K tomu patří znalost prostředků, které jim umožní dosáhnout svých cílů, a schopnost se pohybovat jak ve veřejných, tak v soukromých institucích. Důležité je také, aby cizinci byli obeznámeni se svými právy a povinnostmi. Tímto způsobem se mohou lépe přizpůsobit a zapojit se do nové společnosti.

Tollarová (2006) navíc upozorňuje na fakt, že je celkově orientace cizinců v českém prostředí špatná, a to díky nedostatečným informacím jak ze strany státu, tak jeho institucí. Cizinci jsou podle ní proto často odkázáni na to, že jim někdo poradí a pomůže vyřešit jejich situaci, která je často i velice banální, často se proto obracejí na své známé nebo na zprostředkovatelské firmy, které mohou poskytovat dobré služby nebo naopak i prodávat jednoduché rady draze. Jen málo cizinců ví o tom, že existují bezplatné poradenské nestátní neziskové organizace. Cizinci často tápou v zařizování formalit spojených s jejich pobytem, se zdravotním pojištěním. Některé organizace proto vydávají svoje brožury, které rozdávají klientům, ale cizinci by si více přáli informace oficiální, transparentní a aktivně nabízené státem.

Limitujícím prvkem integrace a zároveň hlavním zdrojem zvýšené zranitelnosti a závislosti cizinců je nedostatečná informovanost o jejich právech a povinnostech, spolu s nedostatečnou znalostí češtiny. Pro posílení integrace cizinců je proto nezbytné kontinuálně zvyšovat jejich informovanost, zejména v oblastech sociálního zabezpečení a školství. Tato snaha

bude i nadále patřit mezi hlavní priority integrační politiky. Regionální Centra na podporu integrace cizinců, nestátní neziskové organizace a jednotlivé resorty budou hrát zásadní roli nejen v prohlubování informovanosti cizinců i obyvatel většinové společnosti, ale také při realizaci a propagaci dalších integračních aktivit. Udržování dostatečné informovanosti o nabídce bezplatných integračních služeb a o organizacích, které tyto služby poskytují, bude i nadále klíčovým faktorem ovlivňujícím míru využívání služeb pro cizince na území (Koncepce integrace cizinců - „Ve vzájemném respektu" a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016 | Databáze strategií - portál pro strategické řízení, b.r.).

Znalost místních poměrů se projevuje i v kulturních znalostech. První generace cizinců často nedokáže rozlišit mezi vlastními tradicemi a tradicemi přijímající země. Mohou se tak stát situace, kdy se drží svých vlastních tradic, ale narazí na nepochopení z hlediska místních zvyklostí. To, co je pro ně běžné a normální ve vlastní kultuře, může být v místní tradici považováno za nevhodné, nediskrétní nebo dokonce za neslušné. Tato znalost místních poměrů je často dostupná až pro druhou generaci cizinců, která má již možnost vyrůstat v českém prostředí a navštěvovat české školy. Je proto důležité, aby regionální Centra na podporu integrace cizinců, nestátní neziskové organizace a jednotlivé resorty hrály zásadní roli ve zprostředkování této znalosti místních poměrů a pomáhaly cizincům při úspěšné adaptaci do nového prostředí.

3.4 Kulturní

Znalost jazyka

Zvládnutí češtiny je nespornou podmínkou integrace cizinců, kdy pro ně má schopnost mluvit česky větší důležitost než jen kvůli tomu, že je to nástroj pro každodenní komunikaci s lidmi. Znalost češtiny pomáhá k pochopení názvů, procedur, je podmínkou pro získání zaměstnání, orientaci ve společnosti atd. Jazyk se nejlépe učí děti, na které se vztahuje povinná školní docházka, zároveň se děti ve škole integrují do většinové společnočnosti (Tollarová, 2006).

Uvědomění si, že zvládnutí češtiny má zásadní vliv pro úspěšnou integraci najdeme i v usnesení vlády ze dne 9. února 2011 č. 99, III., v kapitole 2. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v rámci programu SIP zajišťuje výuku českého jazyka formou bezplatného jazykového kurz s dotací 400 hodin. Kurz je skupinový, trvá 12 měsíců a je zakončen zkouškou, kdy je vydán certifikát, který potvrzuje absolvování kurzu a vykonání závěrečné zkoušky. Kurzy českého jazyka realizují v rámci SIP nejen orgány státní správy, ale i obce a NNO.

Kurzy češtiny nabízejí i regionální Centra na podporu integrace cizinců, kdy se jedná převážně také o kurzy bezplatné. V některých regionech zájem o kurzy češtiny stagnuje, jiná situace je však v Praze, kde žije téměř polovina cizinců a kde je kapacita kurzů naopak nedostačující. Cizinci se také potýkají s dilema, jak sladit jazykové vzdělávání s rodinným a pracovním životem. Je tedy více než jasné, že by bylo jazykové kurzy v hlavním městě výrazně posílit a navýšit kapacitu pro pro dospělé na všech úrovních pokročilosti, zajistit kvalifikovanou úroveň a možnost návaznosti jednotlivých kurzů podle úrovně znalostí češtiny (Pořízek, 2018).

Kultura

Dülmen (2002) vnímá kulturu jako výsledek činností nejen omezeného počtu významných jedinců, ale kultura je pro něj celkový produkt všech lidí.

Podle Sokola (2008), by dokonce „Člověk bez kultury nebyl schopen existovat, protože jeho instinkty jej dostatečně nevybavují k tomu, aby přežil (str. 81).”

Miller (1995) tvrzení Sokola (2008) rozšiřuje, když říká, že pro stát je důležitá veřejná kultura, protože utváří politickou identitu jeho členů, má cenné funkce podporující demokracii a díky ní má člověk vědomí toho, kam náleží, protože tvaruje jeho historickou identitu. Zničení národní kultury podle něj znamená uvrhnutí lidí do kulturního vakua a proces kulturní adaptace je obvykle bolestivý a způsobuje dezorientaci.

Současně s cizinci podle Koudelky (2018) do nové země přichází i jejich více méně odlišná kultura. Příchodem do nové země se jim modifikují jejich hodnoty a přijímají novou kulturu.

Waltzer (2001) to chápe tak, že to neznamená netoleranci k menšinám, protože většiny nemají povinnost zaručit menšinám přežití jejich kultur, protože i většiny musí usilovat o své přežití.

Pro Baršu (2003) je mísení a křížení různých kulturních prvků součást historie moderních národů.

Je to z toho důvodu, protože se jednotlivé kultury vyvíjí a mění, jako živý organismus, který není imunní vůči změně. Kultury se navzájem ovlivňují a nelze říci, že existuje nějaká čistá nebo původní kultura Vztahy mezi cizinci a majoritou jsou provázanější a díky tomu je i více příležitostí k začlenění do společnosti (Koudelka 2018).

Podle Průchy (2004) si samotní cizinci si přinášejí odlišnou kulturní výbavu a je z dlouhodobého hlediska důležité, zdali se odlišná kultura uchová v dalších generacích. V některých zemí jako například Turci v Německu se rodičům daří předávat identické hodnoty naopak jiné národnosti přistupují ke kultuře hostitelské země a od hodnot původní kultury odstupují.

Bery (2001) tvrdí že „Integrace imigrantů do majoritní společnosti je možná pouze tehdy, pokud se tato společnost vymezuje jako multikulturní. Strategie integrace je tedy plně kompatibilní

se strategií multikulturismu. Majoritní společnost si zachová svou kulturní jedinečnost, což umožňuje také imigrantům, se kterými pěstuje intenzivní styky (str. 619).” Aby vše mohlo fungovat, je však potřeba nízký stupeň diskriminace, předsudků a pracovat na pozitivních postojích mezi etnickými a kulturními skupinami (Bery, 2001).

V rámci NNO Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s., jsme pořádali multikulturní festival, kde naši klienti mohli například prodávat svoje výrobky, často se jednalo o šperky, vařit svoje tradiční jídla, zpívat tradiční písně, tančit. Majoritní společnost tak mohla poznávat a seznamovat se s neznámými kulturami. Domnívám se, že je to pro lidskou existenci obohacující a dokonce jsem si na to pozměnila české přísloví na ,,Kolik kultur znáš, tolikrát jsi člověkem.”

Náboženství

O náboženském vyznání uprchlíků v České republice neexistují přesná data, ale je jasné, že mnoho z nich je hlavně ze zemí, kde je většina obyvatel muslimská. Konkrétně islám je celosvětově nejrozšířenější náboženství. Vůči uprchlíkům je obava z islámu často nejvíce zmiňovaní fakt, kdy se není čemu divit, protože islám bývá spojován s potenciální hrozbou terorismu. Toto spojení je ale problematické, není totiž možné odsuzovat jakékoliv náboženství, ať už islám, křesťanství, židovství či jiné náboženství, protože při nábožensky motivovaného násilí hraje roli mnoho jiných příčin a to sociální, ekonomické, psychologické, špatná interpretace náboženských spisů a klíčových prvků víry. Většina uprchlíků nemá s teroristy nic společného, mnozí naopak museli kvůli terorismu a reakcí na něj opustit svoji domovskou zemi (Noble, 2016).

Zkoumání vlivu náboženství na integraci je podle Ryšavého (2010) stále velkou neznámou výzvou. Začíná být však jasné že je důležité nechat splynout imigraci, etnicitu a náboženství, které je součástí procesu migrování a jeho význam roste při začleňování se do většinové společnosti.

3.5 Dílčí shrnutí

V této části se zabývám některými problémy, se kterými se cizinci potýkají při adaptaci do majoritní společnosti. Při začleňování se snaží přizpůsobit novému prostředí, které se od jejich původního liší. Zásadním faktorem je znalost jazyka země, získání zaměstnání a vyhnout se předsudkům, které by jim bránily v úspěšné integraci.

Sociální práce hraje klíčovou roli při podpoře úspěšného začleňování a prevenci negativních projevů. Sociální pracovníci působí buď ve státním nebo nestátním sektoru. Jejich úkolem je pomáhat klientům se zlepšováním jejich životní situace a také reflektovat problémy cizinců ve většinové společnosti. Z těchto problematických oblastí, se kterými se cizinci mohou setkat v majoritní společnosti, je patrné, jak důležitá je oblast sociální práce zaměřená na cizince.

4 VYBRANÁ NESTÁTNÍ NEZISKOVÁ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI MIGRACE A INTEGRACE CIZINCŮ V ČR

ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM, z.s.

Integrační politika v České republice je charakterizována spojenectvím a zapojením jak vládních organizací, tak nestátního neziskového sektoru. Podle Koncepce integrace cizinců se mají NNO podporovat a rozvíjet pomocí fondů Evropské unie díky dotačním řízením nebo výzvám. NNO mají za úkol posilovat informovanost cizinců a majority a prohlubovat komunikaci o problematice migrace a integrace napříč širokou veřejností. Prioritou jak vlády České republiky tak NNO je stálé soustředění se na podporu pěti klíčových oblastí integrace cizinců a to znalosti českého jazyka, ekonomické a sociální soběstačnosti, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami a principu postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na jejich získávání vyšších pobytových statusů na území České republiky (aktualizovaná Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu v roce 2023, 2022).

Organizace pro pomocu uprchlíkům, z.s. (OPU) je nestátní nezisková a humanitární organizace, která již od roku 1991 poskytuje odborné právní a sociální poradenství svým klientům zdarma. Pořádá vzdělávací programy pro laickou i odbornou veřejnost a další aktivity na podporu integrace cizinců. Mezi nejčastější sociální aktivity OPU patří pomoc při hledání práce, bydlení, lékařů, vzdělání, podávání informací o tom, jak to funguje v české společnosti, poskytování podpory při komunikaci se státními institucemi, vyřizování dávek, poskytování kurzů češtiny a doučování, terénní vyhledávání nových klientů, pořádní kulturních festivalů a benefičních akcí.

Dalším cílem OPU je bojovat a působit osvětu v otázkách xenofobie, rasové a národnostní nesnášenlivosti. OPU pomáhá nejen uprchlíkům, ale všem cizincům žijícím v České republice se tu usadit, integrovat a začít nový život. Zcela prvním impulsem ke vzniku OPU byla válka v Bosně a Hercegovině, kdy uprchlíci z Bosny a Hercegoviny byli prvními klienty organizace. OPU působí v pěti městech a to v Praze, Brně, Plzni, Ostravě a Hradci Králové. Organizace navštěvuje detenční zařízení, otevřená azylová zařízení, kde lidé čekají na rozhodnutí o azylu a integrační zařízení,

kde lidé žijí a připravují se na svůj další život v nové zemi. Dále se organizace stará o nezletilé cizince bez doprovodu, kteří žijí v domě na půl cesty, který je ve správě OPU. Dům na půl cesty je pobytová sociální služba, která je pro mladé cizince mezi 18-26 lety, organizace jim je nápomocná v integraci do české společnosti.

Klientům organizace pomáhá během celého azylového řízení, tzn. zpracovává žádost o azyl, poskytuje zastupování během řízení. Organizace pomáhá lidem při začlenění do společnosti nezávisle na tom, zdali jim azyl bude udělen či ne. Je totiž standardem, že azylové řízení trvá v průměru dva roky a pracovníci NNO se domnívají, že je po této době už dost pozdě teprve začít pracovat na integraci. Tento přístup se liší od vládních organizací, kdy se začíná s integrací až po schválení žádosti o mezinárodní ochranu. Není ani výjimkou, kdy se azylové řízení prodlužuje na neúměrnou dobu, a proto je potřeba začít pracovat na integraci dříve než až po udělení azylu.

Do Organizaci pro pomoc uprchlíkům jsem nastoupila během vrcholu uprchlické krize v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině. V organizaci jsou zaměstnáni jak sociální pracovníci, tak právníci, kteří se zaměřují na pobytové, azylové a migrační právo. Díky tomuto spojení se k zakázkám klientů často přistupuje interdisciplinárním přístupem. V organizaci jsou také zaměstnání rodilí mluvčí, v současné době hlavně z Ukrajiny. Pokud je potřeba tlumočení z ne tak používaných jazyků, jako například Paštština, jsou využívání domluvení tlumočnici, kteří jsou dostupní přes telefon. Tlumočníci však neprošli žádným překladatelským vzděláním, a proto je dorozumívání s klienty někdy obtížnější, pokud se sami klienti nedorozumí česky či anglicky a je nutné využít překladatele. Klienti přicházeli a přicházejí do organizace nejčastěji ohledně otázek bydlení, hledání školek a škol, lékařské péče, případně potřebují pomoci s vyplňováním dokumentů jako jsou žádosti o sociální dávky, dokumenty nutných pro státní orgán OAMP MV ČR atd. Jednotlivé schůzky s klienty trvají podle situace, kterou klienti řeší. Průměrný čas konzultace je kolem 45 minut. Po každé konzultaci s klientem je nutné udělat zápis do programu ARUM, kde sociální pracovníci vyplní informace o klientovi a také to, co se přesně řešilo při konzultaci, vytváří jeho individuální plán. Příběhy jednotlivých klientů jsou různé a často musí sociální pracovnici v rámci své práce nejenom řešit zakázku, se kterou klient přišel původně, například najít bydlení, ale i záležitosti další, které se postupně nabalují k původní zakázce.

Klientům je vzhledem k jejich často špatnému psychickému stavu v rámci konzultace poskytovaná i amatérská krizová intervence sociálními pracovníky, kteří ale nemají odpovídající psychoterapeutické vzdělání. Pokud to vyžaduje stav klienta, sociální pracovník je následně zodpovědný za vyhledání odborné pomoci pro klienta.

PRAKTICKÁ ČÁST

Součástí diplomové práce je kvalitativní výzkum, který navazuje na teoretickou část. Diplomová práce má za cíl zkoumat sociální práci v rámci integrace uprchlíků, tzn. žadatelů o azyl, žadatelů o doplňkovou ochranu, azylantů, a jaké aspekty ovlivňují jejich integraci.

Cílem výzkumné práce je anazylozovat, jaké aspekty dle zkušenosti sociálních pracovníků ovlivňují integraci cizinců v České republice. S jakými překážkami se sociální pracovníci setkávají při každodenní práci s cizinci? Jak sociální pracovníci vnímají svoji roli v procesu integrace cizinců?

Praktická část výzkumu reflektuje proces a výsledky, přičemž je zakončena diskuzí a shrnutím. Kvalitativní metoda, konkrétně polostrukturované rozhovory odpovídají cíli výzkumu, kterým je analyzovat, jaké aspekty dle zkušeností sociálních pracovníků ovlivňují integraci cizinců v České republice. Se sociálními pracovníky z nestátní neziskové organizace, konkrétně Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s., budou vedeny polostrukturované rozhovory.

5 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavním cílem výzkumu je přinést hlubší porozumění o tom, jaký má vliv sociální práce s cizinci na jejich integraci v České republice.

Pro dosažení stanoveného cíle byla formulována výzkumná otázka, která vyplývá z hlavního cíle.

Hlavní výzkumná otázka zní:

- Jaký má význam sociální práce s uprchlíky z pohledu sociálních pracovníků při procesu integrace?

Hlavní výzkumná otázka se zaměřuje na význam sociální práce v rámci integrace cizinců.

Soustředí se na porozumění a analýzu významu sociální práce s uprchlíky z perspektivy sociálních pracovníků. Vede k hlubšímu porozumění vnímání sociálních pracovníků o důležitosti sociální práce při práci s uprchlíky.

K dosažení stanoveného cíle posloužily dílčí výzkumné otázky:

- Jak sociální pracovníci a pracovnice reflektují svou roli při integraci?
- Jakým bariérám při své práci s uprchlíky čelí?

6 METODOLOGIE

Pro dosažení cíle výzkumu diplomové práce je vybrána kvalitativní metoda.
Tato metoda je považována za výhodnou, protože umožňuje respondentům vyjádřit svůj názor na danou problematiku. Pro výzkum bude přinášet možnost ujasnění odpovědí, pokud by nebyla nějaká odpověď zcela jasná, doplňujícími otázkami může být více objasněna.
Jednotlivé otázky a témata budou pokládány volně, ale bude zůstávat zaměření. Bude se brát na zřetel i na osobní zkušenosti respondentů.

Hendl (2005) uvádí, že kvalitativní výzkum je zaměřen na interpretaci subjektivních významů, popis kontextu jednání a chování a zkoumá subjektivní teorie jedinců v daném prostředí. Výzkumník je podle něj klíčovou osobou při provádění kvalitativního výzkumu, protože si vybírá téma a formuluje výzkumné otázky. Flexibilita je jedním z hlavních rysem tohoto typu výzkumu, protože v průběhu může docházet ke změně a doplnění výzkumných otázek. Hlavní výhody kvalitativního výzkumu spočívají v jeho schopnosti zkoumat osoby, skupiny, fenomény nebo události v přirozeném prostředí. Tento přístup umožňuje vytvoření podrobných popisů a hlubšího porozumění. Kvalitativní výzkum také umožňuje zohlednění kontextu a podmínek studovaného jevu.

Miovský (2006) však upozorňuje na fakt, že kvalitativní výzkum je často kritizován kvůli své časové náročnosti, obtížnosti replikovatelnosti, nízké míře zobecnitelnosti a transparentnosti, a naopak vysoké míře subjektivity. Obecně se kvalitativní výzkum využívá při popisu, analýze nebo interpretaci kvantifikovatelných vlastností a jevů.

Mezi další negativa se podle Hendla (2005) řadí obtížnost kvantitativní predikce, náročnost testování teorií, dlouhodobý proces sběru a analýzy dat a skutečnost, že interpretace výsledků je často ovlivněna osobností výzkumníka.

Nejčastější technikou sběru dat v rámci kvalitativního rozhovoru je použit polostrukturovaný typ rozhovorů, kdy výzkumník vychází již z předem připraveného seznamu otázek a témat (Švaříček, Šeďová, 2007).

Smith & Osborn (2003) uvádí, že použití takového způsobu získání dat umožňuje získání potřebných dat pro výzkum a je v něm zajištěn i možnost k otevřenosti a zkušenosti dotazovaných a nedojde k omezení autenticity.

Polostrukturovaný rozhovor se řídí daným schématem, které je závazné a obsahuje určité okruhy otázek. Při průběhu rozhovoru je důležité dodržovat tyto okruhy otázek, což zajišťuje strukturu a schopnost udržet se při zásadních tématech. Pro dosažení hlubšího porozumění danému tématu je v tomto typu rozhovoru možné klást doplňující otázky a tak proniknout více do hloubky, kdy by ale doplňující otázky měly být předem promyšlené (Hendl, 2005).

Podle Dismana (2011) je rozhovor užitečný ve vztahu k tématu pro získání detailních informací od členů určitého prostředí a určité sociální skupiny.

Na začátku rozhovoru byly respondentům kladeny otázky, které mají za cíl identifikaci základní údaje o respondentech. Typ kladených otázek jsou především otázky otevřené. Okruhy otázek do polostrukturovaného rozhovoru jsou vytvořeny na základě hlavního výzkumného cíle, hlavních a dílčích výzkumných otázek, prostudování odborné literatury a díky vlastní zkušenosti s danou problematikou. Vzor polostrukturovaného rozhovoru je uveden v Příloze 2.

Rozhovory byly nahrávané a poté byly audionahrávky přepsány do textové podoby. Analýza dat ze získaných polostrukturovaných rozhovorů byla otevřeně kódována, data seskupena, kategorizována a následně interpretována.

6.1 Výběr vzorku: kritéria výběru, způsob výběru, průběh rozhovorů

Nejdříve bylo zvažováno v rámci výzkumu oslovit samotné cizince, ale vzhledem k obávám a následným potížím vyplývajících z jazykové bariéry při komunikaci s cizinci bylo zvoleno oslovení cílové skupiny sociálních pracovníků pracujících konkrétně v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, z.s., s pracovní zkušeností v oblasti integrace cizinců nejméně dva roky. Celkově bylo dotazováno a účastnilo se výzkumu 5 respondentů.

Výběr vzorku respondentů byl vybrán účelově. Výběr vzorku vychází výhradně z úsudku výzkumníka, který se rozhoduje „…o tom, co by mělo být pozorováno, a o tom, co je možné pozorovat“ (Disman, 2001). Tyto své rozhodnutí a skutečnosti by však měl mít výzkumník podloženy a zdůvodněny.

Dle Miovského (2006) se jedná o výběr, kde se nevyužívají další specifické metody a možné respondenty vybíráme dle jejich vhodnosti pro výzkum, a navíc o účast ve výzkumu projeví zájem.

Pokud se podle Hendla (2005) rozhodneme pro účelový výběr, je nutné si předem stanovit kategorie, kritéria a podmínky pro výběr respondentů.

Byly použita tato kritéria:

1. Bude se jednat o sociální pracovníky zaměstnané v neziskovém nestátním sektoru, konkrétně v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, z.s.
2. Bude se jednat o sociální pracovníky, kteří pracují v přímé práci s cizinci nejméně 2 roky
3. Bude se jednat o sociální pracovníky dle zákona 108/2006 Sb.

Miovský (2006) uvádí, že využívání institucí při účelovém výběru respondentů se uplatňuje tehdy, když je výzkum zaměřen na konkrétní cílovou skupinu a pro výběr respondentů je využíván specifický typ služeb nebo instituce.

Celkově bylo osloveno 6 respondentů, rozhovory byly předdomluvené již od roku 2022. Jeden respondent se nakonec z výzkumu omluvil.

Respondenti byli informování o účelu diplomové práce a s výzkumným záměrem. S časovým předstihem jim byl předán dokument s informacemi a představením výzkumu, byly zde také informace o etických aspektech a jakou formou budou získaná data zpracována. U všech respondentů byla zachována anonymita. Svým podpisem souhlasu potvrzovali souhlas se svou účasti ve výzkumu. Byli informování o nahrávání rozhovoru a způsobu zpracování nahrávek.

Rozhovory byly nahrávané na mobilní zařízení a následně přepsány do textové podoby, kde byla zachována anonymita respondentů. Dotazování probíhalo vždy v přátelské atmosféře. S třemi respondenty probíhal osobní rozhovor po skončení pracovní doby v jejich kanceláři. S dvěma respondenty byl veden online skype hovor z důvodu nemoci a dlouhodobého pobytu mimo Českou republiku. Respondenti nebyli ničím rušeni a mohli se plně koncentrovat. Respondenti byli ochotní a vyjadřovali se k daným otázkám. Často sdíleli i svoje osobní zážitky týkající se dané problematiky. Možná i proto někdy docházelo k situacím, že nebylo správně rozuměno dotazované otázce a bylo potřeba se k původnímu tématu vrátit.

Plánovaná délka rozhovorů byla minimálně 35 minut. Průměrný čas všech pěti rozhovorů je téměř 29 minut. Nejkratší rozhovor měl délku 20 minut a 29 sekund, nejdelší rozhovor trval 38 minut a 40 vteřin.

6.2 Etické aspekty

Vzhledem k tomu, že jsou v diplomové práci využita data z rozhovorů s respondenty, bylo proto nutné dodržet několik postupů, které zohledňují etické aspekty výzkumu.

Dodržení etiky musí být podle Hendla (2005) součástí každého výzkumu. Vybraní dotazovaní byli kontaktování a srozuměni s účelem výzkumu. Každý účastník byl informován o účelu a cílech výzkumu, pro jaké účely budou výsledky použity, o zachování anonymity, o dobrovolnosti jejich účasti a o možnostech z výzkumu kdykoliv odstoupit. Účastníci byli také informování o nahrávání rozhovoru a způsobu, jak bude s nahranými rozhovory nakládáno. Všem účastníkům byl dán k podepsání informovaný souhlas, ve kterém jsou všechny tyto zmiňované informace. Informovaný souhlas byl vyhotoven ve dvou kopiích. Jedna byla předána účastníkovi výzkumu, a druhá je uložena u autorky výzkumu. Informovaný souhlas je součástí Přílohy 1.

Z důvodu zachování anonymity jsou respondenti ve výzkumu označování jako Respondent 1, Respondent 2, Respondent 3, Respondent 4, Respondent 5. Kdy označení "Respondent" je používáno jako genderově neutrální termín, který zahrnuje jak muže, tak ženy.

6.3 Silné a slabé stránky tématu a výzkumu

Nejen díky současné době je téma integrace cizinců považováno za velice důležité téma. Proto je přínosné zjistit, jaké aspekty nejvíce ovlivňují jejich integraci a jak samotnou sociální práci s cizinci vnímají sociální pracovníci.

Za silnou stránku je možné považovat to, že jde o rozsáhlé téma, ke kterému je velké množství jak českých, tak i zahraničních zdrojů. Velice také pomůže, že se sama autorka v této oblasti momentálně pohybuje, má do problematiky náhled a nebude obtížné sehnat dostatečné množství respondentů.

Přestože bylo uděláno maximum pro eliminaci případných zkreslení dat a zajištění dostatečné validity výzkumu, existují určitá omezení, která jsou s výzkumem spojena. Kvalitativní výzkumy obecně mohou být omezené kvůli subjektivitě a nemožnosti zobecnit získané poznatky. Existuje několik důvodů, proč je zvolený kvalitativní výzkum považován za slabou stránku této práce.

Limitace může být spojena se zvolenou metodou a technikou výzkumu. V průběhu realizace rozhovorů se mohla objevit určitá omezení. Jeden z respondentů odmítl poskytnout rozhovor. S některými respondenty bylo obtížnější najít společný volný termín k realizaci rozhovoru. Problematické mohly být i samotné rozhovory, kde se musí brát na zřetel, aby nedocházelo k nezáměrnému ovlivňování respondentů. Je proto také potřeba, aby výzkumné otázky byly respondentům srozumitelné a jasné. Zavádějící mohou být také osobní zkušenosti respondentů díky jejich vlastnímu prožívání a osobnostnímu nastavení.

Výzkumný vzorek dotazovaných respondentů by mohl být také vyšší než výsledných pět získaných rozhovorů, na tento fakt lze nahlížet jako na limit práce. Na druhou stranu byli dotazovanými respondenti, kteří se touto problematikou dlouhodobě zabývají, a mají do ní díky svým pracovním zkušenostem a získané odbornosti dostatečný vhled. Dalším limitem může být rozdílná délka rozhovorů. Rozhovory se pohybují od 20 minut a 29 sekund do 38 minut a 40 vteřin. Tato délka rozhovorů může být ovlivněna i osobností autorky práce, kdy mohlo být nějaké téma

bližší a bylo k němu položeno více doplňujících otázek. Zároveň se mohla projevit nezkušenost dotazujícího s vedením polostrukturovaného rozhovoru.

6.4 Výzkumný soubor

Výběrovým souborem jsou sociální pracovníci zaměstnaní z nestátní neziskové Organizaci pro pomoc uprchlíkům, z.s.. Do výzkumu byli zařazeni sociální pracovníci, kteří jsou v přímé práci s klienty, uprchlíky, tzn. žadateli o azyl, azylanty, žadateli o doplňkovou ochranu. Pro potřeby práce byla použita metodu tzv. účelového výběru, který se zakládá na úsudku výzkumníka (Disman, 2011).

Celkem bylo pro výzkum získáno 5 respondentů. Základní sociodemografické údaje byly získány ze zaslaného informovaného souhlasu. Informace o délce praxe v sociálních službách při přímé práci s klienty a o pracovní zkušenosti s jinou cílovou skupinou byly získány z polostrukturovaného rozhovoru. K získání odpovědi na délku praxe byla položena otázka „Jak dlouho tuto práci děláte?".

Dotazovaní respondenti mají české občanství, jeden z dotazovaných je původem z Bosny a Hercegoviny a přišel do České republiky sám jako uprchlík.

Tabulka 1: Údaje o respondentech

	Věk	**Pohlaví**	**Pracovní zkušenost s jinou cílovou skupinou klientů**	**Délka praxe v sociálních službách při přímé práci s cizinci (uvedeno v letech)**
Respondent 1	29	žena	ne	3,75
Respondent 2	69	žena	ne	30
Respondent 3	43	žena	ne	20
Respondent 4	38	žena	ne	19
Respondent 5	32	žena	ano	3,3

Z Tabulky 1 je možné vyčíst, že výzkumu se zúčastnilo 5 respondentů. Byli mezi nimi sociální pracovníci s přímou pracovní zkušeností s uprchlíky od 3 a 3 měsíců let do 30 let praxe. Pro téměř celou skupinu dotazovaných je sociální práce s cizinci jediná sociální práce, kterou vykonávali, s žádnou jinou klientelou v rámci sociální práce nepracovali.

6.5 Analýza dat

Pro analýzu získaných dat bylo využito principů teoretické tematické analýzy.
Autoři Braun a Clarke (2006) ji vnímají jako metodu pro identifikaci, analýzu a interpretaci opakovaných témat získaných v získaných datech. Tematická analýza je podle nich samostatnou metodou a zároveň navrhují postup, který by měl výzkumník při analýze dat dodržovat.
Podle Braun a Clarke (2006) lze mít dva přístupy k tematické analýze a to induktivní a přístup teoretický. První z nich je charakteristický tím, že výzkumná otázka vyvstane až v průběhu analýzy. Ten druhý charakterizuje předem stanovená výzkumná otázka, což je postup, který byl zvolen pro tuto diplomovou práci.

Při samotné analýze jsem postupovala dle postupu doporučeného Braun a Clarke (2006), kdy je postup tematické analýzy rozčleněn do šesti po sobě daných fází:

1. Seznámení se s daty: transkripce získaných dat, pročtení celého souboru dat, zahrnující opakované procházení textu a zapisování prvotních nápadů
2. Generování prvotních kódů: kódování zajímavých částí rozhovoru, tyto části se doporučuje barevně odlišit, cílem je kódovat maximum potencionálních významných částí získaných dat
3. Hledání témat: spojování získaných kódů do vyšších celků, jejich shromažďování a hledání zastřešujících témat. V této fázi se objeví hlavní témata a podtémata
4. Revize témat: kontrola toho, zdali získané kódy a témata byly vytvořeny správně a zda-li odpovídají celému setu dat. Díky opětovné kontrole dochází k revizím samotných kódů, témat a vede k případným úpravám na základě zjištěných informací.
5. Definování a pojmenování témat: každé získané téma by mělo zapadat do vyššího celku, zpřesňují se názvy témat a nosné témata analýzy, dochází k vytváření definic a názvů, které by měli být jasně formulované a srozumitelné
6. Vypracování zprávy: selekce viditelných a působivých příkladů, zpracování získaných dat z analýzy a následně interpretace výsledků.

Nejdříve proběhly polostrukturované rozhovory. Následovalo doslovné přepsání rozhovorů nahraných na mobilní zařízení.

Hendl (2005) uvádí, že je sice doslovný přepis náročný, nicméně je nezbytný, aby bylo možné získané data důkladně vyhodnotit. Dále byly rozhovory přečteny, a to od nejkratšího po nejdelší. Již během pročítání byly dělány poznámky ve formě komentářů v programu MS Word. Všechny poznámky byly znovu přečteny. Braun a Clarke (2006) uvádí, že je tento krok důležitý, i když svádí k tomu ho přeskočit. Druhé přečtení poznámek má tu výhodu, že některé komentáře mohou být vyškrtnuty nebo naopak upřesněny. Po tomto kroku byly poznámky analyzovány otevřeným kódováním.

Miovský (2006) uvádí, že kódování obecně představuje proces, při kterém jsou data rozdělena, konceptualizována a znovu seskládána. Při otevřeném kódování je text rozdělen na jednotky a těmto jednotkám jsou přidělena jména. Výzkumník poté dále pracuje s těmito nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu. Tímto postupem se získá velké množství kódů, se kterými se dále pracuje. Prvním krokem je vložení do společného dokumentu. Z kódů, které spolu souvisí se následně vytvářejí kategorie. Kategorie by měla zahrnovat všechny identifikované informace, tzn. kódy. Každý kód by měl spadat jen do jedné kategorie, zároveň by se kategorie neměly překrývat navzájem. Při tvorbě kategorií byly zohledněny výzkumné otázky. Díky jednotlivým kategoriím došlo ke zpracování témat, které byly použity do kapitoly Interpretace výsledků. Celkem vzniklo z rozhovorů dohromady cca 744 kódů a 12 vybraných kategorií.

7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V této kapitole diplomové práce jsou analyzovány a prezentovány výsledky výzkumného šetření a představena témata, která vznikla díky tematické analýze z polostrukturovaných rozhovorů. Témata vznikla na základě otevřeného kódování a následné kategorizace. Témata jsou interpretována podle pořadí výzkumných otázek, kterým byly přiřazeny. Každé téma je formováno na základě odpovědí účastníků a je doprovázeno příslušnými citacemi, které představují získané poznatky z polostrukturovaných rozhovorů.

7.1 Sekce A - Osobní zkušenost v rámci práce s cizinci

V rámci tohoto prvního výzkumného oddílu bylo cílem zjistit, jaké důvody mají sociální pracovníci k vykonávání sociální práce s cizinci. Co je motivuje k tomuto povolání, které vykonávají. Co na povolání sociálního pracovníka konkrétně s touto cílovou skupinou mají rádi a co jim naopak v rámci jejich profese na tomto zaměstnání vadí. Tyto otázky se zaměřovaly na subjektivní hodnocení pracovníků a sloužily k zjišťování jejich motivace vykonávat danou profesi.

7.1.1 Motivace pro profesní zaměření na sociální práci s cizinci

Respondent 1 se o problematiku uprchlíků začal zajímat již během vysokoškolských studií, zároveň měl z přímé práce s cizinci zkušenost jako dobrovolník.

„Já jsem i psala diplomku na téma cizinci vlastně. Zaměřovala jsem se na rozdíly integrace cizinců v České republice a ve Finsku. Pak jsem měla vlastně stáž v OPU a tam nějak jsem se jako utvrdila, že cizinci jsou moje téma. Takže pak hned po škole jsem nastoupila do OPU a vlastně s cizincema pracuju zatím doteď.“ (R1)

Respondent 2 přišel do České republiky jako uprchlík a vlastní osobní zkušenost ho motivovala k práci s lidmi, kteří si procházeli stejným procesem jako on. „Já jsem do České republiky přijela jako v důsledku válečných konfliktu Bosny a Hercegoviny, protože já jsem ze Sarajeva z Bosny a Hercegoviny. Jsem povolání elektroinženýr, pracovala jsem 18 let jako inženýr a pak jako když jsem přišla sem, bylo těžké se hned zaměstnat jako kvalifikovaný pracovník, protože jsem byla v uprchlickém táboře, který je 30 km vzdálený od Brna. Tak nějak jsem neuměla řeč, samozřejmě jsem se jako musela naučit česky, ale ta práce byla nějak obtížná.

A jinak, když jsem zkoušela potom najít práci jako elektroinženýr, bylo to těžký po tý, jak bych to řekla, po tý genderový ose, protože u nás jako inženýrů elektrotechniky je velice málo žen a musíte se v podstatě dokázat jako mezi tým mužským světem, že něco umíte a na to jsem neměla sílu jako fakt, protože byla jsem sama s dcerou. A manžel jako v Sarajevu zůstal, protože měl povinnosti, a tak jako neměla jsem sílu někomu dokazovat, jako že jsem stejně chytrá jak chlap, že mám zkušenosti a takhle a pak se jako vyskytla možnost organizovat práci v uprchlických táborech. A já jsem pak ty svoje manažersky schopnosti využila v tom, že jsem začala organizovat ruční práce. Za prvé v tom našemu uprchlickém táboře a potom ve dvanácti uprchlických táborech v celé České republice, které v tu dobu byly otevřeny. Nějak se to rozjelo a pak už to chtělo managovat celý ten proces, tak mě zaměstnala Organizace pro pomoc uprchlíkům a vedla jsem ty dílny ruční práce. A přesto jsem jako nějak přišla k tý sociální práci, protože vždycky ty lidi něco potřebovali řešit a takhle, a pak jsem začala studovat jako v různých kurzech jako u UNHCR.

Oni mi umožnili studovat tu sociální práci. Pak jsem se stala tím sociálním pracovníkem a pak, nestačilo to pro mě, a tak jsem vystudovala na právnické fakultě mezinárodní a azylové právo. Tak tím jsem se tak nějak jako přesunula, protože přišlo mi to užitečné, ta moje práce jako s těmi lidma. Přišla mi užitečná a smysluplná.” (R2)

Dobrovolničení a práce s rozdílnými sociálními skupinami přivedlo Respondenta 5 k práci s cizinci.

„Jo, před tím jsem dělala dobrovolníka, ale to nebylo, jakoby zaštítěný takovýmhle způsobem. Předtím jsem byla jako v Itálii jako dobrovolník se skupinama lidí. Prostě jsem

pracovala s lidma, který jsou jako z různejch důvodů znevýhodněný, ať už to bylo nějaký postižení, nebo právě nebo závislost, nebo to, že byli z jiný země." (R5)

Motivace sociálních pracovníků k zaměření na sociální práci s cizinci je různorodá. Přesto však lze identifikovat společný faktor, a to aktivní zájem o problematiku sociální práce s cizinci, buď prostřednictvím vysokoškolského studia nebo získáním praxe jako dobrovolník. Jeden z pracovníků měl dokonce vlastní osobní zkušenost s uprchlictvím a byl součástí této cílové skupiny v minulosti. Obecně lze tedy konstatovat, že pro tyto pracovníky byla jejich motivace začít pracovat v neziskovém sektoru s cizinci založena na jejich osobních zkušenostech s touto specifickou skupinou lidí.

7.1.2 Pozitivní aspekty práce

Pro Respondenta 1 je benefitem multikulturní prostředí, ve kterém se díky práci pohybuje a je pro něj atraktivní. Zároveň ho baví stále nové informace a situace, s kterými se díky práci potkává, tzn. různorodost práce. Zmiňuje dokonce, že cizinci jsou pro něj jediná skupina s kterou v rámci sociální práce chce pracovat, jinak by o toto zaměstnání neměl vůbec zájem.

,,No, mě asi baví to multikulturní prostředí. Baví mě ty příběhy těch klientů, že je tam jakoby nějakej nádech exotiky. Baví mě, že se i můžu sama procvičovat angličtinu, že to vlastně není jenom čistě jako česky, ale že tam je prostě i nějakej můj rozvoj. Třeba právě co se týče toho jazyka. A pak, jako mě to baví tom v tom směru, že mi přišlo, že do tý doby, než vypukla válka na Ukrajině, takže to bylo takový jako zapomenutý téma. Že to jako česká společnost vnímala hodně negativně, a že jako uprchlíky tady nechceme a tak. Takže vlastně mě to bavilo i z tohohle důvodu, že mi to přišlo takový jako neprobádaný, a zároveň mě to přišlo jako hrozně zajímavý, právě jaký typy bytů tady jako máme a že vlastně existuje třeba i nějaký mezinárodní bezdomovectví a takovýhle věci, takže takhle." R1

„Dokonce si jako myslím, že kdybych nepracovala s cizincema, tak asi bych jako sociální práci nedělala vůbec, protože mě to jako úplně moc neoslovilo. Ty jiný cílovky prostě. Tohle mi

přijde takový dynamický, ty životní příběhy jsou hrozně jako rozdílný. I ty zakázky jsou prostě jako jiný a člověk prostě řeší jako spoustu zajímavejch témat. Právě i s nějakým tím mezinárodním přesahem. Takže třeba nevím, když mi přijde klientka z Číny nebo z Venezuely, tak si třeba i něco čtu o těch zemích, jakože mě to prostě přijde zajímavý. Asi i proto, že ráda cestuji, tak prostě je to takový jako pro mě atraktivní." R1

Různorodost a variabilitu činností, s kterými se jako sociální pracovník setkává a oceňuje je, na této práci zmiňuje i Repondent 4. „...co mě na tom baví, asi ta různorodost. Ta různorodost. Asi to, že to není vždycky stejný. Vlastně téměř nikdy, i když ty lidi mají podobný povahy, podobný životní osudy, tak vždycky tam je prostě něco jinýho." ….i když to dělá vlastně strašně dlouhou dobu, tak stejně potom narazí na něco, co vůbec nikdy neřešil, což je vlastně hrozně zajímavý." R4

U Respondenta 5 se motivace pro práci s touto cílovou skupinou během pracovního působení proměnila. Na počátku jeho pracovních zkušeností to opět byla různorodost, kterou oceňoval nejvíc.

„No, tak právě mě asi baví hrozně ta různorodost." R5

Po delším působení v profesi se začal přiklánět k tomu, že smyslem jeho práce je pomáhat lidem, kteří přicházejí do České republiky překonávat nespravedlnost, s kterou se často v rámci diskriminace musí potýkat z důvodu jiné barvy kůže nebo místa narození.

„…opravdu nejvíc jsem si myslela, i když to vlastně řeknu, co mě k tomu přivedlo, tak bylo to, že jsem jako fakt viděla, jak je to jako nespravedlivý, a to jenom kvůli tomu, že vlastně nemáš… že ses v té zemi nenarodila." R5

Různorodost práce a lidské příběhy oceňují i Respondent 3 a Respondent 2, který zároveň oceňuje i možnost pomáhat lidem.

„…samozřejmě pomáhat lidem, jako já osobně jako mám radost, když vidíme jako nějaké pozitivní změny a pokroky, jaké mohu uprchlíci dosáhnout díky podpoře a respektu, který jim poskytuju. To je velmi, jako bych řekla, naplňující. Vidět, jak se zlepšuje jejich životní situace a jak se postupně začleňují do nového prostředí. To je to největší. Ještě je tam ta práce jako pracovat s různými kulturami a lidmi různého původu." R2

„No, pestrost a to, že člověk vidí, co všechno člověk zvládne a dokáže přežít. Jaká je síla vůle, vlastně. ….. je prostě fascinující, co člověk všechno dokáže zvládnout. Ať už dobrý nebo špatný.” R3

Všichni oslovení respondenti jednomyslně sdílejí zájem o různorodost práce, která je dána proměnlivostí klientských případů. Hlavním cílem a motivací k vykonávání této rozmanité práce je tedy zájem o různorodost aspektů, které práce obnáší, a také touha poskytovat pomoc lidem.

7.1.3 Negativní a odrazující aspekty práce

Respondenti až na jednoho dotazovaného všichni zmiňují, že v rámci svojí práce nemají rádi komunikaci se státními institucemi jako je například úřad práce, sociální odbory, Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva Vnitra. Zmiňují, že se potýkají s nastavenými úřednickými procesy, které často nejsou v řešení jednotlivých klientských žádostí a situací, konstantní. Komunikaci se státními institucemi považují za nejvíce problematickou a za zatěžující část procesu při práci s klienty.

„Takže když bych to měla nějak shrnout, je to nějakej jakoby boj proti systému, kterej je tady nějak nastavenej, hm, určitě. Tak třeba i úřady práce jakoby nechtějí přiznat nějaké dávky, i když jako ze zákona na to ten klient nárok má, nebo třeba ať už jde klient jenom na blbou poštu, vyzvednout si dopis. Tak někdy je to problém, protože když se prokáže nějakým jako nebiometrickým průkazem, tak vlastně ten zaměstnanec z tý instituce nebo z toho úřadu prostě neví, co to je a je to prostě hrozně jako problematický.” R1

„No, hlavně tu byrokracii a složitý postupy práce, práce s uprchlíky, zahrnuje setkávání se s byrokratickými procesy. Jako když na jednu stranu je to žádost o azyl, tím se zabývají právníci, ale my řešíme život těch lidí po dobu podané té žádosti o azyl. Mezi tím se jako odehrává normální život a my se snažíme řešit ty dokumenty, sociální problémy, komunikaci s různými úřady. To jsou složitý administrativní jako procesy překážky, je to zdlouhavý a frustrující.” R2

„Nemám ráda doprošování se o nějaký práva, který prostě existují. To že vlastně musíš velmi často pořád někoho přesvědčovat, že ty máš jako pravdu a ten na druhé straně to neví, nebo to nechce vědět, nebo vlastně ho to vůbec nezajímá, jenom tvrdí, že to nejde, nejde, nejde. A pak, když chybí dobrá vůle, tak to mě taky dokáže…. na všech stranách." R3

„No, asi jako nemám ráda tu frustraci, když jako zaprvý se pereš s tím systémem, jak je tady nastavenej. Jako opravdu hodně mě to fakt jako přijde, někdy až jako jak na zakázku, jakože fakt hrozně nehostinně pro ty pro ty lidi, který tady jsou cizinci a jsou ze třetích zemí. Už jenom, jako když se třeba bavíme o žadatelích o mezinárodní ochranu, tak jakoby nic přístup na trh práce, kterej je fakt jako hrozně, až jako divně prostě znesnadněnej tak, aby to opravdu odrazovalo, jak je, tak hlavně ty zaměstnavatele, kteří samozřejmě se v tom nevyznají a nechápou, co je pracovní povolení a je tam hrozně moc čekacích lhůt a vlastně i jako ty úřady práce jsou hodně neinformovaný, nebo záleží, na koho narazíš, což je takový. Jako to mě taky na tom frustruje, jak je to hrozně nahodilý podle toho, s kým zrovna jakoby mluvíš, jo. Že to prostě není dobře, že jednou jsem to zařídila, takhle se to teda dělá vždycky, ale každej si vymejšlíš svý pravidla." R5

7.1.4 Nároční klienti

Negativním faktorem této práce je pro sociální pracovníky také nedostatek uznání a nereálná očekávání ze strany klientů, kteří často předávají odpovědnost za řešení svých situací na sociálního pracovníka místo toho, aby se sami aktivně snažili nalézt řešení. Tento aspekt zmiňovali opět všichni až na jednoho dotazovaného.

„...takže oni hrozně jako přenášejí někdy tu zodpovědnost na tebe, nebo mají jako hrozně velké očekávání. No a prostě někdy tam cejtím ten tlak, že prostě oni očekávají, že to nějak jako vyřešíš, i když jako my tam jakoby.. Nebo já se to snažím jako zdůrazňovat, že se to třeba nemusí podařit a že jakoby já nejsem ten člověk, kterej to má jako vyřešit, že prostě klient je zodpovědnej za tu svojí situaci, tak stejně tam prostě cejtím něco, jako že bych měla asi jako pomáhat víc." R1

„A pak nemám ráda, že když ti klienti nemají soudnost." R3

„No, tak asi náročnost klientů a jako že těžko se jim člověk zavděčí, ale tak to je, nebo zavděčí, spíš ne vždycky to je vyřešený podle toho, jak by si klient představoval a někdy se rozcházejí představy klienta a sociálního pracovníka, nebo jakýhokoliv pracovníka.” R4

„No, a pak mě na tom frustrují prostě hry, a to je jako v každé sociální práci, když se to vlastně snažíš dělat něco v tom zájmu toho klienta a on to sám sabotuje. To je ale už potom jako otázka, nakolik prostě holt jako bereš to, že je to jeho život, že mu můžeš dát jenom jakoby ty rady a říct mu, jaký jsou možnosti a už si to musí zhodnotit sám.” R5

Toto téma nám ukazuje, že respondenti, s výjimkou jednoho dotazovaného, jednohlasně vyjadřují, že je pro ně nejproblematičtější komunikace s úřady a potýkáním se s byrokratickými procesy, které často neposkytují efektivní a jednotné řešení pro individuální klientské potřeby a situace. Komunikace se státními institucemi je pro ně nejproblematičtější aspekt a výrazně jim ztěžuje celý proces práce s klienty.

Dalším negativním faktorem této práce je nedostatek uznání a nereálná očekávání ze strany klientů. Ti často přenášejí odpovědnost za řešení svých situací na sociální pracovníky, místo aby se sami aktivně snažili nalézt řešení. Tento aspekt byl zmíněn všemi respondenty, kromě jednoho dotazového.

7.2 Sekce B - Jak sociální pracovníci a pracovnice reflektují svoji roli při integraci?

Sociální práce s cizinci zahrnuje mnoho aspektů a oblasti působení, kdy je sociální pracovník nápomocný v rámci své práce jak uprchlíkovi, tak i obyvatelům země, do které cizinec přišel. Cílem bylo vyhodnotit, jak svoji roli vnímají sociální pracovníci a jak reflektují působení své práce v souvislosti působení na uprchlíka a majoritní společnost.

7.2.1 Potenciál sociální práce s cizinci

Respondent 1 se domnívá, že jeho největší úlohou je vysvětlovat a zprostředkovat cizinci kontakt se světem, do kterého přišel, prostřednictvím poskytnutých informacím a v důsledku toho je i pro cizince snazší v nové zemi fungovat a orientovat se. Jeho úlohou je také pomoci najít klientovi legální zaměstnání, což je klíčové pro jeho integraci a následné získání pobytového statusu.

„Já myslím, že má velký význam a že jsme často nedoceňovaný, protože vlastně my tu jsme jakoby jedinej nějakej pilíř, kterej pomáhá těm lidem fungovat normálně a v rámci jako těch společenských norem, jako třeba nějaký dodržování zákonů a podobně. Vlastně snažíme se klienty motivovat k tomu, aby pracovali legálně, tudíž vlastně českej stát na tom má nějaký příjmy na daních. Nicméně myslím si, že zároveň si jako podkopává stát tuhle agendu, protože často mi přijde, že je jako hrozně těžký pro cizince tady najít legální práci a takže třeba i těm zaměstnavatelům se vyplatí zaměstnat toho cizince nelegálně. Ale nemyslím si, že to je jako problém v těch cizincích, protože oni většinou chtějí pracovat legálně, aby si tu pak dál mohli jako legalizovat pobyt. Ale někdy ten systém je nastavenej tak, že je to prostě hrozně náročný. Hrozně náročný, najít si nějakou legální práci a tím pádem odvádět daně. No, pak si myslím, jakože i tím, že ten sociální pracovník má jako funkci takovou, jak bych to řekla, viz vysvětlovač, nebo nějakej

zprostředkovatel? Že vlastně jako vysvětlujeme, co je jako normální v Český republice a že třeba to, co byli zvyklí dělat doma, tak jakože tady to úplně není jako v pohodě.
Takže já si myslím, jako že pomáháme hodně, i když jako některý lidi si to nedokážou nějak jako uvědomit.“ R1

Respondent 2 klade důraz na pomoc klientovi najít legální zaměstnání, s kterého bude mít profit celá společnost. Zároveň zdůrazňuje hodnotu lidské solidarity a odpovědnosti pomáhat druhým.

„Z pohledu společnosti je to jako hlavně hospodářský přínos. Jestli ti cizinci mohu přispět k daňovému systému. Nebo nemůžou, a jenom čerpají. Například teď je tady ta situace, kdy je v České republice spousta pracovních míst, která se českým občany nemůžou zaplnit, nebo kteří nechtějí pracovat na těch pozicích, třeba v průmyslu a hospodářství, a tam to potřebují tu pracovnu sílu. Takže pokud se tam ti cizinci zaměstnaní a stanou se tou pracovní silou, která je prospěšná pro hospodářství, tak je to pro majoritní společnost to nejlepší. Sociální práce vyzdvihuje hodnotu lidské solidarity a odpovědnosti za pomoc těm lidem. Jak je teď u ukrajinských uprchlíků, tak majoritní společnost jim projevuje svoji schopnost přijímat a podporovat lidi ve velmi obtížných životních situací, jako je válka nebo nějaké jiné problémy. Sociální soudržnost, bych řekla, to je pro majoritu.” R2

Respondenti 3, 4, 5 reflektují svojí roli a význam sociální práce s cizinci jako ochranu společnosti a zasazení se o prevenci negativních jevů, ať už kriminální činnosti, nelegální práce, předcházení připojení se k extremistickým skupinám. Svým působením zprostředkovávají cizinci, který často nemá dostatečnost sociálních kontaktů, kontakt s majoritní společností a pomáhají mu celkově s procesem integrace a pomáhají s překonáváním překážek, které se v rámci integrace vyskytují.

„Nějakým způsobem ochrana, prostě nepotkáváš toho bezdomovce z přízemí svého činžáku. Potom vlastně, že ta sociální práce těm lidem pomáhá vlastně, třeba jako ten sociální pracovník, jedinej příslušník majority, se kterým se tím cizinci potkávají. Takže i nějaký jako zprostředkování, kultury, norem.” R3

„No, tak určitě přínosem je snaha o tu integraci, ta má velký přínos pro společnost. Když by tady ty lidi byli ponechaný bez jakékoliv asistence nebo pomoci nebo podpory, tak spadnou v rámci tý společnosti někam, kam ta společnost v podstatě nechce, aby ty lidi spadli, to znamená do nějaký šedý zóny. Nevím, páchání různých trestných činů a život jiným způsobem, než žije ta naše společnost, to znamená odlišným, a to samozřejmě už potom vadí. Takže ta naše role je vlastně jako hrozně důležitá, to znamená provést ty lidi tak, tím tou naší společností, aby potom byli schopný v ní nějakým nějakejch různejch jako mantinelech fungovat tak, aby je ta společnost přijmula." R4

No, tak já si myslím, jako že si to ty lidi neuvědomujou, ale obrovskej, protože vlastně díky tomu, že jim pomáháme tady jako být legálně, tak přesně jako upozaďuje, nebo prostě se snažíme potlačovat právě tu kriminální činnost. Aby tady prostě vlastně vůbec nevznikaly podmínky pro to, aby se někdo tady takhle dal zneužívat, což prostě rozhodně má dopad na celou společnost. Všichni se na ně vykašlou, takže když se jim potom jednou povede se prostě dostat tam, kam chtěli, tak jako samozřejmě budou naštvaní, prostě frustrovaní. A možná se jako i přidají potom k nějakým islámskému státu klidně, protože prostě proč ne, že jo, to je někdo, kdo je konečně přijal a kde našli nějakou identitu. Takže jako vlastně si myslím, že je to fakt dost důležitý a dost nebezpečný, když si je prostě opečovávat nebudeme. Pomůžeš tomu člověku, který je tady třeba ztracenej, využít ten potenciál, že jo, že prostě jako nespadne fakt někam.. Protože oni tady nemají ty záchranný sítě, který tady hodně lidí má, protože se tady narodí a tady ti vlastně lidi prostě propadávají tím systémem a nemají tady rodinu a vlastně potom se úplně jakoby zbytečně ocitnou jako v situacích, které nahrávají jako kriminalitě, zneužívání, jako vlastně jsou tam úplně zbytečně potom rizikový.. No, rizikovému chování celkově, a myslím si, že na to úplně zbytečně, a ještě jak pracuju hodně vlastně s nezletilými bez doprovodu, tak ty vůbec, že jo, to je jako zranitelná skupina ještě jako jinej prostě level, ještě jinej stupeň. No, a myslím si, že vlastně je to hrozně v tomto případě jakoby důležitá i ta prevence. Vyvarovat se různý rizikový činnosti, která potom má samozřejmě vliv na celou společnost, že vlastně jako zbytečné, že se ty situace vlastně stávají." R5

7.2.3 Charakteristika sociálního pracovníka

Podle dotazovaných by sociální pracovník pracující s uprchlíky měl být zejména empatický, otevřený ke kulturním odlišnostem a různým životním stylům. Důležité je také, aby neměl žádné předsudky vůči odlišným národnostem než je jeho vlastní. Zároveň by měl mít pracovní nasazení a mít chuť překonávat překážky a snažit se vždy udělat maximum pro svého klienta.

„Jo, myslím, že by měl bejt hodně otevřenej a prostě negeneralizovat a snažit se prostě brát toho člověka vyloženě jako individuum. A zároveň si myslím, že by měl bejt asi i trošku jako zvídavej." R1

„Já myslím, že na první místo bych já dala empatii. To je schopnost vcítit se do situace toho člověka. Potom bych dala kulturní citlivost, respekt vůči kulturním zvykům a potřebami a tak dále. Sociální pracovník by měl být otevřený k různým kulturám, zvykům a hodnotám, to by jako určitě měl být. Jak bych to řekla, nějaký druh flexibility, přizpůsobit se různým situacím a potřebám, měl by mít flexibilitu, být schopen se přizpůsobit těm výzvám, o kterých jsme předtím mluvili. Měl by poznat ty problémy, pak jak jsem říkala ta advokacie, zkusit nějakým způsobem měnit věci, jestli na to bude prostor. Pak by musel mít podle mě komunikační dovednosti, to je klíč všeho jako. Aby si mohl rozumět s tím člověkem, a aby byl schopen efektivně komunikovat. Aby vysvětlil ty složité informace, aby vysvětlil ty procedury, aby ten člověk, ten klient na té druhé straně mohl pochopit." R2

„No, nevím, já si obecně myslím, že by měli sociální pracovníci mít jako pochopení pro různý životní styly, to že prostě lidi nejsou stejní a neuvažují stejně a že dělají chyby. A někdy ty chyby opakujou. A mít prostě pochopení fakt pro tu totální různost lidí obecněji. Často mi přijde, že člověk, co žije v nějaké jako společenské hierarchii, a dělá sociální práci tak, že si neumí prostě představit, jaký to je bejt jako chudej, bejt na dně, bezdomovec a tak jako shlíží z vrchu trošku na ty lidi. Ale myslím si, že prostě dobrej sociální pracovník si to má umět představit trochu." R3

„Měl by být psychicky odolnej, ale zároveň vstřícný, empaticky. Což je asi těžká jako taková jako kombinace. A měl by bejt jako, měla by ho ta problematika zajímat. To znamená, měl by mít zájem o toho klienta, nejenom rychle vyřešit situaci a odejít. No, a neměl by se bát jakoby

bát ve smyslu jako volat na různý místa. A ptát se, jak se ta situace nejlíp dá vyřešit a neutíkat před tím, když mám jako pocit, že se to vyřešit nedá. Překonat nějaký překážky no, takže to je to je takovej jako soubor asi i nějakejch jako dovedností, schopností a kompetencí. No, a pak to záleží taky vlastně na tý organizaci, jaký dá jako podmínky a co potom pracovníkovi jakoby chce a vyžaduje." R4

„Hm, no tak, určitě by měl být, jak to říct? No, určitě bych teda neměl bejt rasista? Měl by mít teda otevřenou mysl." R5

7.2.4 Traumatické zkušenosti

Sociální izolace, krize identity, psychická zátěž, kterou si nově příchozí často přinášejí ze své domovské země, spolu s dalšími zátěžovými faktory v průběhu integrace, jsou klíčovými aspekty, se kterými sociální pracovníci musí pracovat a zohledňovat je při poskytování pomoci svým klientům. Sociálním pracovník zpravidla zaštiťuje i prvotní kontakt cizince s majoritní společností příchozí země. Obvykle je jedním z prvních zástupců majoritní společnosti, s nímž se uprchlíci setkávají při svém příjezdu do nové země. Zapojení se a získání kontaktů v majoritní společnosti je podle nich jedním z významným faktorů v rámci integrace.

Otázku duševního zdraví zmiňuje Respondent 2, možná i proto, že sám v minulosti do České republiky přišel jako uprchlík, je to pro něj ten nejdůležitější aspekt, který zohledňuje při práci se svými klienty. „Ty jako sociální pracovník se často potýkáš s otázkou duševního zdraví. A poskytnout jim tu podporu v správný čas a správný druh podpory, to je výzva pro mě. Je důležité být citlivá na ty traumata a poskytnout jim nějaký prostor nebo nějakou podporu, aby se časem z toho dostali. A pak nejdůležitější výzva jako pro mě je duševní zdraví. Protože mnozí za sebou mají různá traumata, a buď jako politického pronásledování nebo válečných konfliktů nebo nějakých takových zážitků. Pro mě ano, pokud jako klient má problém s duševním zdravím. Přijít na to a poskytnout mu konkrétní podporu, aby se z toho dostal, buď jako odbornou psychologickou terapii nebo skupinovou terapii, záleží jako už na tom, ale hlavně jako spolupracovat s odborníky, kteří tomu člověku můžou pomoct. A právě zase jsme u té komunikace, u toho jazyka a těch

kulturních věcí. Jako není to lehký. No, a pak samozřejmě jako ta sociální izolace je výzva. Pomoc těm lidem, aby se nějak začlenili. Protože oni se potýkají s tou sociální izolací, neznají prostředí nemají svoje blízké tady. To je taková výzva, vlastně jako všichni sociální pracovníci by se měli snažit pomoci jim překonat tuto překážku nějakým způsobem." R2

Respondent 3 domnívá, že je jedině přínosné, pokud si cizinec najde přátele mezi majoritou. „Aby měli šanci si třeba najít už jako ty známý a kamarády mezi tou majoritou. Bylo by fajn, kdyby měli právě ty český známý. No, to už je jako potom těžší. To už záleží na každým, jako jak to jako uchopí, ale myslím si, že to je cenný prostě." R3

Možnost negativního vlivu napojení se na své krajany zmiňuje Respondent 4. „A pak je to podle mě to, že některý skupiny cizinců si vytvořili svý vlastní sítě a věci se vlastně řeší přes to. Takže třeba když bych chtěla se zaměstnat jako Ukrajinec v Rohlíku ve skladu tak velice pravděpodobně mě nepošlou do české personální agentury, ale dají mi číslo na nějakou ukrajinskou a budu tam dělat načerno. Takže vlastně i taková jakoby ta krajanská síť může být někdy dobrá a někdy prostě nedobrá z hlediska vlastně integrace." R4

„No určitě, myslím si, že jo, že jakože pokud to není někdo, kdo sem vlastně, no i když sem přijdeš jako dítě, já myslím si, že to tomu člověk musí udělat v hlavě potom hrozně zmatek, protože přece jenom jakoby na tu rodinu pořád napojená seš a oni prostě přemýšlejí jinak a musí to pak být jako hrozně, hrozně matoucí a těžký. Takže jo, určitě jakoby ta krize identity a moci si to uchovat, ale zároveň teda jako přijmout ty ostatní, že jo?" R5

7.2.5 Negativní postoj majority

Klienti sociálních pracovníků nejsou jediní, kdo se setkává s diskriminací od většinové společnosti, sami sociální pracovníci často zažívají pocit, že musí obhajovat svou práci s cizinci před ostatními, často svými blízkými lidmi.

„Myslím si, že to jsou i překážky, třeba ze strany nějaký majoritní společnosti. Ale třeba já, když jsem začínala pracovat s cizincema, tak se mi to stávalo i třeba ze strany jako rodinnejch příslušníků, že mě jako od toho odrazovali a říkali, jako že to nevydržím a že se mi to vymstí

a takovýhle věci. Myslím si, že ty předsudky v tý český společnosti jsou jako velký, jsou asi hluboce zakořeněný, takže nevím, možná je to nějaká moje naivní představa, ale jako doufám, že tím, že si tady odžíváme nějakou zkušenost s uprchlíkama, takže nám to třeba pomůže do budoucna, aby jsme pomáhali těm jinejm lidem stejně." R1

„Pak je tu diskriminace a předsudky společnosti." R2

„Já myslím, že to je asi nedůvěra jako majority. Nebo nějaký hledění skrz prsty často. Tak to si myslím, že bude jako jedna věc nebo nějaký předsudky ve smyslu, ty se hodíš tak na tohle, a ty nebudeš pracovat, protože jseš z Afriky. A tak, takovýto hodnocení na první dobrou. To si myslím, že jako je svým způsobem překážka." R3

„No, tak jako i názory společnosti, to mě přijde, jako že si člověk nebo teďka, už jsem s tím v pohodě, ale když jsem do OPU nastoupila, tak jsem to jako řešila hodně. Měla jsem pocit, že se musím strašně jako obhajovat a pořád to někomu vysvětlovat. Jakože často to vlastně budí emoce. Není to jako že prostě řekneš, já nevím…I samozřejmě jako prostě názory té většinové společnosti. Jako rasismus u nás určitě existuje." R5

7.3. Sekce C - „Jakým bariérám sociální pracovníci při své práci s uprchlíky čelíte?"

V kontextu odpovědi na dílčí výzkumnou otázku byl sestaven soubor otázek, které se zaměřovaly na aspekty sociální práce s nimiž se často setkávají sociální pracovníci při své práci s uprchlíky. Otázky byly formulovány tak, aby pomohly porozumět, jakým bariérám a překážkám jsou uprchlíci vystaveni při procesu integrace a jaké v souvislosti s integrací mají největší potřeby z pohledu sociálních pracovníků.

7.3.1 Odlišnost kultury a jazyková bariéra

Sociální práce s cizinci jako cílovou skupinou představuje rozmanitou problematiku, která se liší od práce s jinými skupinami. Všichni respondenti jednomyslně zdůraznili, že se nejvíce potýkají v souvislosti práce s cizinci s jazykovou bariérou a kulturními odlišnostmi, na které je nově příchozí nutné upozorňovat, aby se usnadnila jejich integrace a přizpůsobení se novému prostředí. Tyto aspekty byly opakovaně zmíněny i při diskuzi o největší bariéře, s kterou se cizinci musí vyrovnávat v celém procesu integrace. Jazyková komunikace byla nejčastěji zmiňovaným tématem a všichni dotazovaní důrazně vyzdvihli důležitost jazykové vybavenosti a potřebu jazykových kurzů pro nově příchozí.

„…třeba jako narážíme na hodně kulturních rozdílů v tý práci. Jde prostě o to nějak, jako se snažit zjistit, jak ten klient z tý země, jestli to je, co je pro něj normální, nebo to co mě přijde nenormální, tak jakoby jak on to vnímá." R1

„Takže jazyková bariéra, ta je velkou překážkou a ty nedorozumění mezi námi snižuje efektivitu poskytované práce. A i kulturní rozdíly můžou mít vliv na porozumění a interpretaci problému. Jo, tak to je pro mě takový jeden velice důležitý bod. Jedna velice důležitá výzva jako najít způsob správný komunikaci a vybrat si překladatele na začátku, abys měla pocit, že si rozumíte s klientem, a že jsme nastavili správnou komunikaci, abychom řešili ten problém. " R2

„Já ani nevím, jestli by to šlo jako specifikovat, že cizincema. Hm, jako že mě přijde, že vlastně je tam ten odlišný jazyk a odlišná kultura. Ale vlastně nevím, jestli… Možná jako obrnit se možná o něco větší trpělivostí, že třeba něco může bejt jazyková bariéra, nějaký nepochopení." R3

„Dál je prostě frustrující ten jazyk. Kolikrát prostě ty vlastně nevíš, jestli ta informace zazněla, jak tys to řekla, a i ta kulturní rozlišnost, i kdyby to zaznělo, stejně tak tam může prostě dojít k nějakýmu nepochopení, což mě prostě přijde, že se občas stalo, protože jinak nechápu, jak se ty lidi mohli rozhodnout tak, jak se rozhodli." R5

7.3.2 Potřeba jazykové vybavenosti

„No, jako asi největší potřebu, kterou bych jako posadila úplně na první místo je jazyková potřeba a tam teda buď, aby se oni naučili sami ten jazyk, což je jako úplně ideální varianta. Někdy ale ten stát to stěžuje, aby se naučili česky. Ale myslím si, že prostě ta potřeba ta jazyková potřeba se prostě řadí na to první místo. Myslím si, že by měla bejt lepší dostupnost jazykových kurzů, a právě i lepší dostupnost nějakejch lidí, který třeba budou chodit do terénu, s těma klientama a budou tlumočit, budou vysvětlovat. Budou prostě zprostředkovávat ty informace." R1

„No, tak jako za mě na prvním místě jazyková podpora. To znamená co nejdříve umožnit tomu člověku, který má zájem integrovat se do společností, zůstat v Český republice, aby se začal učit jazyk. …jsou to často velice kvalifikovaný lidé, kteří můžu pracovat jako kvalifikovaný pracovníci, ale ta jazyková bariéra, je strašné. Já bych řekla, že zvládnout tuhle bariéru je důležité nejvíc a na začátku všeho." R2

„Specifický potřeby, tak určitě jazyk, to je jako jasný. Bez jazyka si myslím, že ta integrace nikdy není úplná. A potom jako práce, bez práce to jako taky myslím nestojí za nic a že vlastně tím, že tady nemají ty většinou široký rodiny tady, tak prostě, když není ta práce, tak nemají dost peněz a myslím si, že rozhodně je pro ně lepší práci mít, než nemít. Jazyk, práce a pro děti rozhodně škola." R3

„No, tak určitě první je prostě jazyk, to jako to je prostě alfa omega. No, bohužel pokud prostě opravdu nejsou vzdělaný v nějakým odvětví, který už tady nějakým způsobem překročilo tady to omezení, teďka mě prostě fakt jediný napadá IT, tak já vlastně teďka nevím, jestli v nějakém jiném odvětví to jde. Když umíš teda alespoň angličtinu. No, jinak mě přijde, že v Český republice, jako je to fakt potřeba umět česky. No, takže specifický potřeby určitě ten jazyk." R5

Zdokonalení jazykových dovedností, včetně možnosti absolvovat jazykové kurzy, a schopnost efektivně se dorozumět, patří mezi nejvyšší priority všech sociálních pracovníků při poskytování pomoci nově příchozím.

7.3.3 Informace

Poskytování informací, včetně informování o fungování české společnosti, novém prostředí, kulturních zvyklostech a normách společnosti, je klíčovým úkolem sociálních pracovníků. Taktéž je součástí jejich role upozorňovat klienty na jejich práva a povinnosti v rámci jejich pobytového statusu.

„Pak další potřeba, myslím si, že jako potřebujou nějaký jako znalosti nebo dovednosti o tom českém systému, aby jako oni sami byli schopný tady nějak fungovat. Nevím, jak bych to nazvala, jako nějaký jako získávání informací o fungování české společnosti." R1

„No, jako můžeme jako poskytnout důležité informace klientům, o jejich právech, možnost, službách, dostupnosti v novým prostředí. Přístup k informacím, k relevantním zdrojům a takhle. Pak jim můžeme pomoci dát tu psychosociální pomoc. Poskytovat jim informace o místu, o službách, o zdrojích, pomáhat jim v hledání zaměstnaní. Sociální kontakty nějak rozvíjet jako s tím klientem a tak dál." R2

„Asi znalosti. Informace. Asi informace nejvíc potřebujou a potom záleží samozřejmě na tom, jak ten člověk je na tom... Jak je ten člověk dalece od naší kultury, jestli je schopnej ty informace pojmout jenom že mu je dáme, nebo ho musíme nějakým způsobem vést. Taky to záleží na inteligenci a na jazyku. Takže to je opravdu jako hodně, hodně těžký to jako paušalizovat, ale myslím si, myslím si, že ty informace jsou důležitý, v podstatě asi nejdůležitější.

Takže prvotní, vlastně jsou vždycky informace, jak to tady funguje jinak, a potom následně přicházejí další jako nový dovednosti, nějaký rekvalifikační kurzy češtiny a tak dále.” R4

„No, specifický potřeby, třeba i to, že se tady nevyznají v tom systému, nevědí, že jsou tady fakt některý věci zadarmo, takže se jim to musí jako hodně vlastně informovat, přesvědčovat. Prostě hodně jim jakoby vysvětlovat, jak to tady funguje a tak, asi prostě záleží z jaké kultury jsou. Jak tam prostě jaký věci fungovaly.” R5

Zvládnutí jazyka, důkladná informovanost o místních podmínkách a poměrech a následné nalezení práce jsou propojené aspekty, které navzájem ovlivňují. Tento cyklus se může stát bludným a může pro uprchlíky představovat značnou výzvu, jak zdůraznil i Respondent 1.

„Třeba i když je to jako mezinárodní společnost, kde se mluví anglicky, tak se nám často stává, že chtějí i tu češtinu, takže ten klient, prostě když nemá práci, nemá peníze na to zaplatit si ten jazykový kurz, tak je to takový jako hrozně začarovaný kruh, protože se z toho nemůžeš vymanit, když třeba nenajdeš jako nějakou neziskovku, která ti zaplatí ten kurz, nebo nevím, když třeba máš bohatý rodiče, někde, který ti posílají peníze.”

7.3.4 Obtížné získání práce a nižší kvalifikace

Nedostatečná znalost českého jazyka a případně nároky na jednotlivé profese vedou k tomu, že cizinci často pracují na nižších pozicích, přestože mají vysokoškolské vzdělání, jsou kvalifikovaní a ovládají anglický jazyk. Celkově je pro nově příchozí cizince získání práce výzvou, často i díky jejich pobytovému statusu. Konkrétně třeba žadatel o mezinárodní ochranu půl roku po příjezdu do České republiky nesmí vůbec pracovat. Po uplynutí tohoto období je nutnost, aby jeho budoucí zaměstnavatel zažádal o pracovní povolení na konkrétní pracovní pozici a pro konkrétního budoucího zaměstnance. Celý tento proces žádosti o pracovní povolení je proto poměrně zdlouhavý. Až azylant má zcela volný přístup na trh práce.

„Oni jsou vlastně i diskvalifikovaný částečně z toho trhu práce. Tam zase záleží na pobytu, protože některý pobyty mají jako omezený vstup na trh práce. To znamená, že musejí žádat úřad práce o pracovní povolení. Není to tak, že se domluvili se zaměstnavatelem, dostanou pracovní

smlouvu a začnou pracovat třeba hned zejtra. Je tam vlastně hrozně taková jako velká byrokratická zátěž pro některý typu pobytů a pak právě třeba z důvodu té jazykový nevybavenosti, si mají problém najít práci jako u českého zaměstnavatele, protože třeba už i jako na pozici uklízečky, se jako může stát, že ten zaměstnavatel chce, aby prostě se s tou paní nějak základně domluvil. Nebo se mi to třeba stává i u klientů, který mají jako třeba dobrou úroveň angličtiny, mají třeba i vysokoškolskej diplom ze zahraničí, ale prostě ten zaměstnavatel vyžaduje i ten českej jazyk." R1

„Řekněme, že tady máme lékaře, který se chce integrovat. Aby se jako lékař integroval kvalifikovaně, je zapotřebí jeden až jeden a půl a roku, jenom jako atestaci toho svého vzdělání. A ještě předtím se potřebuje alespoň jeden rok učit se jazyk. Nejsou to krátký procesy. Takže ta jazyková bariéra." R2

„Ve smyslu potom následný práce, takže se často stává, že ty lidi musej pracovat na nižších pracovních, než pracovali v zemi původu. Třeba takovej jako právník, z té země původu jako hrozně těžko potom pracuje jako právník v Čechách. Protože to právo je úplně jiný, nebo učitel. Jo to je to je taky jako velmi, velmi těžký. Takže potom se uplatňují, nevím, když je to učitel, tak třeba jako asistent pedagoga, což jako není úplně jakoby ten level, kterej by ten člověk se svýma schopnostma a dovednostma jakoby mohl. V tý zemi původu by to dělal, ale tady je to velmi těžký toho dosáhnout." R4

SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE

Cílem diplomové práce je přinést odpovědi na výzkumnou otázku: „Jaký má význam sociální práce s uprchlíky z pohledu sociálních pracovníků při procesu integrace?" a získat hlubší porozumění tomuto tématu.

Z výsledků vyplynulo, že dotazovaní sociální pracovníci pracující s cizinci vidí danou problematiku podobným pohledem. Všichni respondenti hodnotí svou práci jako přínosnou pro obě strany, jak pro majoritní společnost, tak pro uprchlíky, kteří se do ní snaží integrovat a sociální pracovníci jim v tomto procesu poskytují pomoc a podporu. Jejich motivací pro vykonávání této profese je především osobní přesvědčení a touha pracovat v sociálním sektoru s touto konkrétní cílovou skupinou klientů. Shodu těchto názorů a podobné přesvědčení může způsobovat buď společné pracovní prostředí, případně sdílení životních, případně pracovních hodnot a cílů, které mohou zaručovat dlouhodobý úspěch procesu integrace. Tato shoda může mít dále pozitivní vliv na poskytování sociálních služeb a také na týmovou spolupraci.

Sociální pracovníci na své práci oceňují různorodost, která je dána proměnlivostí klientských případů. Na základě analyzovaných rozhovorů je možné konstatovat, že pro vykonávání profese sociálního pracovníka s cizinci jsou důležité vlastnosti jako je otevřenost k odlišným kulturám, jiným životním stylům, ochota měnit zažité postupy a standardy a samozřejmě empatie. Faktory, které je nejvíce na jejich práci odrazují, jsou administrativní překážky a nesourodé postupy státních institucí. Dalším faktorem, který je odrazuje od vykonávání této profese, je nedostatek uznání od klientů a jejich nereálné očekávání. V souvislosti těmito odpověďmi se nabízí otázka, jakým způsobem by sociální pracovníci mohli celkově pracovat s motivací svých klientů a zároveň jakým způsobem lze případné klientské nereálné očekávání mírnit. Díky těmto opatřením by se sociální pracovníci mohli vyvarovat syndromu vyhoření, který by v souvislosti s chybějícím oceněním a přehnaných požadavků od klientů, mohl nastat.

Z výzkumu vyplývá, že sociální pracovníci mají důležitou úlohu při vysvětlování a zprostředkovávají cizincům prvotní kontakt s novým prostředím, což jim usnadňuje fungování a orientaci v nové zemi. Díky působení sociálních pracovníků mají cizinci možnost seznámení se

s místní kulturou, zvyklostmi, způsoby a hlavně v podobě sociálních pracovníků i zástupci občanů země, do které přišli. V souvislosti s tímto faktorem je potřeba snaha o vytvoření důvěry, kterou vkládá uprchlík do sociálního pracovníka, a která se dále může přenášet i do ostatních vztahů se členy většinové společnosti.

Sociální pracovníci zmiňují, že se zaměřují na pomoc klientům při hledání legálního zaměstnání, což je podle nich klíčové pro jejich integraci a získání pobytového statusu. Někteří respondenti reflektují svoji roli v sociální práci s cizinci jako důležitou pro ochranu společnosti a prevenci negativních jevů, jako je kriminální činnost, nelegální práce a následování extremistických skupin.

Domnívají se, že v rámci integrace je pro cizince důležité navazovat kontakty s majoritní společností. Během rozhovorů se ukázalo, že se nově příchozí často totiž potýkají se sociální izolací, krizí identity a psychickou zátěží. Tyto faktory je nutné, aby sociální pracovníci reflektovali a byli schopni svým klientům s jejich prožíváním pomoci a mít pro něj dostatečné pochopení, empatii, kterou i zmiňovali v charakteristice sociálního pracovníka.

Z výše uvedených odpovědí respondentů je zřejmé, že sociální práce s cizinci jako cílovou skupinou představuje komplexní problematiku s mnoha aspekty, které se liší od práce s jinými skupinami. Klíčovými faktory, se kterými se sociální pracovníci často potýkají v rámci práce s cizinci, jsou jazyková bariéra a kulturní odlišnosti. Tyto aspekty byly jednoznačně označeny za největší bariéry, kterým musí podle sociálních pracovníků nově příchozí čelit během procesu integrace.

Jazyková komunikace byla nejčastěji zmiňovaným tématem a všichni dotazovaní důrazně vyzdvihli důležitost jazykové vybavenosti a potřebu jazykových kurzů pro nově příchozí. Respondenti si uvědomují, že jazyková potřeba je klíčovým prvkem, který výrazně ovlivňuje úspěch integrace do nového prostředí.

Díky těmto výsledkům by bylo vhodné doporučit větší zapojení interkulturních pracovníků a kvalifikovaných překladatelů, díky kterým by docházelo k lepšímu porozumění během konzultací sociálních pracovníků s klienty. Díky práci interkulturních pracovníků by uprchlík měl možnost udržet si spojení se svou domovskou zemí. Zároveň by však díky přítomnosti krajanů mohl mít

lepší propojení s novou zemí, do které přišel. Tato dvojí podpora by mu umožňovala snáze se začlenit a adaptovat na nové prostředí, zatímco by si stále uchovával své kořeny a kulturní identitu.

Dalším důležitým aspektem integrace je podle sociálních pracovníků získání legálního zaměstnání, což výrazně ovlivňuje možnosti integrace cizinců do české společnosti. Proces získání zaměstnání může být zdlouhavý a komplikovaný, což znamená, že nově příchozí často čekají na možnost pracovat, což zvyšuje jejich sociální izolaci a ekonomickou závislost. Sociální pracovníci proto hrají klíčovou roli při poskytování informací o pracovních příležitostech a právech a povinnostech spojených s pobytovým statusem.

Z výzkumu vyplynulo překvapivé zjištění, a to že si respondenti uvědomují, že nejen cizinci, ale i oni sami čelí diskriminaci ze strany většinové společnosti. Mnozí z nich sdílí pocit, že musí obhajovat svou práci s cizinci před ostatními lidmi, včetně svých blízkých. Tato situace pro ně může být náročná a mít negativní dopad na jejich profesionální i osobní život. To svědčí o existenci předsudků a diskriminace vůči uprchlíkům i ve společnosti obecně. Jejich úsilí a odhodlání překonávat tuto bariéru ukazuje na důležitost a potřebnost jejich role v procesu integrace a podpory cizinců v novém prostředí. Negativní přístup většinové společnosti k uprchlíkům by bylo možné eliminovat například zvýšením povědomí o problematice uprchlictví a sociální práci s cizinci, kdy by osvěta, například díky médiím či antidiskriminačním kampaním, mohla pomoci rozptýlit stereotypy a nedorozumění v souvislosti s tímto tématem. Zároveň by bylo vhodné podpořit sociální pracovník v rámci supervize a případné poskytovat psychologickou podporu, kdy by jim tato opatření pomohla zvládat lépe náročné situace a udržet si jejich osobní a profesní život rovnováze.

Celkově lze tedy říci, že sociální práce s cizinci vyžaduje zvláštní ohled na jazykové a kulturní odlišnosti, podporu při hledání zaměstnání a respektování práv cizinců. Sociální pracovníci hrají klíčovou roli v procesu integrace, a jejich práce má pozitivní vliv na celou společnost i na životy jednotlivých uprchlíků.

ZÁVĚR

Migrace je pro obyvatele České rebubliky stále relativně novým pojmem, a právě proto si často čeští občané mohou klást otázku, proč by se mělo pomáhat někomu, kdo je pro nás „cizí", když mají dost lidí ve vlastní zemi, kteří potřebují pomoci.

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaký má význam sociální práce s uprchlíky z pohledu sociálních pracovníků při procesu integrace. Dále bylo cílem analyzovat, jak sociální pracovníci reflektují svoji roli při integraci a jakým bariérám při své práci s uprchlíky čelí.

Výzkumná část potvrdila, že sociální práce s uprchlíky má pro nově příchozí význam a je důležitým faktorem k jejich integraci. Bylo zjištěno, že sociální práce s uprchlíky je přínosem i pro majoritní společnost, kdy dochází k ochraně a prevenci negativních jevů a podpoře nalezení a udržení legálního zaměstnání, ze které má užitek i většinová společnost.

Hlavním cílem a motivací sociálních pracovníků je rozmanitost této profese. Jedná se o práci, která přináší mnoho odlišných výzev a příležitostí, které sociální pracovníci oceňují na práci s touto cílovou skupinou. Rozmanitost se projevuje v různorodosti klientů, s nimiž pracují, a v pestrosti klientských případů, které musí řešit. Dalším aspektem, který motivuje sociální pracovníky, je vědomí, že jejich práce má pozitivní dopad na životy cizinců. Pomáhají jim nejen při zvládání praktických problémů, ale i v procesu integrace do nové společnosti. Významným faktorem je i možnost být podporou a průvodcem pro ty, kteří se ocitli v novém prostředí a potřebují se adaptovat.

Sociální pracovníci se ve své práci s uprchlíky potýkají s několika bariérami, z nichž nejvýraznější je jazyková bariéra a kulturní odlišnost. Z výzkumu vyplývá, že sociální pracovníci by ocenili zvýšenou dostupnost jazykových kurzů, neboť zvládnutí českého jazyka je podle nich, spolu s legálním zaměstnáním, klíčovým faktorem pro úspěšnou integraci klientů. Tato jazyková bariéra je vnímána jako jeden z hlavních aspektů, který ovlivňuje schopnost nově příchozích zapojit se do nové společnosti a překonat překážky v jejich adaptaci na nové prostředí.

Sociální práce s cizinci je obor, který láká svou rozmanitostí a příležitostí pomáhat a podporovat lidi v jejich úsilí o nový začátek a lepší život. Tato práce přináší možnost poskytnout

podporu lidem, přispět k integraci a porozumění mezi kulturami a vytvořit tak inkluzivní a harmonickou společnost.

POUŽITÉ ZDROJE

Barša, P. (2003). *Politická teorie multikulturismu*. Centrum pro studium a demokracie kultury.

Baršová, A., & Barša, P. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku.* Masarykova univerzita.

BERRY, J. W. (2001). *A Psychology of immigration. Journal of social issues*. 57(3), 615–631.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, *3*(2), 77-101.

Disman, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Karolinum Press.

Drbohlav, D. (Ed.). (2008). *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu*. Univerzita Karlova v Praze.

Dülmen, R. V. (2002). *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*. Dokořán.

Dvořáková, J., & Horská, J. (2008). *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi: příručka pro pedagogy*. Triton.

Dymešová, G. (2005). Sociální práce s uprchlíky. Organizace pro pomoc uprchlíkům, 41-47.

Gabal, I., VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L., & Geddes, A. (2002). Migrace v rozšířené Evropě. In *Konference na Pražském hradě* (Vol. 12, p. 14).

GULOVÁ, L. (2011). *Sociální práce. Praha: Grada*.

Heckmann, F., & Schnapper, D. (2003). The Integration of Immigrants in European Societies, *National Differences and Trends of Convergence.* https://doi.org/10.1515/9783110507324

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* Portál.

Hendriks, M.(1994). Sociální práce a uprchlíci, Hoheschool de HoUtrech, Holland, Vydala Poradna pro uprchlíky Českého helsinského výboru, nadace Pharos Holansdsko. Kufr.

Henig, D. (2007). *Migrace*, 35-41.
https://docplayer.cz/2175212-Migrace-david-henig-prehledove-studie-07-9.html

Kliment, P., Topinka, D. (2007). Možnosti sociálních intervencí v prostředí ilegální pracovní migrace. časopis Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 91-102.

Korac, M. (2003). Integration and How We Facilitate it: A Comparative Study of the Settlement Experiences of Refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology*, *37*(1), 51–68. https://doi.org/10.1177/0038038503037001387

Koudelka, J. (2018). *Imigrace a liberalismus: dopady migrace, teorie a možná řešení*. Centrum pro studium demokracie a kultury.

Matoušek, O., Koláčková, J., & Kodymová, P. (Eds.). (2009). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Portál.

Miller, D. (1995). *On Nationality*. Clarendos Press.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada Publishing.

Nekorjak, M. (2006). Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky. *Sociální studia / Social Studies*, *3*(1), 89-109. https://doi.org/10.5817/SOC2006-1-89

Niessen, J. & Schibel, Y. (2004). *Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe.* Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Pastrňák, R. (2008). *Sociální práce s menšinami a migranty.* Optys.

Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 256–266. https://doi.org/10.2307/2089239

Pořízek, P. (2018). „Lesk a bída" integrace cizinců pohledem vládních koncepcí integrace cizinců (s využitím kazuistik z praxe veřejného ochránce práv). *Acta Universitatis Carolinae Iuridica,* 49–72. https://doi.org/10.14712/23366478.2018.5

Ilinitchi, C. P. (2010). Selected Migration Theories and their Importance on Drawing Migration Policies. *Acta Oeconomica Pragensia*, *2010(6)*, 3–26. https://doi.org/10.18267/j.aop.319

Schutz, A. (1964). *Collected papers II. Studies in social theory* (Vol. 15). Springer Science & Business Media.

Smith, J. A., Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In Smith, J. A. (Ed). Qualitative Psychology: A Practical Quide to Research Methods. London: Sage Publications
Sokol, J. (2008). Filosofická antropologie: Člověk jako osoba. Portál sro.

Švaříček, R., Šeďová K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál sro.

TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. (2011). Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I. Barrister &Principal.

Úlehla, I. (1999). Umění pomáhat. 1. vydání. Slon.

Waltzer, M. (2001). „Komentář" In: Multikulturismus. Ed. Amy Gutmannová. Filosofia.
Průcha, J. (2004). Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur etnik, ras a národů. Portál sro.

de Wenden, C.W. (2020). *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy.* Lingea.

Webové zdroje:

Anderson, B., & Blinder, S. (2011). Who counts as a migrant? Definitions and their consequences. *Briefing, The Migration Observatory at the University of Oxford.*
http://migrationobservatory.ox.ac.uk/wp-content/uploads/2016/04/Briefing-Who_Counts_as_a_Migrant.pdf

Čaněk, M., & Jelínková, M. (2008). Na ubytovně. *Migraceonline*.
https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/na-ubytovne

Český statistický ústav (CZSO). *Cizinci v Praze v roce 2021 | ČSÚ v hl. M. Praze*. (b.r.). https://www.czso.cz/csu/xa/cizinci-v-praze-v-roce-2021

Český statistický ústav (CZSO). *Cizinci v ČR - včetně azylantů*. (b.r.). Cizinci v ČR - včetně azylantů. https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci-v-cr-vcetne-azylantu

Divinský, B. (2004). Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ. *IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu. Bratislava.*
https://www.iz.sk/download-files/sk/iom/iom-migracne-trendy-v-sr-2004-2008.pdf

Dohnalová, E. (2012). *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice.* Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc
https://docplayer.cz/3625153-Uvod-do-socialni-prace-s-migranty.html

Drbohlav, D., & Uherek, Z. (2007). Reflexe migračních teorií. *Geografie–Sborník České geografické společnosti*, 125-141.
https://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf

Etzo, I. (2008). Internal migration: A review of the literature. *MPRA Paper*, Art. 8783. https://ideas.repec.org//p/pra/mprapa/8783.html

Gabal, I. (2004). Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, *Ivan Gabal Analysis & Consulting, 1-25.*
GAC - Zakázky 1994—2004. https://www.gac.cz/cz/nase-prace/zakazky-1994-2004/

Koncepce integrace cizinců—"Ve vzájemném respektu" a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016 | Databáze strategií—Portál pro strategické řízení. (b.r.). https://www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/aktualizovana-koncepce-integrace-cizincu-ve-vzajemnem-respektu?typ=tematicky&v=b4e0dfd1e6cf3a4d59f755bfd7cdb41d

Ministerstvo vnitra České republiky (MVCR). *Integrace držitelů mezinárodní ochrany—Aktuální informace o migraci*. (b.r.).
https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-drzitelu-mezinarodni-ochrany.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D

Ministerstvo vnitra České republiky (MVCR). *Průběh správního řízení o udělení mezinárodní ochrany—Aktuální informace o migraci*. (b.r.).
https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/podrobnejsi-informace-o-prubehu-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx

Noble, T. (2016). Vstřícný postoj církví vůči uprchlíkům a migrantům. https://web.etf.cuni.cz/ETFN-176-version1-kdo_je_muj_blizni_brozura.pdf

Radostný, L. (2009). Několik poznámek k problematice uznávání zahraničního vzdělání: Migrace Online. https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/nekolik-poznamek-k-problematice-uznavani-zahranicniho-vzdelani

Rákoczyová, M., Trbola, R., & Vyhlídal, J. (2008). Lokální strategie integrace cizinců v ČR II. https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_334.pdf

Rahimi, F. (2019). *Fatima Rahimi: Reálný problém imigrace do ČR: příchozí trpí málo řešenými psychickými problémy*. Deník Referendum.
https://denikreferendum.cz/clanek/29656-realny-problem-imigrace-do-cr-prichozi-trpi-malo-resenymi-psychickymi-problemy

Ryšavý, D. (2010), Sociologica – Andragogica 2010. Vzdělávání Sociologie náboženství, Univerzita Palackého v Olomouci.
http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/Veda/AUPO/Sociologica_2010.pdf#page=121

Svoboda, M., Toušek, L., Hirt, T., Henig, D., Günter, V., Zíková, T., Tošner, M., & Budilová, L. (2007). *OBSAH ODBORNÉ STUDIE*. 35-56 *ISSN-L 1801-8807 | Title of cluster (medium version) AntropoWebzin | The ISSN Portal*. http://www.antropoweb.cz/webzin/achive_old/webzin_2-3_2007/AntropoWEBZIN%202-3_2007.pdf

Státní integrační program (SIP). IntegracniProgram.cz. (b.r.). https://www.integracniprogram.cz/

Tollarová, B. (2006), Integrace cizinců v Česku: Pluralita, nebo asimilace? Biograf. http://www.biograf.org/clanek.php?id=599

UNHCR viewpoint, (2015). *'Refugee' or 'Migrant' – Which is right?* UNHCR Hong Kong, https://www.unhcr.org/hk/en/1088-unhcr-viewpoint-refugee-or-migrant-which-is-right-2.html

Zákony:

Zákon č. 40/1993 Sb. zákon České národní rady o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky (1993). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-40

Zákon č. 71/1967 Sb. zákon o správním řízení (správní řád) (1967). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-71

Zákon č. 108/2006 Sb. zákon o sociálních službách (2006). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108

Zákon č. 111/1998 Sb. zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) (1998). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561

Zákon č. 221/2003 Sb. zákon o dočasné ochraně cizinců (2003). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221

Zákon č. 325/1999 Sb. zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) (1999). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325

Zákon č. 326/1999 Sb. zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (1999). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326

Zákon č. 561/2004 Sb. zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (2004). https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561

Usnesení vlády ze dne 9. února 2011 č. 99, III., kapitola 2. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců – Společné soužití, 19.

Usnesení vlády ze dne 18. ledna 2016 č. 26, III., kapitola 1. Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky, 8.

Usnesení vlády ze dne 14. prosince 2022 č. 1051, kapitola 6. o postupu aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu, 57.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CP – cizinecká policie

OAMP MV – Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva Vnitra

SUZ – Správa uprchlických zařízení

NNO – nestátní nezisková organizace

OSN – Organizace spojených národů

MV – Ministerstvo vnitra

SIP – Státní integrační program

OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s.

ČR – Česká republika

OSN – Organizace spojených národů

PŘÍLOHY

Příloha 1: Vzor informovaného souhlasu

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Název výzkumu: Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci
Výzkumník: Bc. Tereza Adamcová
Kontakt: terezaadamec.eu@gmail.com

Informace o výzkumu:

Hlavním cílem výzkumné práce je přinést hlubší porozumění o tom, jaký má vliv sociální práce s cizinci na jejich integraci v České republice.
Výzkum se zaměřuje na otázku, jaký význam má sociální práce s cizinci z pohledu sociálních pracovníků při procesu integrace. Dílčími cíli bude zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice reflektují svoji roli při integraci a dále jakým bariérám při své práci s uprchlíky čelí. Výzkum bude kvalitativní prováděn formou polostrukturovaných rozhovorů.

Odhadované trvání rozhovoru je maximálně 60 minut.

Po podpisu tohoto Informovaného souhlasu obdržíte jeden ze dvou jeho stejnopisů podepsaných Vámi a výzkumníkem, který s Vámi šetření provádí.

Prohlášení

Já……, narozen/a…….
svým podpisem níže potvrzuji, že:

a) Jsem se seznámil/a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);

b) Jsem před podpisem měl/a dostatek času k přečtení výše uvedených informací o studii, byl/a jsem podrobně informován/a o cíli a účelu této studie a o tom, v čem spočívá moje účast ve studii;

c) Dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;

d) Rozumím tomu, že má účast je zcela dobrovolná a mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat, nebo svůj souhlas bez udání důvodu odvolat a z výzkumu odstoupit;

e) Jsem srozuměn/a s tím, že při zařazení do studie budou moje osobní data uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům, pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.

f) Jsem srozuměn/a s tím, že rozhovor bude nahráván pro následný přepis, po kterém bude záznam smazán.

g) Jsem srozuměn/a s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytuji bezúplatně.

h) Beru na vědomí, že mám právo svůj souhlas se zpracováním osobních údajů kdykoliv odvolat, a to elektronicky e-mailem na adresu terezaadamec.eu@gmail.com. Odvoláním souhlasu však není dotčena zákonnost zpracování vycházejícího ze souhlasu, který byl dán před jeho odvoláním.
i) Převezmu stejnopis tohoto podepsaného Informovaného souhlasu;

Máte-li jakékoliv doplňující dotazy ohledně této studie, můžete se obrátit na výzkumníka.

Děkuji za Vaši ochotu k účasti na tomto výzkumu.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

V……dne …….

Podpis ……

Celé jméno výzkumníka provádějícího šetření:

Tereza Adamcová

V …… dne …….

Podpis výzkumníka ……

Příloha 2: Vzor polostrukturovaného rozhovoru

Sekce A - Osobní zkušenost v rámci práce s cizinci

1. Jak dlouho tuto práci děláte?
2. Co vás na této práci baví?
3. Co na ní naopak rádi nemáte?

Sekce B - Jak sociální pracovníci a pracovnice reflektují svoji roli při integraci?

4. Co si myslíte, že v rámci sociální práce s cizinci můžete jako pracovníci nevládní organizace ovlivnit?
5. Jakými osobnostními charakteristikami by měl podle vás disponovat soc. pracovník, který asistuje cizincům při integraci?
6. Jaký přínos pro majoritní společnost má podle vás sociální práce s cizinci?

Sekce C - Jakým bariérám při své práci s uprchlíky čelíte?

7. Jakým hlavním výzvám při své práci s cizinci čelíte?
8. Jaké specifické potřeby podle vás mají cizinci v rámci integrace?
9. Jak tyto potřeby mohou být lépe zohledněny v práci sociálních pracovníků?
10. S jakými překážkami se podle vás cizinci potýkají v rámci integrace?
11. Je ještě něco, o co byste se chtěl/a podělit?

Příloha 3: Přepisy rozhovorů

Respondent č. 1

Datum rozhovoru: 2.7.2023
Stopáž rozhovoru: 33:10
Místo rozhovoru: Praha, kancelář
Označení respondenta: R1
Označení výzkumného pracovníka Terezy Adamcové: TA

TA: Tak, já bych se tě nejdřív ráda zeptala, jestli souhlasíš se souhlasem, který jsem ti poslala?
R1: Ano, souhlasím.

TA: Skvělé, moc děkuji. Tady ten náš rozhovor bude anonymní, bude použit pro moji diplomovou práci. Takže zdali s tím taky souhlasíš? Tak budu moc ráda.
R1: Souhlasím.

TA: Skvělé, tak jdeme na to. Moc, děkuju. Já bych se nejdřív na začátek ráda zeptala, jak vůbec tady tu práci dlouho děláš?
R1: Tak už to budou skoro 4 roky, teď je teda červenec, takže teď to je asi 3 a třičtvrtě roku, ale už se to blíží k těm 4 letem.

TA: Super a byla jsi vždycky sociální pracovník?
R1: Jo, vždycky, hned po škole jsem nastoupila do OPU a tam vlastně pracuji do teď.

TA: No, a sociální práce, teda s cizinci, to je tvoje první sociální práce vůbec?
R1: Jojo, je to obecně moje první sociální práce. Já jsem i psala diplomku na téma cizinci vlastně. Zaměřovala jsem se na rozdíly integrace cizinců v České republice a ve Finsku.
Pak jsem měla vlastně stáž v OPU a tam nějak jsem se jako utvrdila, že cizinci jsou moje téma. Takže pak hned po škole jsem nastoupila do OPU a vlastně s cizincema pracuju zatím doteď.

TA: Dobrá, super, tak jo. No a proč teda tě ta práce baví? Co tě na ní baví?
R1: No, mě asi baví to multikulturní prostředí. Baví mě ty příběhy těch klientů, že je tam jakoby nějakej nádech exotiky.
Baví mě, že se i můžu sama procvičovat angličtinu, že to vlastně není jenom čistě jako česky, ale že tam je prostě i nějakej můj rozvoj. Třeba právě co se týče toho jazyka.
A pak, jako mě to baví tom v tom směru, že mi přišlo, že do tý doby, než vypukla válka na Ukrajině, takže to bylo takový jako zapomenutý téma. Že to jako česká společnost vnímala hodně negativně, a že jako uprchlíky tady nechceme a tak.

Takže vlastně mě to bavilo i z tohohle důvodu, že mi to přišlo takový jako neprobádaný, a zároveň mě to přišlo jako hrozně zajímavý, právě jaký typy bytů tady jako máme a že vlastně existuje třeba i nějaký mezinárodní bezdomovectví a takovýhle věci, takže takhle.

TA: Takže se dá říct, že ta cílová skupina doopravdy pro ty byla jedna z nejzajímavějších?
R1: Hmm, jo, já si dokonce jako myslím, že kdybych nepracovala s cizincema, tak asi bych jako sociální práci nedělala vůbec, protože mě to jako úplně moc neoslovilo. Ty jiný cílovky prostě. Tohle mi přijde takový dynamický, ty životní příběhy jsou hrozně jako rozdílný.
I ty zakázky jsou prostě jako jiný a člověk prostě řeší jako spoustu zajímavejch témat. Právě i s nějakým tím mezinárodním přesahem. Takže třeba nevím, když mi přijde klientka z Číny nebo z Venezuely, tak si třeba i něco čtu o těch zemích, jakože mě to prostě přijde zajímavý. Asi i proto, že ráda cestuji, tak prostě je to takový jako pro mě atraktivní.

TA: To je hezký, děkuju. No a teď, co ti na té práci spíš i vadí, co na ní ráda nemáš?
R1: Noo, já jsem nad tím přemejšlela, že vlastně je tam toho docela dost, co na tom jako nemám ráda.
Mě na tom hrozně vadí ten stres, a že prostě je to jako výzva a vlastně i tím, že ty cizinci neumějí česky, tak třeba i nějaké banality vlastně musím řešit za ně, protože když se nedomluví česky, já nevím s úřadama, nebo tak, tak prostě pro mě je to takovej jako vopruz.
A pak právě třeba i to, že tím, že tu jsou sami někdy, tak nemají žádnou třeba komunitu. Nemají žádnou rodinu, která by jim pomohla, takže oni hrozně jako přenášejí někdy tu zodpovědnost na tebe, nebo mají jako hrozně velké očekávání. No a prostě někdy tam cejtím ten tlak, že prostě oni očekávají, že to nějak jako vyřešíš, i když jako my tam jakoby..
Nebo já se to snažím jako zdůrazňovat, že se to třeba nemusí podařit a že jakoby já nejsem ten člověk, kterej to má jako vyřešit, že prostě klient je zodpovědnej za tu svojí situaci, tak stejně tam prostě cejtím něco, jako že bych měla asi jako pomáhat víc.
Já si třeba dávám pozor na svoje hranice, ale někdy se to stane, že prostě člověk jako překročí ty hranice. Třeba když se nějak třeba ztotožní s tím příběhem toho klienta nebo podobně.
Takže tohle je to, co mě na tom jako někdy nebaví, nebo je to prostě náročnější.
Pak mě ještě nebaví ten boj s tím systémem, že mi přijde, že je to, nebo takhle, já si myslím, že teď není cizinec jako cizinec. Právě jsme si to i vyzkoušeli na ukrajinských uprchlících, že mají prostě skoro luxusní péči. A že třeba takový žadatel o mezinárodní ochranu prostě naopak nemá skoro nic, tak když je vlastně, co se týče některých typů pobytů, tak mi přijde, že je tam hroznej boj s tím systémem, ať už třeba Ministerstvo vnitra jako nechce udělit ten azyl, nebo klade překážky tomu klientovi v tom řízení.
Tak třeba i úřady práce jakoby nechtějí přiznat nějaké dávky, i když jako ze zákona na to ten klient nárok má, nebo třeba ať už jde klient jenom na blbou poštu, vyzvednout si dopis. Tak někdy je to problém, protože když se prokáže nějakým jako nebiometrickým průkazem, tak vlastně ten zaměstnanec z tý instituce nebo z toho úřadu prostě neví, co to je a je to prostě hrozně jako problematický.

Zároveň tohle to je jako i něco, co mě jako docela na tom baví. Jako to třeba nějak prokopávat ty věci a třeba právě společně s právníkama, jako když tvoříme nějakej tým a společně pracujeme na té zakázce, tak vlastně to je věc, která mě baví, nebaví.
Takže když bych to měla nějak shrnout, je to nějakej jakoby boj proti systému, kterej je tady nějak nastavenej, hm, určitě.

TA: No, teďka si říkám moje vlastně další otázka je, jakým hlavním výzvám při své práci cizinci čelíš? Takže jestli si mi ji vlastně už trošku nezodpověděla..
R1: Ano, přesně jakože je to hodně provázaný. Jsou to překážky ze strany toho Ministerstva vnitra, ale jako z těch dalších institucí.
Myslím si, že to jsou i překážky, třeba ze strany nějaký majoritní společnosti. Ale třeba já, když jsem začínala pracovat s cizincema, tak se mi to stávalo i třeba ze strany jako rodinnejch příslušníků, že mě jako od toho odrazovali a říkali, jako že to nevydržím a že se mi to vymstí a takovýhle věci.
A takže pro mě to byla výzva, jako by hned na začátku ne úplně třeba měnit názor těch jako lidí kolem mě, ale myslím si, že jako u některejch lidí se to i částečně povedlo, že jsou třeba jako citlivější k tý problematice, protože přináším nějaký jako třeba osobní příběhy, který jako třeba sdílím někdy.
Tak mi přijde, že ty lidi to třeba jako berou víc jako barevně, že to není jenom jako černobílý a jakože se snažej už vnímat ty situace těch klientů víc do detailů, takže to třeba byla výzva pro mě na začátku, která teda už teďkon jakoby spíš není, i když jako pořád třeba narážím ze strany kamarádů, jakože na nějaký třeba rasistický poznámky a tak.
Takže takhle, no jinak, prostě ten systém. Přijde mi, že to je jako hodně drsně nastavený.
Ale zase jako bych zdůraznila, že záleží hrozně na typu pobytu, kterej tady ten klient má, jako od toho se odráží úplně všechno. Jestli to je klient, kterej má zaměstnaneckou kartu, tak je to jako úplně v pohodě a de facto má třeba nárok na všechny dávky téměř okamžitě potom, jako co přijede, a pak naopak některý lidi prostě nemají nárok vůbec na nic i přesto, že to jsou prostě nejvíc potřebný skupiny těch cizinců.

TA: Hmm, super, dobrá. No a když by ses měla zamyslet vlastně co ty jako pracovník vlastně nevládní organizace, můžeš teda ovlivnit?
R1: Myslím, že my máme v rukou docela velkou moc, ale pak druhá věc je o tom, jestli ji využíváme, přijde mi, že na to moc není prostor, ale já si dokážu představit, že jako některý sociální pracovníci se můžou zasadit třeba o nějakou třeba diskuzi, ať už se třeba setkat s nějakým jako politikem, nebo už jenom jako jít na nějakou třeba skupinu pracovní nějaký městský části a víc tam hovořit o té problematice a zkoušet to třeba nějak měnit.
Ale přijde mi, že jako sociální pracovník je hrozně zahlcenej tou prací s těma klientama a pak následně administrativou, což třeba mně přijde, že já to mám tak jako skoro až 50 na 50 nebo administrativa a práce s klientama, takže ta administrativa jako zabírá fakt docela dost času, takže bohužel jako tam už úplně nezbejvá moc času nějak to měnit, ale myslím si, že třeba kdyby nějaká organizace vyloženě, třeba na to najmula nějakýho člověka, nebo vyhradila nějakej úvazek, tak tak si myslím, jakože máme v rukou nějakou moc.

TA: Prostě kopat za ty naše klienty? No a když bych to měla nějak vlastně… jakýma osobními charakteristikami, by podle tebe měl vůbec ten sociální pracovník, který teda asistuje cizincům při integraci, disponovat?
R1: Jo, myslím, že by měl bejt hodně otevřenej a prostě negeneralizovat a snažit se prostě brát toho člověka vyloženě jako individuum.
A zároveň si myslím, že by měl bejt asi i trošku jako zvídavej, třeba jako narážíme na hodně kulturních rozdílů v tý práci. Jde prostě o to nějak, jako se snažit zjistit, jak ten klient z tý země, jestli to je, co je pro něj normální, nebo to co mě přijde nenormální, tak jakoby jak on to vnímá, takže jako tohleto, taky prostě nějaká otevřenost, zvídavost, zároveň jako nesoudit, protože ale často i ty klienti prostě procházejí jako náročnými situacemi.
Kolikrát prostě přijdou traumatizovaný, no a někdy prostě jako k tomu, nebo ta tendence tam jakože je, já to vnímím jako z pozice sociálního pracovníka, kterej prostě je zvyklej na českej systém, tak nikdy to tam jako trošku je, jakože nějaký nepochopení, ale jako je dobrý si to uvědomit a nějak jakoby to trošku přenastavit v tý komunikaci s tím klientem.

TA: Hmm, takže nějaká, otevřenost, třeba teda toho sociálního pracovníka jakýmkoliv kulturním odlišnostem?
R1: Hmmm, no a pak asi i jako vysoká míra nějaký odolnosti proti stresu. I když mi přijde, že i lidi jako co to maj, co jsou jako odolný, vysoce odolný proti stresu, tak stejně mi přijde, jako že to je jako dlouhodobě neudržitelný pracovat prostě jenom v té přímé práci s těma klientama.
Myslím si, že je dobré to mít nějak jako na půlený, nebo mít aspoň nějakej jako trošku jinej úvazek. Protože ta práce prostě hrozně vyčerpává, ale myslím si, že to je asi jako problematika obecně sociální práce, nejenom práci s cizincema. Někdy a dokážu si představit, že to je právě i jako s jinejma cílovkama, že prostě ten klient se na tebe pověsí, a teď prostě ty ten stres máš a takže i prostě odolnost.

TA: Takže teoreticky, jak jsi předtím říkala, že máš těch jako 50% jako práce s klientama, 50% jako administrativa, tak to je možná, jaký by bylo fajn rozdělení teda podle tebe?
R1: No, ono taky hrozně záleží, jak je nastavená ta služba, protože OPU to má nastavený nízkoprahově. To znamená, že tam třeba přijde 10 klientů za den a ty vlastně jakoby za ten den neuděláš žádnou administrativu a věnuješ se těm klientům. A když máš 10 klientů za den, tak je to jako brutálně náročný a pak třeba zase druhej den nepřijde nikdo, takže ty máš jakoby čas na tu administrativu, takže zrovna jako, i když je to třeba 50 na 50, tak prostě je to hrozně jakoby nerovnoměrně rozložený do toho tejdne a je to prostě jako hrozně velká zátěž, protože ty vlastně ani nevíš, kdo ti tam přijde ten den tím, že to je vlastně nízkoprah, takže i tam může přijít..
Já nevím, rodina, která hledá bydlení a všechno možný a zabere ti to třeba já nevím 2, 3 hodiny. A taky vlastně i to si myslím, že je problém, že tam není o ohraničenej čas na tu konzultaci, že prostě se to pak protáhne jako fakt na dlouho, pak ostatní klienti tam čekají, jsou jako už netrpěliví, nevrlí a jako chtějí, abys je vyřešila hned, nebo některý třeba odejdou, v tom lepším případě a vrátí se třeba další den, takže prostě tohle.

No, jakože vlastně ty nevíš, co můžeš očekávat v tý práci, nevíš, co se stane a vlastně i tím, že to je nízkoprah, tak jak to tam chodí i takový jako hodně zoufalý případy.
Třeba právě, už jsem i řešila klienta se sebevražednými sklonama, nebo prostě klienti, který nějak jako vyhrožujou, manipulují, takže vlastně i tím je to stresový.

TA: Hmm, a když bychom teda si teďka měli říct, jaký má vůbec vlastně pro majoritní společnost význam sociální práce s cizinci?
R1: Já myslím, že má velký význam a že jsme často nedoceňovaný, protože vlastně my tu jsme jakoby jedinej nějakej pilíř, kterej pomáhá těm lidem fungovat normálně a v rámci jako těch společenských norem, jako třeba nějaký dodržování zákonů a podobně.
Vlastně snažíme se klienty motivovat k tomu, aby pracovali legálně, tudíž vlastně českej stát na tom má nějaký příjmy na daních.
Nicméně myslím si, že zároveň si jako podkopává stát tuhle agendu, protože často mi přijde, že je jako hrozně těžký pro cizince tady najít legální práci a takže třeba i těm zaměstnavatelům se vyplatí zaměstnat toho cizince nelegálně. Ale nemyslím si, že to je jako problém v těch cizincích, protože oni většinou chtějí pracovat legálně, aby si tu pak dál mohli jako legalizovat pobyt. Ale někdy ten systém je nastavenej tak, že je to prostě hrozně náročný. Hrozně náročný, najít si nějakou legální práci a tím pádem odvádět daně.
No, pak si myslím, jakože i tím, že ten sociální pracovník má jako funkci takovou, jak bych to řekla, viz vysvětlovač, nebo nějakej zprostředkovatel?
Že vlastně jako vysvětlujeme, co je jako normální v Český republice a že třeba to, co byli zvyklí dělat doma, tak jakože tady to úplně není jako v pohodě.
Takže já si myslím, jako že pomáháme hodně, i když jako některý lidi si to nedokážou nějak jako uvědomit.
Prostě jako migrace se dle mého názoru jako nedá zastavit. Takže jako my tu ty cizince budeme mít a teď jde o to, to prostě uchopit, tak abysme to jako zvládali, aby se tady nedělal nějakej scénář, já nevím ve Francii nebo ve Švédsku, aby to jako nevznikaly nějaký ghetta a gangy. Takže myslím si, že to je jako že to je naše role je vážně jako hodně velká a vlastně to má
i budoucnost si myslím.

TA: Takže doopravdy jako pro tu majoritní společnost ta naše funkce je, že pomáháme se začlenit těm cizincům?
R1: Jo, přesně tak, začlenit, nechci říct jako asimilovat, ale prostě začlenit je tak, aby byly přínosem oni pro tu českou společnost a zároveň aby i třeba oni z toho prostě něco měli, aby to byla nějaká jako reciprocita.

TA: Jo, to je hezký reciprocita, no a když bychom se měli zamyslet vlastně, jaké mají specifické potřeby cizinci jako v rámci integrace podle tebe, jako sociálního pracovníka?
R1: No, jako asi největší potřebu, kterou bych jako posadila úplně na první místo je jazyková potřeba a tam teda buď, aby se oni naučili sami ten jazyk, což je jako úplně ideální varianta. Někdy ale ten stát to stěžuje, aby se naučili česky.

Nebo prostě, aby jako byl dostatek třeba nějakejch interkulturních pracovníků, který by v byly jako schopný jim pomáhat, doplňovat toho sociálního pracovníka, protože přece jenom těch klientů třeba máme docela dost, takže jakoby nezvládne podchytnout všechno.
Ale myslím si, že prostě ta potřeba ta jazyková potřeba se prostě řadí na to první místo.
Pak další potřeba, myslím si, že jako potřebujou nějaký jako znalosti nebo dovednosti o tom českém systému, aby jako oni sami byli schopný tady nějak fungovat. Nevím, jak bych to nazvala, jako nějaký jako získávání informací o fungování české společnosti.

TA: Takže je to fakt ten interkulturní pracovník nějaký, aby tohle třeba lépe fungovalo?
R1: A jo, jako já si myslím, že fungujou dobře, ale OPU pořádný interkulturní pracovníky nemá a někdy je to fakt jako náročný. Jak pro toho sociálního pracovníka, tak i pro toho klienta. Myslím si, že by bylo fajn, aby třeba byli na nějakých úřadech, třeba na úřadech práce nebo na Ministerstvu vnitra. Třeba vnitro do dneška funguje tak, že tam ten personál nemluví anglicky ani rusky, takže prostě ten klient tam musí přijít už s tlumočníkem a někdy je to právě jako náročný někoho sehnat.

TA: Jo, jo, super, no já si teďka říkám, když bych se právě měla tě zeptat, jak ty potřeby by měly být lépe zohledněny jako v práci sociálních pracovníků? Ty potřeby těch cizinců..
R1: No, jakoby ve smyslu že, co může udělat sociální pracovník pro to, aby jakoby líp naplňoval ty potřeby?

TA: Jo, jo.
R1: No, já bych to spíš, nebo tohle, co jsem řekla, tak mě přijde, že to je, jako spíš asi to záleží na tý organizaci, že ten sociální pracovník s tím asi jako moc nemůže něco jako udělat.
Myslím si, že by měla bejt lepší dostupnost jazykových kurzů, a právě i lepší dostupnost nějakejch lidí, který třeba budou chodit do terénu, s těma klientama a budou tlumočit, budou vysvětlovat. Budou prostě zprostředkovávat ty informace.
Jakoby z pohledu sociálního pracovníka mě přijde, že děláme, co můžeme, ale někdo to kulhá na straně tý organizace, nebo že právě bych si dokázala představit jako lepší nabídku jazykových kurzů.

TA: Hmm, dobrá a teďka, když bychom se měli podívat jakoby jaký podle tebe, jako podle sociální pracovnice, s jakými překážkami se nejvíc teda cizince potýkají v rámci integrace? Ty už jsi mi asi jako dala takový trošku přehled, ale když bys to měla nějak jako ještě jednou říci?
R1: No, já tam pořád jako bojuji s tím, že hrozně záleží na tom pobytovým statusem. Ale podle mě jako ten největší problém je, jakoby ten systém, ten jako migrační systém, jak je nastavenej v Český republice.
Nebo takhle, když prostě to jsou klienti, kteří mají třeba zaměstnanecké karty, nebo nějaký dlouhodobý pobyty, tak ty jsou jako úplně v pohodě. Ale právě mi přijde nejzranitelnější ta skupina právě žadatelů o mezinárodní ochranu a pak třeba i ty stateless klienti, tedy jako klienti bez občanství, vlastně říká se tomu mezinárodní bezdomovectví, takže vlastně tyhle skupiny jsou prostě nejzranitelnější.

Myslím si, že se tam jako potýkají právě nejvíc s tím systémem, ať už je to právě od získání nějakého toho pobytového oprávnění, třeba právě žadatel o mezinárodní ochranu. Málokterej žadatel o mezinárodní ochranu získá nakonec azyl nebo doplňkovou ochranu v Český republice, protože prostě ta migrační politika je nastavená tak, že jako azyly se nedávaj i přesto, že to jsou jako klienti hodně důvodný.
Já samozřejmě souhlasím s tím, že by se neměly dávat azyly třeba jako ekonomickým migrantům, ale ty lidi, který vážně prchaj před nějakým pronásledováním, tak si myslím, že by ten azyl dostávat měli. A to se bohužel neděje právě tím, že ten systém je nastavený tak jako hodně nepřátelsky.
Ale někdy právě, když už třeba i ten azyl získají, tak se mi stalo, že to ministerstvo prostě pracuje tak aby, nebo není to jenom ministerstvo, je to třeba i Správa uprchlických zařízení, která jako spadá pod to ministerstvo. Tak mi přijde, že někdy pracujou tak, aby odradili toho cizince, aby se zřekl tý mezinárodní ochrany a aby odjel zpět do země původu.
To se nám třeba stalo u jednoho kluka z Libanonu, kterej byl jako i tělesně postiženej a nakonec se zřeknul toho azylu, protože prostě skončil v Český republice na ulici, což mi přijde hrozný, že to Ministerstvo vnitra jako vůbec nezajímá.
Nevím, jako jestli je to tam podporovaný, ale jako někdy z toho mám takový jako pocit, že ta lhostejnost těch úředníků je prostě hrozně velkej problém a za mě by to potřebovalo nějak jako pročistit, ve spoustu případech toho vnitra.

TA: Takže vlastně i ten proces doopravdy toho schválení je tak dlouhý, takže v tom mezidobí si třeba o žádný integrace asi ani nedá mluvit?
R1: Přesně tak, třeba právě ty žadatelé o mezinárodní ochranu oni de facto nemají ani žádný dostupný kurzy českého jazyka a oni je mají dostupný jenom, když jsou v tom pobytovém středisku. Ale ty pobytový střediska jsou často mimo nějaký velký města, takže oni si chtějí logicky najít práci, ale zároveň to moc nejde, když jsou v těch pobytových střediscích, takže jakoby, když odejdou z toho pobytového střediska, tak už ani nemají nárok na ty kurzy českého jazyka.
A vlastně ty kurzy ty komerční jsou docela drahý, takže ne všichni prostě na to mají. Pak jako co se týče třeba i nějaký jako lékařský péče jako, tam je taky velkej problém. Ale to bych řekla, že je obecně problém jako cizinců kohokoli.
Jakmile prostě ten doktor zjistí, že je to cizinec, tak se někdy stává, že ho odmítnou, že prostě řeknou, že poskytují péči jenom Čechům, ale jde asi zrovna o nedostatek kapacit jako obecně lékařů v Český republice. Takže jakoby to nechci svádět na nějakou jako diskriminaci, nebo tak. Myslím si, že prostě, kdyby byly i kapacity, tak ti lékaři jako budou fungovat trošku líp.
No, a pak, jak už jsem řekla, třeba prostě vyzvednout si jenom blbej dopis na poště. Tak to je jako taky někdy hrozně velkej problém.

TA: Takže fakt jako třeba jak jsi říkala, možná doopravdy boj s nějakýma předsudkama
u těch doktorů, potom vůbec nějaká jako neznalost třeba místních poměrů, když půjdu třeba přesně vyzvednout si jako dopis na poštu a budu mít doklad, který tam nezná nikdo?
R1: Jo, jo, to určitě. Co se týče tý pošty u těch doktorů, tam jako já si myslím, že jo, jako některý doktoři prostě nechtějí přijímat cizince, protože mají nějaký předsudky a pak jako nějaký doktoři prostě upřednostňují český děti nebo třeba cizince, který už má trvalej pobyt, protože prostě nemají

dostatek kapacit a chtějí zajistit tu péči těm lidem, který u kterých mají jistotu, že na tom území budou prostě nějakou jako delší dobu.
Takže když třeba jako je to žadatel o mezinárodní ochranu, tak se může stát, že je prostě odmítnutý z toho důvodu, že jako oni ani vlastně nevědí, co to je jako za pobyt a myslej si, že prostě pojedou brzo domů, tak jako je odmítají.

TA: No, a potom teda, co si myslíš, že nějaká úplně jakoby největší překážka pro cizince? Fakt, když se chtějí integrovat, tak s čím? Jako když bys měla mohla třeba udělat nějaký pořadí, nebo..
R1: Je to jazyk a práce, že oni jsou vlastně i diskvalifikovaný částečně z toho trhu práce. Tam zase záleží na pobytu, protože některý pobyty mají jako omezený vstup na trh práce. To znamená, že musejí žádat úřad práce o pracovní povolení. Není to tak, že se domluvili se zaměstnavatelem, dostanou pracovní smlouvu a začnou pracovat třeba hned zejtra.
Je tam vlastně hrozně taková jako velká byrokratická zátěž pro některý typu pobytů a pak právě třeba z důvodu té jazykový nevybavenosti, si mají problém najít práci jako u českého zaměstnavatele, protože třeba už i jako na pozici uklízečky, se jako může stát, že ten zaměstnavatel chce, aby prostě se s tou paní nějak základně domluvil. Nebo se mi to třeba stává i u klientů, který mají jako třeba dobrou úroveň angličtiny, mají třeba i vysokoškolskej diplom ze zahraničí, ale prostě ten zaměstnavatel vyžaduje i ten českej jazyk. Třeba i když je to jako mezinárodní společnost, kde se mluví anglicky, tak se nám často stává, že chtějí i tu češtinu, takže ten klient, prostě když nemá práci, nemá peníze na to zaplatit si ten jazykový kurz, tak je to takový jako hrozně začarovaný kruh, protože se z toho nemůžeš vymanit, když třeba nenajdeš jako nějakou neziskovku, která ti zaplatí ten kurz, nebo nevím, když třeba máš bohatý rodiče, někde, který ti posílají peníze.

TA: No, dobrá, jen mě ještě napadá, je vlastně třeba něco, o co by sis se mnou chtěla podělit, co jsem třeba neříkala vlastně v rámci tady té problematiky?
R1: Já už jsem to teda jako nějak naznačovala skrz celej ten rozhovor, ale mě právě mrzí, jakej máme dvojí metr na ty cizince, že právě když vypukla válka na Ukrajině, přijali jsme a v jednu chvíli tady bylo 500 000 tisíc Ukrajinců a ten stát se najednou jako zajímal a staral se. Najednou jako našel kapacity, kde se dá jakoby bydlet.
Prostě otevřel ten trh práce hned, že nemusíme čekat nějaký pracovní povolení.
A pak tady právě máme tu skupinu těch lidí, co žádají o tu mezinárodní ochranu a třeba je to jako úplně z toho stejného důvodu, že utíkají před válkou, ale prostě utíkají třeba z Afghánistánu nebo ze Sýrie, a to Ministerstvo vnitra už na ně pohlíží jako na teroristy a prostě jako na nějaký vyžírky, že sem prostě jedou, jenom jako aby tady dostali peníze na dávkách.
Takže jako mě hrozně mrzí ta nevyváženost.
Ta nespravedlnost, jako že Ukrajince vítáme, ale jiný národnosti ne a běžte domů, my vás tady nechceme. Přitom prostě tu pomoc potřebují úplně stejně jako ty Ukrajinci a jako já zároveň doufám, že si z toho česká společnost vezme třeba nějaký jako ponaučení do budoucna, že třeba kdyby se to stalo někde třeba, nevím, právě na blízkém východě, tak že třeba do budoucna budeme trošku jako shovívavější.

Myslím si, že ty předsudky v tý český společnosti jsou jako velký, jsou asi hluboce zakořeněný, takže nevím, možná je to nějaká moje naivní představa, ale jako doufám, že tím, že si tady odžíváme nějakou zkušenost s uprchlíkama, takže nám to třeba pomůže do budoucna, aby jsme pomáhali těm jinejm lidem stejně.

TA: Jo, jo, super, dobrá, z mé strany to je asi všechno, moc ti děkuju.
R1: Já taky děkuju.

Respondent č. 2

Datum rozhovoru: 3.7.2023
Stopáž rozhovoru: 29:15
Místo rozhovoru: Praha, skype online
Označení respondenta: R2
Označení výzkumného pracovníka Terezy Adamcové: TA

TA: Tak, já bych se nejdřív ráda zeptala zdali, souhlasíte s touto nahrávkou, která bude použita potom do diplomové práce?
R2: Ano souhlasím.

TA: Děkuju, a jestli souhlasíte i s tím souhlasem, který jsem vám poslala?
R2: Ano, ano, souhlasím.

TA: Ano, děkuju, tak já bych se nejdřív ráda zeptala, jak dlouho vůbec tuto práci sociálního pracovníka děláte?
R2: No, 30 let.

TA: Jo, a vždycky jste pracovala s cizinci?
R2: Vždycky u tý samý, Organizace pro pomoc uprchlíkům.

TA: Tak to je dlouhá doba.
R2: No jo, od začátku prakticky, když ta organizace se registrovala a začala jako pracovat s uprchlíky.

TA: A předtím jste pracovala jako sociální pracovník třeba?
R2: Ne, já jsem do České republiky přijela jako v důsledku válečných konfliktu Bosny a Hercegoviny, protože já jsem ze Sarajeva z Bosny a Hercegoviny. Jsem povolání elektroinženýr, pracovala jsem 18 let jako inženýr a pak jako když jsem přišla sem, bylo těžké se hned zaměstnat jako kvalifikovaný pracovník, protože jsem byla v uprchlickém táboře, který je 30 km vzdálený od Brna. Tak nějak jsem neuměla řeč, samozřejmě jsem se jako musela naučit česky, ale ta práce byla nějak obtížná.
A jinak, když jsem zkoušela potom najít práci jako elektroinženýr, bylo to těžký po tý, jak bych to řekla, po tý genderový ose, protože u nás jako inženýrů elektrotechniky je velice málo žen a musíte se v podstatě dokázat jako mezi tým mužským světem, že něco umíte a na to jsem neměla sílu jako fakt, protože byla jsem sama s dcerou. A manžel jako v Sarajevu zůstal, protože měl povinnosti, a tak jako neměla jsem sílu někomu dokazovat, jako že jsem stejně chytrá jak chlap, že mám zkušenosti a takhle a pak se jako vyskytla možnost organizovat práci v uprchlických táborech. A já jsem pak ty svoje manažersky schopnosti využila v tom, že jsem začala organizovat ruční práce. Za prvé v tom našemu uprchlickém táboře a potom ve dvanácti uprchlických táborech v celé České republice, které v tu dobu byly otevřeny. Nějak se to rozjelo a pak už to chtělo managovat

celý ten proces, tak mě zaměstnala Organizace pro pomoc uprchlíkům a vedla jsem ty dílny ruční práce. A přesto jsem jako nějak přišla k tý sociální práci, protože vždycky ty lidi něco potřebovali řešit a takhle, a pak jsem začala studovat jako v různých kurzech jako u UNHCR.
Oni mi umožnili studovat tu sociální práci. Pak jsem se stala tím sociálním pracovníkem a pak, nestačilo to pro mě, a tak jsem vystudovala na právnické fakultě mezinárodní a azylové právo. Tak tím jsem se tak nějak jako přesunula, protože přišlo mi to užitečné, ta moje práce jako s těmi lidma. Přišla mi užitečná a smysluplná

TA: No, a …, co vás teda na té práci sociálního pracovníka úplně nejvíc baví?
R2: No, samozřejmě pomáhat lidem, jako já osobně jako mám radost, když vidíme jako nějaké pozitivní změny a pokroky, jaké mohu uprchlíci dosáhnout díky podpoře a respektu, který jim poskytuju. To je velmi, jako bych řekla, naplňující. Vidět, jak se zlepšuje jejich životní situace a jak se postupně začleňují do nového prostředí. To je to největší. Ještě je tam ta práce jako pracovat s různými kulturami a lidmi různého původu.

TA: To úplně rozumím, že to je spoustu důvodů, proč člověk tu práci má rád. No, a co pak na ní ráda nemáte?
R2: No, hlavně tu byrokracii a složitý postupy práce s uprchlíky, zahrnuje setkávání se s byrokratickými procesy. Jako když na jednu stranu je to žádost o azyl, tím se zabývají právníci, ale my řešíme život těch lidí po dobu podané té žádosti o azyl.
Mezi tím se jako odehrává normální život a my se snažíme řešit ty dokumenty, sociální problémy, komunikaci s různými úřady. To jsou složitý administrativní jako procesy překážky,
je to zdlouhavý a frustrující.

TA: No, a já si říkám, protože moje další otázka je, jakým hlavním výzvám při své práci s cizinci čelíte.. Jsou to ty systémy? Jestli jste mi na to už teďka neodpověděla.
R2: Trošku, ale mezi ty výzvy bych hlavně řekla, že ta výzva je komunikace s těmi cizinci, kteří v podstatě nemluví česky. Vždycky je to jako na začátku jako setkání s lidma, který nemluví česky a který od vás potřebují nějakou pomoc nebo poradenství. Takže jazyková bariéra, ta je velkou překážkou a ty nedorozumění mezi námi snižuje efektivitu poskytované práce.
A i kulturní rozdíly můžou mít vliv na porozumění a interpretaci problému.
Jo, tak to je pro mě takový jeden velice důležitý bod. Jedna velice důležitá výzva jako najít způsob správný komunikaci a vybrat si překladatele na začátku, abys měla pocit, že si rozumíte s klientem, a že jsme nastavili správnou komunikaci, abychom řešili ten problém. No, a pak samozřejmě jako ta sociální izolace je výzva. Pomoc těm lidem, aby se nějak začlenili. Protože oni se potýkají s tou sociální izolací, neznají prostředí nemají svoje blízké tady.
To je taková výzva, vlastně jako všichni sociální pracovníci by se měli snažit pomoci jim překonat tuto překážku nějakým způsobem. Poskytovat jim informace o místu, o službách, o zdrojích, pomáhat jim v hledání zaměstnaní. Sociální kontakty nějak rozvíjet jako s tím klientem a tak dál.
A pak nejdůležitější výzva jako pro mě je duševní zdraví. Protože mnozí za sebou mají různá traumata, a buď jako politického pronásledování nebo válečných konfliktů nebo nějakých takových zážitků.

Ty jako sociální pracovník se často potýkáš s otázkou duševního zdraví.
A poskytnout jim tu podporu v správný čas a správný druh podpory, to je výzva pro mě.
Je důležité být citlivá na ty traumata a poskytnout jim nějaký prostor nebo nějakou podporu, aby se časem z toho dostali.
Protože to taky zdlouhavý proces, jako to nevyřešíme za den, dva. Někdo se z toho dostane do dvou měsíců, a někdo i do 2 let.

TA: Takže to je taková jakoby největší překážka pro ně, myslíte?
R2: Pro mě ano, pokud jako klient má problém s duševním zdravím. Přijít na to a poskytnout mu konkrétní podporu, aby se z toho dostal, buď jako odbornou psychologickou terapii nebo skupinovou terapii, záleží jako už na tom, ale hlavně jako spolupracovat s odborníky, kteří tomu člověku můžou pomoct.
A právě zase jsme u té komunikace, u toho jazyka a těch kulturních věcí. Jako není to lehký.

TA: No, a co si myslíte, že v rámci vlastně sociální práce s cizinci, vy přímo můžete jako pracovnice nevládní organizace ovlivnit?
R2: No, jako můžeme jako poskytnout důležité informace klientům, o jejich právech, možnost, službách, dostupnosti v novým prostředí. Přístup k informacím, k relevantním zdrojům a takhle. Pak jim můžeme pomoci dát tu psychosociální pomoc.
Můžeme jim poskytnout emocionální podporu těm klientům, kteří si prošli, jak jsem říkala, jako těmi traumatickými zážitky a mají problémy s duševním zdravím.
Co by ještě mohlo být jako? No, můžeme se aktivně zapojit do spolupráce s různými institucemi, nevládními neziskovými organizacemi, nebo různými komunitními skupinami. To umožní sdílení informací a zdrojů. Což přináší posilovat podporu.
Ještě můžeme jako tu advokacii, můžeme se angažovat ve vytváření změn na úrovni komunální, politiky a práva. To jako nevládní organizace můžeme. Nevládní organizace mají velký prostor pro advokacii. Jako je to těžký, je to pomalý proces, ale je někdy možné dosáhnout těch cílů
Když hlasitě mluvíme za práva a potřeby cizinců.

TA: No, a jaké si myslíte, že by měl mít osobní charakteristiky sociální pracovník, který asistuje cizincům při integraci?
R2: Já myslím, že na první místo bych já dala empatii. To je schopnost vcítit se do situace toho člověka.
Potom bych dala kulturní citlivost, respekt vůči kulturním zvykům a potřebami a tak dále.
Sociální pracovník by měl být otevřený k různým kulturám, zvykům a hodnotám, to by jako určitě měl být.
Jak bych to řekla, nějaký druh flexibility, přizpůsobit se různým situacím a potřebám, měl by mít flexibilitu, být schopen se přizpůsobit těm výzvám, o kterých jsme předtím mluvili.
Měl by poznat ty problémy, pak jak jsem říkala ta advokacie, zkusit nějakým způsobem měnit věci, jestli na to bude prostor.

Pak by musel mít podle mě komunikační dovednosti, to je klíč všeho jako. Aby si mohl rozumět s tím člověkem, a aby byl schopen efektivně komunikovat. Aby vysvětlil ty složité informace, aby vysvětlil ty procedury, aby ten člověk, ten klient na té druhé straně mohl pochopit.

TA: Takže i ona ta komunikace, souvisí vlastně s tou empatií, aby doopravdy toho druhého člověka mohl chápat...
R2: Určitě, pro mě fakt ta empatie a ty komunikační dovednosti. Vždyť to to je klíčové na začátek všeho.
Pak nějakou trpělivost, protože ta integrace cizinců, obzvlášť uprchlíků, je dlouhý proces, který vyžaduje trpělivost a vytrvalost. Sociální pracovník i ten klient by měl být připraven na to, že ty kroky k integraci jsou pomalé.
Důležité jsou realistická očekávání a být motivován k dlouhodobým výsledkům té prácé, jako že to se nestane, ta integrace za měsíc, za dva. Ta integrace je podle mě proces mezi osmi a desíti, abysme řekli, že je ten člověk integrován.

TA: Hm, to je fakt jako dlouhý proces.
R2: Tak jako měl by být připraven, měl by mít trpělivost.

TA: No, a když bychom se měli vlastně podívat na to pro majoritní společnost, jaký je vlastně přínos sociální práce s cizinci? Jak byste to mohla zhodnotit?
R2: Z pohledu společnosti je to jako hlavně hospodářský přínos. Jestli ti cizinci mohu přispět k daňovému systému. Nebo nemůžou, a jenom čerpají. Například teď je tady ta situace, kdy je v České republice spousta pracovních míst, která se českým občany nemůžou zaplnit, nebo kteří nechtějí pracovat na těch pozicích, třeba v průmyslu a hospodářství, a tam to potřebují tu pracovnu sílu. Takže pokud se tam ti cizinci zaměstnají a stanou se tou pracovní silou, která je prospěšná pro hospodářství, tak je to pro majoritní společnost to nejlepší.
Sociální práce vyzdvihuje hodnotu lidské solidarity a odpovědnosti za pomoc těm lidem.
Jak je teď u ukrajinských uprchlíků, tak majoritní společnost jim projevuje svoji schopnost přijímat a podporovat lidi ve velmi obtížných životních situací, jako je válka nebo nějaké jiné problémy. Sociální soudržnost, bych řekla, to je pro majoritu.

TA: Hmm, super, ta soudržnost a potom ten ekonomický přínos.
A napadá vás třeba vlastně v rámci integrace, jaké cizinci mají potřeby a jak my je případně jako sociální pracovníci můžeme zohlednit v naší práci?
R2: No, tak jako za mě na prvním místě jazyková podpora. To znamená co nejdříve umožnit tomu člověku, který má zájem integrovat se do společností, zůstat v Český republice, aby se začal učit jazyk.

TA: Takže třeba i nějaká podpora, zasadit se o to, aby byly třeba víc jazykových kurzů?
R2: No, to určitě. Aby co nejdříve ten člověk, protože to jsou často velice kvalifikovaný lidé, kteří můžu pracovat jako kvalifikovaný pracovníci, ale ta jazyková bariéra, je strašné. Já bych řekla, že zvládnout tuhle bariéru je důležité nejvíc a na začátku všeho. Řekněme, že tady máme lékaře, který

se chce integrovat. Aby se jako lékař integroval kvalifikovaně, je zapotřebí jeden až jeden a půl a roku, jenom jako atestaci toho svého vzdělání. A ještě před tím se potřebuje alespoň jeden rok učit se jazyk. Nejsou to krátký procesy. Takže ta jazyková bariéra.
Právní pomoc, určitá orientace v procesech, v různých byrokratických požadavcích, informacích. Je důležité nastavit i pravidelnou spolupráci s různým úřadem, které pomáhají tomu člověku k integraci.
Podpora při hledání zaměstnání, bydlení.
Jak jsem říkala, jak je ta sociální izolace, tak určitě začleňování do nějaké komunity a vytváření nějakého sociálního prostředí, aby se necítil sám.

TA: No, a potom samozřejmě ta psychologická podpora?
R2: To určitě.

TA: A jaké jsou to teda podle vás i takový jako největší překážky, s kterými se podle vás cizinci potýkají v rámci integrace?
R2: Jako jazyková bariéra, určitě to je 100%.
Pak je diskriminace a předsudky společnosti.
Pak jak jsem říkala, nedostatek sociálních sítí vůbec.
Pak je rozdílnost kultur a zvyklosti, jako to je jako. S tou svojí kulturou začlenit se do jiný kultury, a ne jako neadaptovat se, ale integrovat se do ní. Jsou některý lidi, kteří se přejí adaptovat. To se musí rozhodnout, a některý se chtějí integrovat, to znamená udržet si svoje kulturní zvyky, ale přizpůsobit se kulturním zvykům toho nového prostředí. A některý lidi jsou schopný se asimilovat normálně do toho nového prostředky. Buď rozhodnout se a asimilovat se, nebo se integrovat. To je na člověku, jako naštěstí Česká republika netrvá, jak některý státy, na asimilaci, u nás je to fakt jako na člověku, ať se sám rozhodne. Jako respektovat tu kulturu a zvyky jako státu, v které jsi, ale také si ponechat i svoje kulturní zvyky a svoje kulturní potřeby naplňovat nějakým způsobem.

TA: To je pravda. No, já se ještě říkám, jestli je třeba něco, co byste mi ráda řekla, na co jsem se nezeptala vlastně v rámci celé tady té problematiky a celého tohoto tématu?
R2: Já si nevzpomínám, že bychom se něčeho nedotkli. Jako, nevím, nevím. Furt je to dokola jako nějak, myslím si, že jsme se dotkli jako těch nejdůležitějších bodů. Jestli vy nemáte jako nějaký nápad, jako ještě na něco jako.

TA: Ne ne, moc děkuji, ….

Respondent č. 3

Datum rozhovoru: 10.7.2023
Stopáž rozhovoru: 20:30
Místo rozhovoru: Praha, kancelář
Označení respondenta: R3
Označení výzkumného pracovníka Terezy Adamcové: TA

TA: Už se nám to nahrává, tak já bych se nejdřív ráda zeptala, zdali souhlasíš, že rozhovor je nahrávaný?
R3: Určitě.

TA: Super moc, děkuji. No a potom jestli i souhlasíš vlastně s tím souhlasím, co jsem ti poslala?
R3: Souhlasím.

TA: Děkuji moc, tak já bych se na začátek ráda zeptala, jak vlastně tady tuhletu práci sociální vůbec dlouho děláš?
R3: No, 20 let.

TA: 20 let to je dlouhá doba, s cizinci, to je vlastně jediná klientela, s kterou si v rámci sociální práce pracovala?
R3: Jo.

TA: A myslíš si, že by tě třeba bavila i nějaká jiná klientela?
R3: Těžko, jako teď už si dovedu představit i jako širší spektrum. No, ale ze začátku jako vlastně jsem si moc jinou klientelu představit nedokázala.

TA: Takže prostě cizinci vyhráli. No a co tě ….. na té práci nejvíc baví?
R3: No, pestrost a to, že člověk vidí, co všechno člověk zvládne a dokáže přežít. Jaká je síla vůle, vlastně.

TA: Takže vlastně baví tě teda ty příběhy lidské, když vlastně ve finále dobře dopadnou?
R3: Jo, to taky, když to dobře dopadne, je to fajn, ale obecně je prostě fascinující, co člověk všechno dokáže zvládnout. Ať už dobrý nebo špatný.

TA: Dobrá. No a co na ní naopak teda ráda nemáš, na té práci?
R3: Nemám ráda doprošování se o nějaký práva, který prostě existují. A pak nemám ráda, že když ti klienti nemají soudnost

TA: Jojo, jakože očekávají nerealizovatelné.
R3: Jo jo, v podstatě

TA: A takové to, jak jsi říkala vlastně to, že člověk chce něčeho dosáhnout a nejde to i přes to, protože na to právně má nárok. To myslíš jakoby nějakej boj se systémem, nebo?
R3: To že vlastně musíš velmi často pořád někoho přesvědčovat, že ty máš jako pravdu a ten na druhé straně to neví, nebo to nechce vědět, nebo vlastně ho to vůbec nezajímá, jenom tvrdí, že to nejde, nejde, nejde.
A pak, když chybí dobrá vůle, tak to mě taky dokáže…. na všech stranách.

TA: Dobrá, ono to je teda podle mě toho hodně, ale ty jsi podle mě vypíchla to nejvíc nejvíc, co člověka může, může naštvat. No a když bychom se měli podívat na to, jak jim vlastně výzvám při práci s cizinci čelí sociální pracovníci i třeba právě jako tvoje nějaká osobní zkušenost
R3: Výzvy.

TA: Nějaký ty výzvy, co má vlastně sociální pracovník.
R3: Já ani nevím, jestli by to šlo jako specifikovat, že cizincema.. Hm, jako že mě přijde, že vlastně je tam ten odlišný jazyk a odlišná kultura. Ale vlastně nevím, jestli…
Možná jako obrnit se možná o něco větší trpělivostí, že třeba něco může bejt jazyková bariéra, nějaký nepochopení.
Nebo právě že to je jakoby jiná představa vůbec o fungování systému, tak asi možná to chce ještě o fous vyšší trpělivost, ale nevím, tak podle mě, ale s jinejma cílovka na ty člověk musí mít taky dost trpělivost. Nevím, jestli to je specifický cizinecký.

TA: Super, dobrá, děkuju. No a myslíš si, že třeba my jako pracovníci nevládní organizace můžeme vlastně něco ovlivnit, co se týče rámci sociální práce s cizinci? Jakou máme moc?
R3: Myslím, že hodně malou. Že si, že můžeš jako.. Ještě bych to rozdělila jako před Ukrajinou a po Ukrajině. Ale s podstatě před válkou Ukrajině člověk mohl ovlivnit třeba to, že si vyžádá nějaký stanovisko k tý věci na MPSV, s tím jde na ten úřad, jako že vlastně se nespokojí s tím, že to nejde, ale pokud si myslíš, že to prostě podle zákona jde, tak si to nějak podložit tak, aby ten argument člověk měl v ruce validní. Tak to si myslím, že člověk může měnit tu praxi, potom na těch dílčích úřadech tím, že to nevzdá po prvním nejde to, když je přesvědčenej, že to jde. A taky si myslím, že je dobrý, když ten člověk pracuje v organizaci, která má nějakou jako chuť ty věci ovlivňovat. A nezůstane to jenom právě při tom, že třeba něco vůbec nejde a pak se s tím smíříme. Ale že třeba to ta organizace, ať už sama, nebo v nějakým jako spolupráci s dalšími, jinejma zkouší něco změnit.

TA: Takže doopravdy tam je to spíš nějaký osobnostní nastavení, jako budu bojovat, protože si myslím, že by to mělo nebo..
R3: A nebo jsem v organizaci která to prostě chce měnit, která není jenom servisní, ale která i chce jakoby za ty klienty tak prostě říkat, co je opravdu trápí a co je ten problém. A třeba to někdy někdo vyslyší.

TA: Super, takže prostě závisí, jak na mě jako zaměstnanci a potom i třeba doopravdy na té organizaci jako moc..

R3: V podstatě.

TA: No, a jakými osobnostními charakteristikami by podle tebe měl disponovat sociální pracovník, který asistuje cizincům před integraci?
R3: No, nevím, já si obecně myslím, že by měli sociální pracovníci mít jako pochopení pro různý životní styly, to že prostě lidi nejsou stejní a neuvažují stejně a že dělají chyby.
A někdy ty chyby opakujou.
A mít prostě pochopení fakt pro tu totální různost lidí obecněji.
Často mi přijde, že člověk, co žije v nějaké jako společenské hierarchii, a dělá sociální práci tak, že si neumí prostě představit, jaký to je bejt jako chudej, bejt na dně, bezdomovec a tak jako shlíží z vrchu trošku na ty lidi.
Ale myslím si, že prostě dobrej sociální pracovník si to má umět představit trochu.

TA: No, to je pravda a myslíš si, že tam je nějaká teda specifikace vyloženě u jako nás lidí, co vlastně pracují s cizinci?
R3: No, tak především by mu neměli vadit. Jakože asi nemůžu to úplně dělat dobře, když si budu myslet, že tu nemaj bejt. Což je relevantní názor, ale tak asi prostě k tý práci to jako nepasuje. Takže asi musím mít nějakej trošku jako názor, že cizinci sem patří, že se jim pomáhat. To bych řekla, že je jako asi základ a k tomu tu představivost.

TA: Co všechno se může prostě stát v lidským životě. Jo, jo, to je super. No a jak když by si měla zhodnotit, tak jakej přínos pro majoritní společnost má vlastně podle tebe sociální práce s cizinci?
R3: Má podle mě jako dobrá sociální práce, má nějaký výsledky v tom, že ten člověk není vlastně v tý problémový situaci tak dlouho, takže třeba že se, jak se ti to povedlo s panem ……. To že nespí ve stanu činžáku, ale prostě je na ubytovně. A pro něj vlastně třeba konkrétně tady pro toho člověka to bydlení je základ. A prostě pak se chytne v podstatě nějak sám ve svým stylu, ale jako vydrží se furt.

TA: A pro majoritní společnost teda, to je jako že..
R3: Nějakým způsobem ochrana, prostě nepotkáváš toho bezdomovce z přízemí svého činžáku. Tak podle mě to má vést i k nějakým jako zprostředkování kurzů češtiny, takže třeba k lepší jako jazykový vybavenosti, nebo minimálně, že se to v tý sociální práci se toho dotýkáte, někdo to využije, někdo ne, rozhodne si tu znalost. Potom vlastně, že ta sociální práce těm lidem pomáhá vlastně, třeba jako ten sociální pracovník, jedinej příslušník majority, se kterým se tím cizinci potkávají. Takže i nějaký jako zprostředkování, kultury, norem.

TA: Jo, takový vlastně ten prvotní kontakt, který ten sociální pracovník vlastně v rámci jako celé té společnosti tu komunikaci zaštítí. Jo, jo, takovej takový předvoj pro toho cizince, to asi hlavně když ten cizinec je i třeba v doopravdy v těch zařízeních od SUZky, když doopravdy tam chodí jenom..

R3: Hele, já si myslím, že reálně i jako jiný jo, že jako když se nebudeme bavit o Ukrajincích, ale o jiných jako skupinách, tak si fakt myslím, že mnohdy je to ten.. Jako že nemají moc českejch kamarádů, známých nebo někoho, s kým by se vídali.
Nebo pokud to nejsou jako lidi, který jsou vyloženě od povahy družný a jako udělaj si ty známý tak jako tak, no.

TA: Takže to je doopravdy zprostředkování takový toho kontaktu s tou většinovou společností?
R3: Hmm, trošku jo.

TA: Jojo, super, dobře, moc děkuji. No a když bychom se měli podívat, jaký vlastně mají specifické potřeby cizinci v rámci integrace podle tebe?
R3: Specifický potřeby, tak určitě jazyk, to je jako jasný. Bez jazyka si myslím, že ta integrace nikdy není úplná.
A potom jako práce, bez práce to jako taky myslím nestojí za nic a že vlastně tím, že tady nemají ty většinou široký rodiny tady, tak prostě, když není ta práce, tak nemají dost peněz a myslím si, že rozhodně je pro ně lepší práci mít, než nemít.

TA: Jo, to určitě no, takže prostě jazyk, práce.
R3: Jazyk, práce a pro děti rozhodně škola.

TA: Takže aby ty děti byly zařazeny prostě do školního systému a normálně navštěvovaly českou školu?
R3: Aby měli šanci si třeba najít už jako ty známý a kamarády mezi tou majoritou. Bylo by fajn, kdyby měli právě ty český známý. No, to už je jako potom těžší. To už záleží na každým, jako jak to jako uchopí, ale myslím si, že to je cenný prostě.

TA: Měla jsi třeba i nějakou zkušenost, o tom, že přesně, když ve finále ten cizinec měl jako někoho českého za kamaráda ze známého, že fakt to byl přínos pro toho dotyčnýho?
R3: Měli jsme takovej specifickej případ vlastně třeba paní z Uzbekistánu, která sem přijela v 70 letech. A vlastně nikoho tu nemá, nezná a tam vlastně ve spolupráci s Diakonií, tak jí tam včlenili do jednoho sboru a vlastně za ní chodila jedna paní vlastně pravidelně a jako fakt to pomáhá tý paní, že tady má někoho, kdo se za ní zastaví na návštěvu a tak.

TA: Určitě prostě taková spřízněná duše. Hmm, to je hezký no a myslíš si, že třeba tady tyhlety specifické potřeby těch cizinců jako v rámci integrace, že se nějak dají zohlednit v naší práci sociálních pracovníků?
R3: Jak to myslíš?

TA: No, jestli třeba my můžeme jako doopravdy nějak zohlednit tady tyto potřeby těch cizinců, když se chtějí integrovat vlastně v rámci naší práce, třeba já nevím příklad, třeba bych poskytovala doučování nebo něco takového třeba.

R3: To si myslím, že bychom tak jako měli víc. Nevím, jestli to děláme úplně, to si nejsem jistá. Ale myslím si, že jako odhlídnout od toho konkrétního problému, se kterým zrovna ten člověk přišel a zkusit mu nabídnout i třeba nějaký větší množství služeb, včetně třeba právě máme dobrovolníky, který s něčím pomůžou, tak vlastně to není jako od věci.

TA: Takže doopravdy vlastně soustředit se nejenom na tu zakázku, s kterou klient přišel, ale vzít ho kompletně jako balíček a podívat se na všechny oblasti jeho života.
R3: Jo, což souvisí s tou představivostí trošku.

TA: Jo, to je pravda. Super, no a jaký si vlastně myslíš, že teda jsou největší překážky, nebo vůbec kompletně vlastně překážky, s kterými se cizinci potýkají v rámci integrace?
R3: Já myslím, že to je asi nedůvěra jako majority.
Nebo nějaký hledění skrz prsty často. Tak to si myslím, že bude jako jedna věc nebo nějaký předsudky ve smyslu, ty se hodíš tak na tohle, a ty nebudeš pracovat, protože jseš z Afriky.
A tak, takovýto hodnocení na první dobrou. To si myslím, že jako je svým způsobem překážka. A pak je to podle mě to, že některý skupiny cizinců si vytvořili svý vlastní sítě a věci se vlastně řeší přes to.
Takže třeba když bych chtěla se zaměstnat jako Ukrajinec v Rohlíku ve skladu tak velice pravděpodobně mě nepošlou do české personální agentury, ale dají mi číslo na nějakou ukrajinskou a budu tam dělat načerno. Takže vlastně i taková jakoby ta krajanská síť může být někdy dobrá a někdy prostě nedobrá z hlediska vlastně integrace.

TA: Jo, protože já jsem sice v jiný zemi, ale pořád se pohybuju mezi těmi svými lidmi tý stejný země.
R3: A vlastně jsem tam i jako házej do tý skupinky, i když bych nechtěl desetkrát.
Takže to a potom je to samozřejmě překážka podle mě jako individuální v člověku, že někomu se prostě ta migrace nepovede, nezvládne to. A potom, aby vlastně nějak správně naložil s tím, že to nezvládá.

TA: A nezvládne myslíš?
R3: Že to na něj moc náročný, že se vlastně necejtí dobře a že to prostě nezvládá, ať už u tý nucený migrace nebo u tý dobrovolný. Prostě se může stát, že člověk na to nemá, že to prostě není pro něj, ale to nikdy nikdo neví, než do toho jde. Že se v tom necítí dobře, že se necítí dobře v tý společnosti, necítí se dobře přijímaný, ať už z nejrůznějších důvodů. Může to bejt i neobjektivní, ale prostě tak to je.

TA: Že takový to, že jsem se těšila jako na alá v uvozovkách zemi zaslíbenou, ale potom přijdu a vlastně to tak není, jak jsem si představovala.
R3: Jo, a pak co se s tím teda jako udělat, no. To už je jako věc fakt individuálních kompetencí, že ne každej na to má.

TA: Hmm, no a je potom, třeba když už 20 let vlastně děláš doopravdy s cizinci, tak, jak je velký procento třeba tady těhletěch lidí, nebo kteří se potom vlastně třeba i vrací nazpátek, nebo.
R3: To já nedovedu posoudit todlencto moc upřímně.

TA: No, nevadí.
R3: Ale přijde mi, že každej nebo hodně lidí se snaží ty kontakty nějak jako buď navázat, jakmile to jde, když jsou třeba uprchlíci, tak po občanství se tam zase podívat do tý země a tak prostě. Málo kdo to úplně přeřve, jako že už bychom tu zemi původu vymaže úplně totálně ze svýho života.

TA: To asi ani není takovej dobrej krok úplně.
R3: No právě, ale někdo to tak naopak to prostě chce vymazat, co bylo, to bylo. Ty strategie jsou různý.

TA: No a ……., když by si ještě třeba měla říct, a jak podle tebe třeba dlouho trvá, než se ten dotyčný člověk jako nějak integruje do české společnosti?
R3: Taky podle mě fakt záleží jako záleží, ale já si myslím, že když to někdo jako nedá třeba do 5 let, tak už to nedá vůbec.
Takže prostě takový to najdu si práci, děti budou chodit do školy, budu mít bydlení, budu mluvit česky trošku, budu mít trošku představu.
Ale tak si myslím si, že když jako ani po 5 letech se ten člověk necejtí, tak se mu to už jako nezmění ten pocit.

TA: Dobrá, no a je ještě třeba něco, co bys mi ráda řekla, s čím by ses ráda se mnou podělila o něco, co jsme vlastně neříkali k tady týhletý problematice?
R3: Hele, ani nevím, já si myslím, že to je práce pestrá jako sám život.

TA: Dobrá, tak já tak já moc děkuju, já vypínám tady nahrávání.

Respondent č. 4

Datum rozhovoru: 10.7.2023
Stopáž rozhovoru: 23:50
Místo rozhovoru: Praha, kancelář
Označení respondenta: R4
Označení výzkumného pracovníka Terezy Adamcové: TA

TA: Tak super, tak …... já bych se tě nejdřív na začátek ráda zeptala zdali, souhlasíš s nahráváním?
R4: Jo, jo, souhlasím.

TA: Super, děkuji a zdali je pro tebe všechno v pořádku v tom souhlasu, co jsem ti poslala?
R4: No, asi jo.

TA: Asi, super, děkuju, tak já bych se ráda, zeptala, jak dlouho tuto práci děláš?
R4: No asi, podle mě příští rok to bude 20 let.

TA: Wau, to je pěkně dlouhá doba teda a pracovala jsi teda vždycky jako sociální pracovník, nebo jsi měla i nějaké …?
R4: Ne, právě že ne, já jsem pracovala jako právník.

TA: No, a sociální práce s cizinci, tak to je teda tvoje první sociální práce?
R4: Jo, jo, jo, takže to určitě no, ale já jsem se jako specializovala potom i na projekty, takže já jsem jako čistě sociální práci dělala chvilku nebo chvilku prostě jenom nějakou omezenou dobu a pak jsem se stala vlastně jakoby vedoucí, plus dělám ty projekty, takže to je trošku komplikovanější.

TA: Super, dobrá. No, a co tě na tý přímý práci s těma klientama bavilo nebo baví?
R4: Jo, aha, no, co mě na tom baví, asi ta různorodost. Ta různorodost. Asi to, že to není vždycky stejný. Vlastně téměř nikdy, i když ty lidi mají podobný povahy, podobný životní osudy, tak vždycky tam je prostě něco jinýho.

TA: Že závisí teda na tom, co oni řeší prostě?
R4: Jo, že ta je problematika je opravdu různorodá, člověk musí znát strašně moc jakoby věcí, i když to dělá vlastně strašně dlouhou dobu, tak stejně potom narazí na něco, co vůbec nikdy neřešil, což je vlastně hrozně zajímavý.

TA: No, po 20 letech, to teda jo. No, a co naopak na tý práci ráda vlastně nemáš? V tý přímý práci s klientama?

R4: No, tak asi náročnost klientů a jakože těžko se jim člověk zavděčí, ale tak to je, nebo zavděčí, spíš ne vždycky to je vyřešený podle toho, jak by si klient představoval a někdy se rozcházejí představy klienta a sociálního pracovníka, nebo jakýhokoliv pracovníka.

TA: Jakože mají nějaké jiné očekávání?
R4: Očekávání mají potom trošku jiný, než potom ta realita je. Tak závisí to na zákonech, na různejch okolnostech a tím, že oni neznají ty možnosti, tak vlastně si představujou něco a potom ten výsledek je trošku jinej, než ty představy byly. Takže to vybalancovat, je vlastně těžký.

TA: No a, dá se říct třeba jakoby jakým výzvám při té práci s cizinci se nejvíce čelí? Jako čím si vlastně ten sociální pracovník nejvíc musí procházet? Nějakými výzvami?
R4: Výzvy jako v jakým smyslu?

TA: Vlastně teoreticky, dá se říct, já nevím jako pro tebe, jaká je doopravdy jako největší výzva? Při práci s cizinci jako v rámci té sociální práce?
R4: Největší výzva je, aby se jim tady dobře žilo. Aby si byli schopní vyřešit případný vzniklý problémy sami a nemuseli za náma chodit, to je asi největší výzva.

TA: Takže takový jako zabezpečení, prostě jejich nějakýho pohodlnějšího života, nebo aby si tady prostě zvykli, to je taková výzva?
R4: Aby vlastně byli opravdu schopni ty problémy řešit sami svým přičiněním jako ostatní, že jo. Aby nemuseli vlastně chodit za jinejma lidma, aby jim pomohli a tak, ale aby to byli schopný buď sami nebo v rámci svejch jakoby rodin, ale jako adekvátním způsobem, ne pokoutním nebo nějakým komunitním, tak jako v uvozovkách.

TA: No, takže nějaký prostě zkompetentní těch klientů?
R4: Jo, to znamená asi největší výzva je zkompetentnění klientů.

TA: No a co si myslíš, že v rámci sociální práce s cizinci my jako sociální pracovníci nevládní organizace můžeme ovlivnit?
R4: Můžeme ovlivnit, no my jako sociální pracovníci, spíš jako organizace jako taková, může potom nést nějaký jakoby poselství právě třeba na nějaký politiky. Tak to můžeme potom ovlivnit různý jakoby zákony, nařízení, nějakou jako kulturu. Můžeme ovlivnit spousty věcí, a když jakoby jde o to tý organizaci nebo respektive má na to sílu.

TA: Jo, jo, takže myslíš si, že když ta organizace bude mít hlas, tak může ovlivnit prostě spoustu věcí, ať už v rámci politiky..
R4: Kultury tak i vlastně v rámci tý společnosti, jaký má ta společnost pohled na ty cizince, tak i to se dá v určitým směru samozřejmě ovlivnit třeba skrz média.

TA: Takže ten postoj majoritní společnosti vůči cizincům, nebo?

R4: Jo, určitě. Samozřejmě v nějaký jako asi omezený míře jo, největší díl na tom má samozřejmě asi vrcholná politika a vnímání představitelů tý problematiky, ale i tak to není vždycky.. Tak, jako když se tahle vláda staví vcelku dobře k uprchlíkům, tak i přesto ta společnost už začíná ty uprchlíky vnímat negativně, takže to je to asi shoda mnoha okolností, jak ty lidi se mají, jak se jim jako daří. A jestli jsou schopní se dělit s příchozími a podobně, no.

TA: Jo, takže to závisí na tý aktuální situaci tý společnosti, jak se prostě má, a podle toho ty uprchlíky, kdyžtak přijímá, nebo ne? Jo, no jo, to je pravda. Hodně aktuální teďka takové téma.
R4: No, a jakými osobnostními charakteristikami by podle tebe měl disponovat sociální pracovník, který vlastně asistuje cizincům při integraci?
No. Haha,
Jakej by měl být?
Měl by být psychicky odolnej, ale zároveň vstřícný, empaticky. Což je asi těžká jako taková jako kombinace. A měl by bejt jako, měla by ho ta problematika zajímat. To znamená, měl by mít zájem o toho klienta, nejenom rychle vyřešit situaci a odejít. No, a neměl by se bát jakoby bát ve smyslu jako volat na různý místa.
A ptát se, jak se ta situace nejlíp dá vyřešit a neutíkat před tím, když mám jako pocit, že se to vyřešit nedá. Překonat nějaký překážky no, takže to je to je takovej jako soubor asi i nějakejch jako dovedností, schopností a kompetencí.
No, a pak to záleží taky vlastně na tý organizaci, jaký dá jako podmínky a co potom pracovníkovi jakoby chce a vyžaduje.

TA: Takže myslíš jako, co mu všechno dovolí, aby dělal?
Hmm, hmm.

TA: Takže třeba i takovou, prostě čím větší třeba volnost mu dá? A když potom ten člověk má tady ty veškerý charakteristiky, tak si to prostě hezky sedne třeba..
R4: Tak by si to mohlo sednout, no.

TA: Jo, dobrý, super, děkuju. No, a když by si měla …. zhodnotit, tak pro majoritní společnost, tak jaký má přínos sociální práce s cizinci?
R4: No, tak určitě přínosem je snaha o tu integraci, ta má velký přínos pro společnost. Když by tady ty lidi byli ponechaný bez jakékoliv asistence nebo pomoci nebo podpory, tak spadnou v rámci tý společnosti někam, kam ta společnost v podstatě nechce, aby ty lidi spadli, to znamená do nějaký šedý zóny. Nevím, páchání různých trestných činů a život jiným způsobem, než žije ta naše společnost, to znamená odlišným, a to samozřejmě už potom vadí.
Takže ta naše role je vlastně jako hrozně důležitá, to znamená provést ty lidi tak, tím tou naší společností, aby potom byli schopný v ní nějakým nějakejch různejch jako mantinelech fungovat tak, aby je ta společnost přijmula.

TA: Takže doopravdy ta integrace je podle tebe ten největší přínos tý sociální práce s cizinci?
R4: Hmm, hmm

TA: A nějakej třeba jako profit jako, já nevím třeba, že to jsou vlastně nový lidi, kteří jsou schopni zapojit se do pracovního procesu. Tak to je taky podle tebe třeba přínos nebo úplně moc ne?
R4: Jo, no já to beru jako součást integrace, jako člověk, kterej se nějakým způsobem zapojí nejenom sociálně, ale pracovně a třeba i politicky potom. Jakoby celej takovej jako balíček.

TA: Jo, jo, že je vlastně teda schopen zapojit se ve všech těch oblastech toho života, jo?
R4: Ano,

TA: Super, děkuji. A jaký mají vlastně specifický potřeby cizinci v rámci integrace? Dá se to nějak jako vypíchnout? Co nejvíc třeba potřebují?
R4: Asi znalosti. Informace. Asi informace nejvíc potřebujou a potom záleží samozřejmě na tom, jak ten člověk je na tom...
Jak je ten člověk dalece od naší kultury, jestli je schopnej ty informace pojmout jenom že mu je dáme, nebo ho musíme nějakým způsobem vést.
Taky to záleží na inteligenci a na jazyku.
Takže to je opravdu jako hodně, hodně těžký to jako paušalizovat, ale myslím si, myslím si, že ty informace jsou důležitý, v podstatě asi nejdůležitější.
A ať už je předáváme jakýmkoliv způsobem, že za nima chodíme do terénu, nebo oni přicházejí sem, nebo se je dozvídají přes nějaký letáky nebo přes weby, jsou všechno vlastně jakoby informace.

TA: Takže doopravdy potřeba těch informací a potom třeba teda nějakejch jazykových kurzů, aby byli schopni se domluvit?
R4: Jasně, ale jakoby ve chvíli, kdy sem přijdou, tak když jim dáme českej jazyk, tak jim to moc nepomůže bez jakejchkoliv jako informací.

TA: Jo, jo,
R4: Takže prvotní, vlastně jsou vždycky informace, jak to tady funguje jinak, a potom následně přicházejí další jako nový dovednosti, nějaký rekvalifikační kurzy češtiny a tak dále.
No, samozřejmě je důležitý jako i bydlení, ale to beru spíš jakoby příchozí, jako že to jsou třeba, nevím, žadatelé o azyl nebo ty, který sem přijíždějí za prací za studiem, tak ty už nějaký zázemí mají.

TA: No, dobrá, a jak si myslíš, že by tady ty potřeby mohly být lépe zohledněny v naší práci sociálních pracovníků?
R4: Tak já myslím, že se o to jako snažíme. Teď asi nejvíc jsou to jakoby ty sociální média, který se začínají hodně využívat jak ze strany cizinců, tak i ze strany naší.
Ale možná že ne v takové míře, jak by to bylo potřeba. V tomhlectom já ještě úplně jako nejsem zdatná, nebo já nevím, ale myslím si, že ty informace tímhlectím způsobem budou do budoucna víc a víc využívaný.

Jinak myslím si, že my se tady to asi snažíme jako zohledňovat hodně i ty jiný neziskový organizace. Včetně teda státních orgánů, tam se taky jako snažej, ať už to jsou různý letáky, ať už to jsou různý informace na webech, ale asi nejdůležitější je potom vlastně komunikace z očí do očí a vysvětlení těch věcí.
Ona je informace, to že je napsaná, je jedna věc, ale to že ten člověk to pochopí nějakým způsobem, je druhá věc, takže pro mě je asi nejdůležitější práce jako v terénu a chození za lidma a předávání informací osobně.

TA: Takže jsou to zase ty informace, prostě dovysvětlování, jak to celý je a chodit za nima do terénu..
R4: Jako že předám leták je supr ale, ale to jak to ten člověk, pochopil je druhá věc.

TA: Jo, super, děkuju moc. No a jaký podle tebe vlastně, s jakými překážkami se potýkají cizinci v rámci integrace? Jaký jsou takový největší překážce překážky pro ně?
R4: Jazyk. Nedostatek informací. Nedostatek finančních prostředků. Jiný znalosti a dovednosti ze země původu.
Ve smyslu jakoby potom následný jakoby práce, takže jakoby často se stává, že ty lidi musej pracovat na nižších pracovních, než pracovali v zemi původu. Třeba takovej jako právník, z té země původu jako hrozně těžko potom pracuje jako právník v Čechách. Protože to právo je úplně jiný, nebo učitel. Jo to je to je taky jako velmi, velmi těžký.
Takže potom se uplatňují, nevím, když je to učitel, tak třeba jako asistent pedagoga, což jako není úplně jakoby ten level, kterej by ten člověk se svýma schopnostma a dovednostma jakoby mohl. V tý zemi původu by to dělal, ale tady je to velmi těžký toho dosáhnout. No…

TA: To byly ty vlastně ty překážky v rámci integrace, je to takový vlastně paradox, že vlastně já nevím, mám doopravdy pěknou pozici ve své domovině a potom přijdu sem, ale protože přesně to právo je jiný nebo doopravdy ten jazyk je rozdílný, tak automaticky jdu prostě na nižší pozici, než když bych byla třeba prodavačka, tak můžu pro vlastně prodávat všude.
R4: Jojojo, v čem vyšší v podstatě… Takhle, jsou podle mě pozice, který jsou jakoby v pohodě. Nevím, třeba vědec, kterej se zabývá nějakýma… Tak ty si dovedu představit, že… A měla jsem takovýho člověka, kterej se tady pak uplatnil v oboru chemie a jaderný fyziky. Tak to jsou jakoby oblasti, kde ty lidi jako.. I myslím, že to je jako malej, jak se říká malej píseček, rybníček, takže vlastně ty lidi se jako uplatnění zná snáz, jo hovoří se tam ve většině případů anglicky, není problém. Takže to si myslím, že je v pohodě. Jsou určitý jako obory vysoce kvalifikovaný, ale potom takový ty jakoby kvalifikovaný, ale ne úplně vysoce, ale zase nejsou úplně nízko, tak ti mají jako problém.

TA: Hmm, jo.
R4: To není takový jako mezinárodní. Tak typicky jsou to podle mě ty učitelé. A ty právníci..

TA: Hm, a lékaři pro ty to je? To se dá, že jo relativně nějak naučit se..

R4: No, tam jako bojujou zase s našima postupama, sama nechci říct ani byrokratickými, protože vlastně jako nikdo si nepřeje, aby tady vlastně léčil doktor, kterýmu ten člověk nerozumí. Nebo kterej má odlišný odlišný způsoby jakoby vnímání tý medicíny. V řadě zemí, když jde člověk k doktorovi, tak se tam k němu chová jinak a ty standardy, vlastně naše český, je potřeba jim nějakým způsobem předat. Takže myslím si, že by se jakoby mohlo ubrat asi v některejch jakoby věcech, který ty české úřady chtějí, zas na druhou stranu, jako si myslím, že to je jako hrozně důležitý, tam nějaký standardy mít. Protože každé to zdravotnictví, v každý tý zemi, má odlišnou úroveň a někdy zcela.

TA: Hmm. Hmm, dobrá super. No, a …..., ještě něco teda co, o čem by ses ráda se mnou podělila? Nebo ráda mi řekla vlastně tady k tý problematice něco, co jsme třeba neřekli, co jsme nezmínili?
R4: Vůbec, vůbec jinak nevím. Myslím si, že integrace jako taková je strašně těžká a někdy, a v některejch situacích i jako nenaplnitelná. To je takovej náš jako pocit, jako že když těm lidem dáme jakoby všechno. A pomůžeme jim, tak se tak se všichni jako integrují. Myslím si, že to tak není, a že vždycky bude prostě určitá skupina lidí, stejně jako vy od nás utíkali tak, i když sem utíkají, tak bude určitá skupina lidí, který budou dělat problémy, nebo který budou mít problémy.

TA: Hmmm, takže doopravdy, prostě u nějakých lidí je to nemožné, aby se prostě integrovali?
R4: Nemožné, prostě mají, mají zakořeněný prostě takový ty způsoby dejme tomu z kultury, který, se těžko jako velmi těžko překonávají. A jakoby tím, jak se to předává z rodiny nebo z generace na generaci, tak i ty budoucí generace se někdy jakoby integrují. Ale někdy taky ne a vlastně způsobuje to pak problémy.
Já nevím, viz Francie, Německo. Jakože vlastně nejtěžší jakoby integrace je vlastně jakoby u mladejch lidí, tam vidím jako velmi velký rizika. A spojený vlastně se způsobem života.

TA: A u mladých lidí, jako co teďka přišli vlastně do země, nebo co jsou už…?
R4: Co jakoby přicházejí, vždycky je tam velký jakoby riziko, že se chytnou. To je jako u našich dětí. Akorát, že samozřejmě ty způsoby života aspoň trošku jako jsou, jsou jakoby naše jo, ale jako když přicházejí jakoby samostatný lidi, tak se chytaj různejch tady potom, nevím struktur, o kterejch podle mě ani spousta spousta Čechů vůbec jako neví a tím, že jsou vlastně úplně vykořeněný, tak je strašně těžký, je do tý do společnosti vhodně jako integrovat.
Nebo to třeba alespoň vidím v rámci, třeba nevím, Domů na půl cesty a tak.

TA: Jo, to je právě zajímavý, že spíš u těch mladých, že bych řekla, že to je spíš u těch lidí, kteří mají nějakou historii, který sem přijdou. Já nevím plácnu ve 40 a ne vlastně u někoho, komu..
R4: Ale většinu ty lidi mají rodiny nebo jsou upnutý na někoho kdo třeba je zahraničí. Chtějí ho sem dostat, mají nějakou jakoby motivaci.
Podle mě to je hodně spojený s motivací, tak přijdu s dětma, tak musím vydělávat. Nemůžu tady dělat nějaký krávoviny, potřebuju peníze.
Jo, kdežto ty mladý, jako vždycky se nějak uživím, půjdu přes kámoše a nějak to jako a ta budoucnost tam pro ně není v tu chvíli tak tak důležitá. Vlastně si ani v 18 si ani člověk nepředstavuje, nebo já jsem si ani nepředstavovala, když si na to vzpomenu, jak jsem byla jelito.

Takže, vlastně tam potom jim říkat o nějakej hodnotách je vlastně jako strašně jako těžký a předat jim ty hodnoty u těch kultur, který jsou úplně odlišní třeba.

TA: To je super názor, děkuju moc za tady tohleto,..... No a když teď dejme tomu doopravdy, někdo se integrovat, chce tak jak podle tebe to je jako dlouhej proces, třeba než se to jako jakžtakž podaří.
R4: No, to jako někomu se to podaří během chvíle, jako že je schopnej absolvovat jazyk, je schopnej si najít práci, legální myslím, nemyslím nelegální a je schopen si asi hned najít bydlení nějaký jakoby.. Je schopnej se bavit se sousedy. Dejme tomu na nějaký jako společenský úrovni, tak.. Znala jsem lidi, kteří toho byli schopni během pár měsíců. No a pak lidi, který to za 15 let nebyli schopní.

TA: Je to doopravdy na tý osobnosti člověka..
R4: No, no, no, na tom s čím přichází ten člověk. Je to fakt jako a odkud přichází, je to fakt strašně odlišný. Ale i jaký máš štěstí třeba trošku.

TA: No, no, dobrá tak jo, tak já vypínám nahrávání, moc ti děkuji za rozhovor.

Respondent č. 5

Datum rozhovoru: 15.7.2023
Stopáž rozhovoru: 38:58
Místo rozhovoru: Praha, skype online
Označení respondenta: R5
Označení výzkumného pracovníka Terezy Adamcové: TA

TA: Tak už se to nahrává, tak já bych se tě …..ráda zeptala zdali, souhlasíš s nahrávkou, s nahráváním našeho rozhovoru.
R5: Ano.

TA: Super, děkuju a zdali souhlasíš s tím souhlasem, který jsem ti poslala, jestli je všechno v pořádku?
R5: Ano, všechno v pořádku.

TA: Tak jo, moc děkuju, já bych se ráda, zeptala, jak dlouho tuto práci sociálního pracovníka děláš?
R5: Tak já jsem vlastně začala jako sociální pracovník pracovat až v OPU a dělám to 3 roky, a od dubna, to znamená 3 roky a duben, květen, červen, a 3 měsíce.

TA: A je to tvoje první teda sociální práce, nebo si předtím…?
R5: Jo, před tím jsem dělala dobrovolníka, ale to nebylo, jakoby zaštítěný takovýmhle způsobem. Předtím jsem byla jako v Itálii jako dobrovolník se skupinama lidí. Prostě jsem pracovala s lidma, který jsou jako z různejch důvodů znevýhodněný, ať už to bylo nějaký postižení, nebo právě nebo závislost, nebo to, že byli z jiný země.

TA: Takže ta cílovka teďka ,že je takhle specifická, vyloženě uprchlíci, tak to je poprvý, ale předtím jsi prostě pracovala, teda s jinejma cílovými skupinami jako dobrovolník?
R5: Jo, přesně tak. V tý Itálii jsem pracovala i s migrantama, ale byly tam i jiné cílové skupiny.

TA: A přijde ti třeba jako specifická ta cílová skupina cizinci migranti?
R5:No tak určitě. Určitě mě přijde jako hodně, hodně specifická už jakoby oproti tomu, než například, když to je teda.. No to, to by asi záleželo jako s jako jakou cílovou skupinou bysme to srovnávali? Jo, když já jsem tam.. teda dobře, tak já jsem třeba nepracovala s tady těma dalšíma cílovka v České republice, ale v Itálii.
Tak rozhodně například jsem prostě pracovala na farmě, takže tam to byla braná jako sociálně zvýhodněná farma, kde teda byly zvířata a různý rostliny, pěstovala se tam zelenina, ovoce a vlastně byli tam ti lidé buď s postižením, nebo právě lidí se závislostí a ty tam takhle jako by pečovali o ty zvířata, a vlastně o produkci teda. A dostávali za to nějaký peníze, samozřejmě jinde by ta to tak placený asi nebyly.

Samozřejmě ta organizace to byla nezisková organizace, která prostě jakoby nějakým způsobem teda provozovala tak, že měla sociálně zvýhodněnej podnik a potom tam následně vlastně prodávaly ty výrobky, a to zeleninu a ty vajíčka a tak dále. A samozřejmě jakoby to, jak pracovali, jestli to opravdu jenom srovnám v tý Itálii, tak to, jak například pracovali, jak se přistupovalo k těm lidem, prostě s postižením, nebo se závislostí, ale byli to prostě jakoby občani italský.
A tady se přistupovalo k těm lidem, to byli prostě lidi z Afriky, muži, který tam pracovali jako migranti, který tam taky ale pracovali na sociálně zvýhodněných pozicích, tak to bylo prostě úplně jiný, že jo, tam jako byl nějakej terapeutický přístup trošku. Byly tam pořád samý pauzy.
To bylo vzhledem k těm lidem, co byli občani Itálie, ale měli ty jiné znevýhodnění a naopak jako ty lidi, co tam byli jako migranti, tak ti dostávali vlastně tu nejtěžší práci a fakt hodně dřeli.

TA: Ok, to je teda pěkný, takže doopravdy, já si říkám, že ta diskriminace teda i byla vlastně v tomhle tom...
R5: Jako oni měly ty fyzický dispozice trošku lepší, než ty ostatní lidi, protože třeba tím, že ti měli závislost, tak opravdu byli třeba pomalejší, nebo si na nich nějak jinak podepsalo, na jejich fyzickým stavu, a lidi s postižením jako celkově, že jo, oni se nemohli přepínat, nebo opravdu jako měli, já nevím, ochrnutou nějakou část těla, tak i z tohoto vyplývalo.
Ale jako já jsem v tu dobu, ještě neuměla tolik italsky, takže vlastně úplně přesně nevím, jak kdo, tam prostě s těma lidma zacházel, no přišlo mě, že někteří ti pracovníci, jako se nechovali k těm migrantům úplně hezky, ale to jako to teda teďka je hodně jako specifickej příklad, jako samozřejmě tam je spousta dalších věcí, proč je ta cílovka úplně individuální, nebo jaký rozdíl já tam vnímám.

TA: Jo, no a jaký si teda myslíš osobnostní charakteristiky, že by měl mít sociální pracovník, který pracuje s cizinci?
R5: Hm, no tak, určitě by měl být, jak to říct? No, určitě bych teda neměl bejt rasista? Měl by mít teda otevřenou mysl.

TA: Úplně tomu rozumím.
R5: Já se tady tomu směju, protože jako člověk, co pracuje s postiženýma lidma, klidně může bejt rasista, že jo? Takže určitě bys měla mít v tomhletu smyslu jakoby postavený ty hodnoty trošku jinak.
Měla bys bejt asi i připravená na to, že holt musíš jakoby bránit tady ty svý postoje před většinovou společností, minimálně v Čechách, když to tak řeknu.
Takže asi nějaká odolnost i asi bys měla být trošku odstup v tom smyslu, že si prostě některý věci nesmíš brát osobně, což ale asi bude stejný, i když například pracuješ jako s dalšími cílovými skupinami sociálně znevýhodněnými v tom smyslu, že prostě nějaký věci dělají už účelově, protože je to prostě naučil ten systém, protože jinak to prostě nejde.
Ale možná jako já tam vnímám specifika i podle toho, z jaký země ty lidi jsou, ale já jenom teďka, jako jsem se zamotala trošku v té myšlence, že když je to třeba znevýhodněná skupina a fakt jako Romové, nebo ti postižení lidé, nebo třeba právě děti z dětských domovů, nebo tak, tak tam je to vlastně úplně už od malička, že to mají jako vrozený možná to účelových chování někde, protože

prostě s tím fakt vyrůstali, což u těch migrantů tak úplně nemusí být. Mohli se to fakt jako naučit až tím, že prostě jak vlastně jedou, tak přijdou, taky záleží, jak jsou starý. Jak vlastně přijedou, tak zjistí, jak to tady funguje a dostanou různý doporučení po cestě, že jo? Teďka nevíš, čemu máš věřit prostě..
Myslím si, že určitě trpělivost.
Je fajn, když umíš jazyky aspoň trošku. Samozřejmě tím prostě taky záleží, jestli jsi terénní sociální pracovník, nebo jestli je to prostě o tom, že za tebou chodí do kanceláře. Tam asi, když děláš tu terénní práci, tak ta důvěra ještě, mi přijde, jako trošku jinak důležitá. Že se vlastně potřebuješ k tý skupině fakt dostat. Tady oni vlastně přijdou za tebou, takže tam ta důvěra z jejich strany asi prostě trošku je.
No, takže jako trpělivost, ale ve vobou případech, ať už teda nějak jako děláš ambulantně.

TA: No super. No, a když bys měla říct, co tě na té práci baví s cizinci, s uprchlíky?
R5: No, tak právě mě asi baví hrozně ta různorodost.
No, jako opravdu nejvíc jsem si myslela, i když to vlastně řeknu, co mě k tomu přivedlo, tak bylo to, že jsem jako fakt viděla, jak je to jako nespravedlivý, a to jenom kvůli tomu, že vlastně nemáš… že ses v té zemi nenarodila.
No, a jako kolik překážek musíš překonávat a vlastně jsem to i zkusila tím, že jsem sama cestovala, tak jsem si zkusila, jaký to je bejt v jiný zemi. A když prostě neznáš pravidla jako a nebavím se teďka možná ani o byrokracii, ale i o té, tak vlastně jak je to těžký, jak je strašně důležitý, když tam máš někoho, kdo už to jako umí, kdo ti s tím pomůže. Jak prostě, jako už jenom třeba to ani nevyužiješ, ale jenom to, že tam ten člověk je jako je, tě prostě motivuje úplně jinak a může tě to dostat jako jinam. No, vidím v tom asi tolik ten smysl.

TA: A ten smysl teda vidíš v tom, že pomůžeš někomu a je jedno, jakou má barvu kůže?
R5: Pomůžeš tomu člověku, který je tady třeba ztracenej využít ten potenciál, že jo, že prostě jako nespadne fakt někam.. Protože oni tady nemají ty záchranný sítě, který tady hodně lidí má, protože se tady narodí a tady ti vlastně lidi prostě propadávají tím systémem a nemají tady rodinu a vlastně potom se úplně jakoby zbytečně ocitnou jako v situacích, které nahrávají jako kriminalitě, zneužívání, jako vlastně jsou tam úplně zbytečně potom rizikový.. No, rizikovému chování celkově, a myslím si, že na to úplně zbytečně, a ještě jak pracuju hodně vlastně s nezletilými bez doprovodu, tak ty vůbec, že jo, to je jako zranitelná skupina ještě jako jinej prostě level, ještě jinej stupeň.
No, a myslím si, že vlastně je to hrozně v tomto případě jakoby důležitá i ta prevence. Vyvarovat se různý rizikový činnosti, která potom má samozřejmě vliv na celou společnost, že vlastně jako zbytečné, že se ty situace vlastně stávají, no.

TA: No, to mi možná i odpovídáš teďka, protože mám otázku, co naopak na tý práci ráda nemáš?
R5: No, asi jako nemám ráda tu frustraci, když jako zaprvý se pereš s tím systémem, jak je tady nastavenej. Jako opravdu hodně mě to fakt jako přijde, někdy až jako jak na zakázku, jakože fakt hrozně nehostinně pro ty pro ty lidi, který tady jsou cizinci a jsou ze třetích zemí.

Už jenom, jako když se třeba bavíme o žadatelích o mezinárodní ochranu, tak jakoby nic přístup na trh práce, kterej je fakt jako hrozně, až jako divně prostě znesnadněnej tak, aby to opravdu odrazovalo, jak je, tak hlavně ty zaměstnavatele, kteří samozřejmě se v tom nevyznají a nechápou, co je pracovní povolení a je tam hrozně moc čekacích lhůt a vlastně i jako ty úřady práce jsou hodně neinformovaný, nebo záleží, na koho narazíš, což je takový..
Jako to mě taky na tom frustruje, jak je to hrozně nahodilý podle toho, s kým zrovna jakoby mluvíš, jo.
Že to prostě není dobře, že jednou jsem to zařídila, takhle se to teda dělá vždycky, ale každej si vymejšlíš svý pravidla.
No, a pak mě na tom frustrují prostě hry, a to je jako v každé sociální práci, když se to vlastně snažíš dělat něco v tom zájmu toho klienta a on to sám sabotuje. To je ale už potom jako otázka, nakolik prostě holt jako bereš to, že je to jeho život, že mu můžeš dát jenom jakoby ty rady a říct mu, jaký jsou možnosti a už si to musí zhodnotit sám.
Dál je prostě frustrující ten jazyk. Kolikrát prostě ty vlastně nevíš, jestli ta informace zazněla, jak tys to řekla, a i ta kulturní rozlišnost, i kdyby to zaznělo, stejně tak tam může prostě dojít k nějakýmu nepochopení, což mě prostě přijde, že se občas stalo, protože jinak nechápu, jak se ty lidi mohli rozhodnout tak, jak se rozhodli.
A když vidíš, jak ty lidi třeba semílá ten systém a ten život tady, kterej je prostě jako hrozně náročnej pro ně a já bejt v jejich situaci, tak taky dělám prostě dělám divný rozhodnutí.
Tak to je jako na tom někdy takový smutný.

TA: Jo, moc děkuju, ty jsi všechno tohle krásně shrnula. Ještě si vlastně říkám, že jakým výzvám podle tebe čelíš jako sociální pracovník právě při práci s cizinci? Ten systém, to už jsi mi tak jako řekla, ale jestli tě napadne ještě třeba něco jiného?
R5: No, tak jako i názory společnosti, to mě přijde, jako že si člověk nebo teďka, už jsem s tím v pohodě, ale když jsem do OPU nastoupila, tak jsem to jako řešila hodně.
Měla jsem pocit, že se musím strašně jako obhajovat a pořád to někomu vysvětlovat. Jakože často to vlastně budí emoce. Není to jako že prostě řekneš, já nevím….

TA: Pracuju s matkama samoživitelkami.
R5: No, jo a každej na to má jako názor, ale už jsem s tím v pohodě, jako už to umím jako přejít nebo vyhodnotit, kdy má cenu se o tom víc bavit a kde ne.

TA: No, ten názor společnosti, ten systém, ještě nějaká výzva tě napadá.
R5: No, tak jako mě to třeba motivuje k tomu se trošku jako třeba učit ty jazyky, nebo jako se v nich jako zdokonalovat.
A je to určitě i hrozně jako výzva k tomu, jak komunikuješ s ostatníma těma aktérama, který prostě maj na celý ten systém a na život těch lidí a na tvůj život, vlastně jako vliv. Že tě to asi vlastně učí, já nevím, no asi víc jako poslouchat, nebo i třeba trošku jako brzdit nějaký emoce, no.
Nevím, jako tady to mě teďka, tak jako z fleku napadlo, že to je jako docela výzva, když potom vlastně jako s někým fakt nesouhlasíš, ale ty se musíš s nimi jako dohodnout.

Když jsem třeba jezdila do toho integračního azylového střediska, kde byl prostě sociální pracovník a prostě my jsme potřebovali spolu vycházet a v něčem vlastně byl super. A v něčem byl naprosto příšernej, takže jsme potřebovali najít jako společný nějaký protnutí a dohodnout se.

TA: No, a v rámci sociální práce s cizinci, co si myslíš, že ty jako pracovník nevládní organizace můžeš ovlivnit?
R5: Myslím si jakoby, že můžu ovlivnit asi jednotlivý klienty, nebo jako příběhy těch klientů v tom, že třeba, když přijdou tak, že jim člověk jako může pomoct a že prostě třeba něco dopadne lépe, nebo minimálně se v tom cejtěj prostě pohodlněji, když vidí, že na to nejsou sami.
A pak si myslím, že prostě jakoby ta funkce je, že my jsme ty lidi, který maj tu přímou práci a ty přímý zkušenosti. A když chceme prostě nějaký změny, tak je to vlastně jakoby to může jít od nás. Nějak to shrnout, jak to doopravdy vypadá, jaký případy se dějou, že je to občas jako šílená šaškárna a nedává to smysl.
A vlastně, že když tady to nebudeme říkat my, tak nikdo jinej to jako neudělá, protože nikdo jiný ty zkušenosti nemá, protože je nějakej jako teoretickej, prostě nějak je to teoreticky ustanovený, ale vlastně pak tam opravdu dochází jako k situacím, který pak nedávají smysl a nikdo o tom vlastně neví.

TA: Takže myslíš si jako že v rámci té zkušenosti můžeme třeba potom. já nevím apelovat na vládu, nebo na nějaký….?
R5: Můžeme, ale i celkově jako na společnost. Možná vlastně říkat, jak to doopravdy funguje, protože prostě je tady spousta lží o tom, jak se tady ty lidi mají, co je jim poskytovaný, co jim poskytovaný není a že my vlastně jako jsme ty lidi, který znají ty fakta a nevím, jestli úplně na vládu, ale jako taky. Samozřejmě ta advokační činnost jako je skvělá, ale to asi spíš, jak jsou schopní právníci, nebo je to možná vlastně nějaká spolupráce.
Třeba dneska jsme měli schůzku jako s jedním pánem, který právě dělá tady tu advokační činnost a jako že by opravdu snažil prosadit nějakou věc o detenčních zařízení. To je skvělý. No a jinak jako i to že třeba píšeš ty monitorovačky po každým, nebo i v půlce projektu, tak tam jako můžeš napsat, co opravdu v praxi se děje a vlastně to ženeš jako dál.
Když je to na magistrát, píšeš na magistrát, když je to na ministerstvo, píšeš to na ministerstvo a já jako doufám, že si to tam prostě někdo čte a pak, že to je nějak jako resflektovaný a dává se to do nějakejch zpráv, že záleží odkaď prachy tečou.

TA: Jo, moc děkuju,……, super, a když bychom se měli, podívat na to, jaký přínos má podle tebe sociální práce s cizinci pro majoritní společnost?
R5: No, tak já si myslím, jako že si to ty lidi neuvědomujou, ale obrovskej, protože vlastně díky tomu, že jim pomáháme tady jako být legálně, tak přesně jako upozaďuje, nebo prostě se snažíme potlačovat právě tu kriminální činnost. Aby tady prostě vlastně vůbec nevznikaly podmínky pro to, aby se někdo tady takhle dal zneužívat, což prostě rozhodně má dopad na celou společnost.
Ale i třeba to, co se podle mě snažíme dělat například, aby fungovali jako nějaký kvóty, nebo aby prostě aspoň děcka nevyrůstaly v uprchlických táborech tábory v Řecku, protože jako to si myslím, že je opravdu, ale to vlastně nevím, jak moc my děláme, my vlastně působíme v České republice.

Třeba se snažíme jako tlačit, teda na to ministerstvo, prostě opravdu vemte ty děcka sem, což se nestalo, ale jako vlastně, když potom ti vyroste generace takovejdlech lidí někde jako v táborech, kde prostě není žádná jako společenská smlouva, tak oni se necítí jako nikomu zavázaný, že by někam patřili. Všichni se na ně vykašlou, takže když se jim potom jednou povede se prostě dostat tam, kam chtěli, tak jako samozřejmě budou naštvaní, prostě frustrovaní.
A možná se jako i přidají potom k nějakým islámskému státu klidně, protože prostě proč ne, že jo, to je někdo, kdo je konečně přijal a kde našli nějakou identitu. Takže jako vlastně si myslím, že je to fakt dost důležitý a dost nebezpečný, když si je prostě opečovávat nebudeme.
A pak se ty lidi dostanou konečně po takovýhle, já nevím 5 letech, prostě žijou v nějakých takových podmínkách, a konečně se dostanu do té země, a tady prostě zase jenom klacky pod nohy, tak si myslím, že je jako hrozně důležitý jim ukázat, že prostě ne všichni to takhle mají a že je tady nějaká jako pomoc, aby právě teda nehodili všechno za hlavu s nějakým fatalismem, že prostě jak to bude, takto bude, a já tady teďka jako žiju sám na sebe a kašlu na všechny kolem.

TA: Takže myslíš, že to je taková jako pomoc? Vlastně tomu člověku a zároveň té většinové společnosti, aby ten člověk měl jako pocit, hele, někomu na mě záleží a třeba potom se nedal přesně k nějakým radikálním hnutím?
R5: Možná bych to neřekla úplně jako takhle, ale jo, jako myslím si, že potom jako to podporuje nějakej organizovanej zločin, mafie. Jsou to sice stereotypy, ale jako prostě existuje ukrajinská mafie v Čechách, která si přesně nasává jako ty nezletilce, který sem teďka přišli bez doprovodu a OSPOD o nich nemá vůbec šajna prostě, protože na to nemají kapacity, jako a jsou zneužívaný, prostě to je pravda.

TA: Takže jo, takže prostě nějaká podpora dekriminalizace..
R5: Jako prevence tady těch jevů, který už tady jsou, a naopak můžeme jako využít potenciál těch lidí, místo toho abychom je prostě jakoby uvrhli do prostý deprese, frustrace, tak jako je dovést k tomu, jak legálně můžou využít ten svým potenciál, kterej měli v té svojí zemi. Ale mají to těžký, mají to strašně těžký.

TA: Super, moc děkuju, to bylo hezký. No, a jaký si myslíš, že mají vlastně specifický potřeby cizinci v rámci integrace?
R5: No, tak určitě první je prostě jazyk, to jako to je prostě alfa omega. No, bohužel pokud prostě opravdu nejsou vzdělaný v nějakým odvětví, který už tady nějakým způsobem překročilo tady to omezení, teďka mě prostě fakt jediný napadá IT, tak já vlastně teďka nevím, jestli v nějakém jiném odvětví to jde. Když umíš teda alespoň angličtinu.
No, jinak mě přijde, že v Český republice, jako je to fakt potřeba umět česky.
No, takže specifický potřeby určitě ten jazyk.
A pak jako strašně záleží, s jakou národností pracuješ.

TA: Myslíš jako národností toho klienta, jestli je Arab nebo jestli je z Afriky?
R5: Jo, mě přijde, že i tady ty potřebě jsou jako dost jiný. Právě se mi třeba vybavuje jako vietnamská komunita. Teď mi to ale úplně vypadlo…

TA: Takže prostě chápu to dobře, že třeba doopravdy závisí, z jakého toho kontinentu ten člověk, jaké národnosti, je?
R5: Mě přijde, že vlastně jo, že tam potom prostě jakoby ten přístup k tomu klientovi jako máš, maličko jinej, když jakoby už třeba víš, ale to už musíš mít jakoby asi tu praxi trošku.
Já nevím, prostě třeba lidi z blízkého východu jsou fakt velice úslužní, prostě až možná jako moc, a že vlastně jako strašně dlouho jim trvá říct, co by vlastně potřebovali. Oni mají opravdu někteří hrozně dobrou slovní zásobu takovejch těch poklonkových slov, a vlastně dlouho trvá zjistit, co vlastně potřebují, a někdy ti to ani vlastně fakt nejsou schopný jakoby říct, protože je jim to blbý.
Takže to je u nich třeba specifická potřeba, fakt jako to poznat a ujišťovat, jakože v pohodě, že jakoby od toho tady seš a že ti za to nemusej nic dávat, a že je to prostě takhle v pořádku, a že se na tebe klidně můžou obrátit znova, když něco budou potřebovat.
Jako je to teďka vlastně jako strašný, když to budu jako říkat, já si myslím, že by to člověk neměl stereotypizovat, a měla jsem takových klientů fakt málo. Ale já chci říct, jakoby o lidech, který třeba zase znám, jako z afrických zemí, a měla jsem jich zase fakt málo, takže taky nemůžu takhle generalizovat, ale tam mě zase přijde, jakože musíš trošku pracovat s tím, že ti prostě jako neřeknou úplně všechno, že trošku mlží.
No a vlastně občas to nedává smysl ten příběh, který říkají. A teďka jako taky já třeba mám ten problém, že zas jako taky to nechci do toho moc rejpat, protože přesně nechci, aby měli ten pocit, jako že jim teda jako nedůvěřuju.
Ale jako opravdu to nemůžu takhle jako vztahovat na všechny, co jsem měla, to bylo jako pár klientů.
No, specifický potřeby, třeba i to, že se tady nevyznají v tom systému, nevědí, že jsou tady fakt některý věci zadarmo, takže se jim to musí jako hodně vlastně informovat, přesvědčovat. Prostě hodně jim jakoby vysvětlovat, jak to tady funguje a tak, asi prostě záleží z jaké kultury jsou. Jak tam prostě jaký věci fungovaly.

TA: My jsme se teda bavili o těch specifických potřebách, který teda oni potřebují, a zároveň jak si tedy myslíš, že my tady tyto potřeby můžeme zohlednit v rámci naší práce sociálních pracovníků?
R5: Jako sociální pracovníci? Ano, hmm.

TA: Tys to už jako tak trošku říkala, že už třeba přesně nějaká ta národnost, je taková víc úslužnější, tak abychom věděli, že za tím je i nějaká potřeba. I za tou úslužnosti je třeba nějaká potřeba.
R5: Já vlastně asi možná úplně jako nerozumím otázce, jako jak ty jako sociální pracovník, když víš tady ty specifický potřeby, tak jak na to dál máš reagoval?

TA: Přesně tak, jak vlastně s nimi můžu, jak je vlastně jako můžu zohlednit v té mojí práci?
R5: Hmm, tak když bychom se jako prostě bavili o tom jazyku, tak samozřejmě je jako strašně důležitý prostě používat tlumočení. Jako mě přijde fakt důležitý, protože tam můžu bejt takovejch věcí prostě, který fakt pochopíš prostě špatně, anebo ten člověk fakt nemá prostor se vyjádřit. Na to jsem si už prostě přišla několikrát, že fakt je to důležitý.

No, tak jako asi opravdu být si toho vědomá, že ty lidi prostě jsou kvůli tý kultuře specifický, nebrat si to jako vlastně z tý svý evropacentristický, z toho svýho eurocentrickýho pohledu a snažit se to teda jako nevykládat po svým, což je teda někdy jako těžký.
Taky jsem se u toho mockrát přistihla, že jsem vlastně byla jako naštvaná, pak jsem si říkala, jako oni to takhle vlastně ale jako úplně vymyslej a nemaj.
Zohlednit to asi fakt jako tou trpělivostí a opravdu jako si uvědomovat, že holt jako oni možná, ale někdy i opravdu…. Já jsem totiž chtěla říct, jako by uvědomit si, že oni opravdu jako nevědí a že opravdu potřebujou s nějakýma věcma pomoct.
Ale je pravda, že jsem nějaký prostě kolikrát narazila na klienty, který si už jenom prostě moc si zvykli na tu službu, takže pak je jako dobrý je vlastně tlačí do toho, že to jako zvládnou sami.
Tak to si myslím, že je taky v každý sociální práci, neudělat toho člověka na tý sociální službě jako závislého, a vlastně jako stanovit si to, jako co ještě děláš, a co už je to teda fakt neděláš, a že se prostě už se musí obrátit jinam.
No, přemejšlím, jak jako ještě se dají zohlednit tady ty specifické potřeby. No asi jako například těma doprovodama.

TA: Doprovodit je prostě někam..
R5: Něco pak třeba prostě už taky zvládnou jako kolikrát sami, záleží, pak jak se už ten, jazyk zlepší. Jako přesně, informovat je o tom, že tady co všecko teda jako děláme, tím je vlastně informuješ, i co neděláme a informovat i o tom, že jsou tady další takovýhle organizace, no.

TA: No, super, jo, moc děkuju, no a když bychom se měli podívat, jaký podle tebe jsou překážky vlastně, s kterejma se cizinci potýkají v rámci integrace?
R5: No, tak tu máme zase jazyk, klasika ano.
Byrokracie, no prostě neuvěřitelně dlouhej proces schvalování čehokoliv.
Ale tak teda, když se bavíme teď hlavně o tom pobytu. Jakoby záleží, jaký cizinci, ale když už jsme teda měli lidi, co tady požádají o azyl, tak to prostě někdy trvá klidně 8 let. A pořád si je vlastě ministerstva, soudy, přehazujou jak pingpongový míčky.
Určitě jako to, že si opravdu myslím, že oproti jiným evropským zemím to tady máme jako hodně extrémně nastavený, nepříjemný, byrokratický, ale i společenský prostředí.

TA: Takže prostě, jazyk, byrokracie.
R5: I samozřejmě jako prostě názory té většinové společnosti. Jako rasismus u nás určitě existuje.

TA: Takže jako nějaká diskriminace?
R5: A i zároveň, a to teda zase spíš mluvím jakoby ze zkušenosti s těma nezletilýma, tak prostě si myslím, a to teda mají rozhodně i dospělí, jako že krize identity. Takže vlastně teda se tady máš jakoby integrovat, ale zároveň si přece potřebuješ uchovat tu svoji kulturu, což je vlastně hrozně kritizovaný, že jo?
A integrace, prostě nevím, pro mě začíná bejt fakt jako zvláštní slovo, zvláště když to teďka vztáhneme na ty lidi z Ukrajiny, že jo, my je vlastně jako nechceme integrovat. My je prostě tady, nebo já to tak mám, že bychom jim tady měli jako pomoct, ale až budou moct, tak se prostě

potřebujou vrátit. Úplně bychom je jako neměli přeonačit na naše vnímání, na naše zvyky a tak dále, ale spíš jako je mi jenom poskytnout teďka nějakou prostě nevím pomoc, ochranu, prostředí, který teď pro ně bude bezpečný.

TA: Takže doopravdy si myslíš, že pro ty cizince je důležitý, i kdyby to byl prostě žadatel o azyl nebo azylant, kterému se schválil azyl tak, aby prostě jakoby, nevykořenil teda?
R5: No určitě, myslím si, že jo, že jakože pokud to není někdo, kdo sem vlastně, no i když sem přijdeš jako dítě, já myslím si, že to tomu člověk musí udělat v hlavě potom hrozně zmatek, protože přece jenom jakoby na tu rodinu pořád napojená seš a oni prostě přemýšlejí jinak a musí to pak být jako hrozně, hrozně matoucí a těžký.
Takže jo, určitě jakoby ta krize identity a moci si to uchovat, ale zároveň teda jako přijmout ty ostatní, že jo? Záleží prostě, jestli chceš zůstat nebo ne.
No, potom jako samozřejmě integrace jako jo, ale myslím si, že spousta těch lidí z Ukrajiny teďka, když se bavíme specificky o nich, takže tady vlastně zůstat jako nechce,

TA: Určitě jo, no a třeba žadatel, prostě někdo, komu byl schválenej azyl, tak jak si myslíš, že třeba dlouho ta integrace trvá toho člověka?
R5: Tak to si myslím, že s hodně závisí na tom právě jak rychle je posouzený ten případ, jak rychle ten azyl dostane. A k jakým lidem se dostane, jaký dostane příležitosti.
Pokud je to prostě fakt člověk, kterej jako neumí vůbec jazyk, není jako vzdělanej, trvá to, aby dostal azyl 8 let, žije prostě celou dobu v nějakých pobytových střediscích, protože není schopnej najít si práci.
Protože prostě za prvý neumí ten jazyk a za druhý prostě už i jenom hledat si tady jako zaměstnání, když ti nikdo nepomůže, je docela docela složitý. Tak si myslím, tyvaďo, nevím, roky! Třeba fakt klidně těch 10 let nebo jako 8, ale já nevím, já tady zase tak dlouho jako nepracuju a myslím si, že to fakt strašně záleží jako na tom, jaký máš prostě okolnosti.
Když se prostě stýkáš potom jako s těma lidma z tý majority, a ne vlastně pořád jakoby s cizincema, třeba v tom pobytovým středisku, tak jako že ti to jde samozřejmě mnohem jako rychleji a lépe.
Protože to se jako nenaučíš na žádným workshopu, i když se takový pořádají a je to super, jsou taky důležitý, tak ale je to prostě jinak, než že si to ten člověk jako zažije, že má pocit, že ho ta společnost jako přijala.
Ježiš, to teda jako možná, to jsi slyšela naší příběh tý jedný naší kolegyně, která jezdila někam do ústeckého kraje a vlastně měla tam klientku právě, teďka nechci kecat, byla to nějaká africká země. Ona tam vlastně žila jakoby už v bytě, ale ve vyloučené lokalitě, kde žili právě Romové, protože, jako si tam v tom místě nic jinýho dovolit nemohla. Ta naše kolegyně tam docházela jako sociální pracovnice a ta paní, kterou tam měla jako klientku, už měla malý dítě a vlastně volala na to dítě, hej, more pocem. Takhle se ta paní učila česky, že vlastně jako vyloučená skupina obyvatel integrovala tu ještě víc vyloučenější skupinu obyvatel, protože prostě ta majoritní, tu paní nepřijala, nebo vlastně nevím, co tam bylo jako za problém, ale vlastně to byl jako hezký čin.
Nakonec oni byli takoví jako víc přijímající a opravdu tam tý paní jako ukazovali, taky nám ta kolegyně vyprávěla, jak bylo vlastně hrozně zajímavý a vtipný, protože ty Romky by klidně mohli pracovat na úřadu práce, protože vždycky přesně věděli, co to mají jako napsat do těch

papírů, aby to prošlo jako dobře finančně a tady té paní prostě jakoby velice dobře radili, jak to má udělat, aby to pro ni prostě bylo nejvýhodnější. Byli na ní moc milí.

TA: Super, moc děkuju. No, a napadá mě ještě? Mám poslední otázku, jestli je vlastně něco, o čem by ses ráda se mnou se podělila vlastně v rámci tady týhletý problematiky, co jsme třeba nezmínili, co tě ještě napadá?
R5: No, tak jako já mám jako takový velký téma tím, že pracuju s nezletilým bez doprovodu, který sem jako teda přijdou a často nemají potvrzení o vzdělání, neuměj česky.
A teďka se teda opravdu bavím o tom, než začala válka na Ukrajině. Tak mě tam hodně pálí to, jakej mají vlastně přístup ke vzdělání a do jakejch zařízení je systém dává. Myslím si, že je to prostě příšerně nastavený pro ty děcka. Prostě jsou zařízení pro děti cizinců a pak mě přijde, že se dost nahodile rozhoduje, kam jdou dál, že často to jsou prostě výchovné ústavy, na kterejch je nějakej učňák, takže oni je tam vlastně jako ubytujou a oni tam prostě jako teda jsou ve výchovném ústavu, kde jsou prostě děti s problémovým chováním a tady ty děcka jako nemají problémový chování. Jsou prostě jenom cizinci a vlastně si myslím, že je to takový… Jako za prvý ty lidi, co tam pracujou, nejsou naučený pracovat s touhle cílovou skupinou vůbec. Oni dobře pracujou s těma dětma s problémovým chováním, ale tam vůbec nemají prostě co dělat tady ti naši cizinci. Nemají metodickou podporu, ačkoliv se říká, že mají. Nemají tam tlumočníky prostě. Z tlumočení z Paštů na češtinu používají Google a říkají, že to je správný nebo choděj do kebabu.
A vlastně jakoby mě přijde, že ten systém jako vlastně chce, aby ty děcka utekly dál. To se prostě jako ví, že jsou v tom výchovňáku a přijede tam auto a odveze prostě ty dva Afghánce, který tam zrovna jsou, a je to v pořádku, nikdo to neřeší. Jako samozřejmě je to jejich volba, ale zároveň jako neměli bychom je zastavovat, jestliže tady nechtěj bejt, ale zároveň si myslím, že oni prostě utíkají, protože nevědí, co se s nimi děje, protože jim nikdo nebyl schopnej říct, proč je chytili, kam je zavřeli, co s nimi dál bude.
Já bych taky utekla, že jo? A přitom jako na jednu stranu by se tady fakt mohli stabilizovat. Mají tady prostě do šestadvaceti volnej přístup ke vzdělání, což je skvělý a navíc jako že jo, by dostali trvalej pobyt, když sem přijdou nezletilý. Což jim tady jako v týhle zemi taky nikdo neříká.

TA: Tady to je taková jako doopravdy ta cílová skupina taková nejvíc ohrožená a nejmíň se tady s ní pracuje prostě nějak..
R5: No, jako oproti třeba Španělsku, kde maj ale neskutečný počty, tak si myslím, že jako se tady s těma děckama pracuje líp, to zas jako nechci říct, ale myslím si, že prostě je ten systém nastavený tak, že vlastně chceme, aby tady nezůstávali a šli dál.
Že vlastně nikdo se jim nesnaží vysvětlit, ale neříkám jako v Praze, ale tady je strašně malá kapacita, že jo, takže často se prostě dostávají jinam.
A i když jsou tady v Praze, tak potom jdou do těch výchovňáků, anebo prostě maximálně někam na učňák, kde stejně jako prostě se jim tam nelíbí. Často jsem slyšela, že vlastně vůbec se tam jako nic neučí, ani to, na co se mají jako učit, takže tam prostě uklízej místo toho, aby třeba vařili.
Řvou tam po nich, že jo, protože jsou prostě zvyklí, zvlášť po těch děckách, který mají to problémový chování. Teďka oni jim nerozumějí, často je tam ty děcka s problémovým chováním

třeba klidně okradou a je to prostě fakt jako hrozný a vlastně nedává mi to smysl jakým způsobem mají přístup ke vzdělání.
Často ani nemůžu jít na žádnou střední totiž, protože nemají právě doklad o vzdělání ze země původu a už tady nemůžou jít na základku.
A vlastně, jako jsou docela dost chycený v pasti tady v tom, a jsou často odsouzení prostě fakt, že jedinej, kdo je zaměstná, je prostě nějakej kebab, takže buď si otevřu v budoucnosti svůj kebab, anebo budou takhle prostě pracovat dál jako na černo.

TA: To ještě krásná představa mít vlastní kebab.
R5: No, jako je jo. Záleží to zase prostě, jestli potkáš někoho, třeba ta studentská péče nebo ten mentoring má podle mě tady v tom obrovskej jako smysl. Jestli potkáš někoho, kdo ti ty obzory jako rozšíří a dovede tě třeba k lidem, který dělaj to, co tě zajímá, a vůbec že tě napadne, že můžeš dělat i něco jinýho, že jo?
Protože samozřejmě ty kluci si ty zkušenosti předávají a často prostě to vidíš jakoby ty vlny, když někdo dodělá školu, tak ty ostatní dodělávají taky a teďka jsme přesně v takové té vlně, když odešli z té školy a šli jenom makat a všichni ti kluci odcházejí z tý školy a jdou jenom makat.

TA: No, dobra, ty jo hezky, moc děkuji.
R5: No já taky, to bylo hezký to takhle někomu říct.

TA: Děkuji, vypínám nahrávku.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc.Tereza Adamcová
Název práce: Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.
Rok dokončení práce: 2023

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh):

Přímé citace: 28 097
Ostatní text: 123 405
Celkový počet znaků: 151 502

Počet pramenů literatury: 66

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF:
DP_Adamcova_Sociálni_prace_s_cizinci_a_aspekty_ovlivnujici_jejich_integraci.pdf

Posudek vedoucí diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studentky: Tereza Adamcová
Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce: Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci
Vedoucí práce: Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.

Technické parametry práce:
Počet stránek textu (bez příloh): 67 normostran
Počet stránek příloh: 41
Počet titulů v seznamu literatury: 66

	0**	1	2	3	4
Výběr tématu					
Závažnost tématu		x			
Oborová přiléhavost tématu		x			
Originalita tématu a jeho zpracování			x		
Formální zpracování *Soutěž[1] ano?*					
Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)		x			
Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)		x			
Formální zpracování (jasnost tématu, rozčleněni textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)		x			
Metody práce *Soutěž[1] ano?*					
Vhodnost a úroveň použitých metod		x			
Využití výzkumných empirických metod		x			
Využití praktických zkušeností		x			
Obsahová kritéria a přínos práce *Soutěž[1] ano?*					
Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)		x			
Naplnění cílů práce		x			
Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu			x		
Návaznost kapitol a subkapitol		x			

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a
[1] Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvalit v dané oblasti hodnocení.

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi		x			
Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)			x		

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jak byste popsala roli sociálního pracovníka NNO při integraci imigrantů a azylantů? Co je jejím těžištěm?
2. Na jaké aspekty integrace by dle Vašeho názoru měla integrační politika klást důraz, aby došlo k efektivnějšímu zapojení imigrantů a azylantů do české společnosti?
3. V textu diplomové práce je zmíněn rozdílný přístup zaměstnanců veřejné správy a zaměstnanců nestátních neziskových organizací při asistenci integrujícím se cizincům (s. 29). V čem se projevuje?
4. Jaké jsou dle Vašeho názoru největší koncepční a operativní nedostatky státního systému při integraci imigrantů a cizinců?

Celkové hodnocení práce (*klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi*):

V diplomové práci její autorka Tereza Adamcová analyzuje význam sociální práce v procesu integrace azylantů do české společnosti. Konkrétně se soustředí na to, jak vnímají sociální práci s cizinci – azylanty samotní sociální pracovníci z nestátních neziskových organizací.
Vzhledem k aktuálnímu přílivu ukrajinských uprchlíků na území České republiky je reflexe povahy a přínosu sociálních pracovníků a pracovnic v integračních snahách velmi žádoucí. Samotné téma je jasně definované, přehledně strukturované s adekvátním využitím zvolené metodologie. V teoretické části je zřetelný autorčin poctivý přístup ke studiu zvolené problematiky. Autorka při vytyčení tématu vychází ze značného množství odborných zdrojů a přehledovým až encyklopedickým způsobem vymezuje jednotlivé kategorie. Téma je koncipované poměrně široce a z mého pohledu by některé konkrétní podkapitoly předložený text nemusel zahrnovat, neboť nejsou přímo provázané s problematikou a otázkami, které autorka zodpovídá v praktické části práce (např. druhy pobytového statusu).
Praktická část zahrnuje šetření v nevládní neziskové organizaci „Organizace pro pomoc uprchlíkům“, v němž byla po dobu realizace výzkumu autorka práce zaměstnaná. Předložený kvalitativní výzkum je založený na analýze a interpretaci dat získaných z polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovnicemi zmíněné organizace.
Své vlastní zkušenosti pak Tereza Adamcová reflektuje v některých pasážích diplomové práce, kdy se respondentek výzkumu dotazuje na bariéry a příležitosti tohoto specifického segmentu sociální práce. Přestože text zmiňuje konkrétní přístupy ke studiu integrace, v praktické části postrádám jasné vymezení teoretického rámce výzkumu.
Naopak lze vyzdvihnout velmi dobře zpracovaný závěr, kde autorka prokázala schopnost syntetizovat získané informace a konstruovat data tak, aby zodpověděla kladené výzkumné otázky.

Předložená práce je zpracována čtivě a prokazuje autorčinu kompetenci práce s odbornou literaturou a designem a realizací vlastního výzkumu. Jako celek splňuje kritéria kladená na tento typ kvalifikačních prací.

Doporučuji do soutěže o nejlepší diplomovou práci*

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 4. 9. 2023

* nehodící se škrtněte nebo vymažte

Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Tereza Adamcová
Obor studia: Sociálna práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce: Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci
~~Vedoucí~~/oponent* práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD., Dr.h.c.

Technické parametry práce:
Přímé citace: 28 097
Ostatní text: 123 405
Celkový počet znaků: 151 502
Počet pramenů a literatury: 66

	0**	1	2	3	4
Výběr tématu					
Závažnost tématu		•			
Oborová přiléhavost tématu		•			
Originalita tématu a jeho zpracování		•			
Formální zpracování					
Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)		•			
Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)			•		
Formální zpracování (jasnost tématu, rozčleněni textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)		•			
Metody práce					
Vhodnost a úroveň použitých metod	•				
Využití výzkumných empirických metod	•	•			
Využití praktických zkušeností		•			
Obsahová kritéria a přínos práce					
Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)	•				
Naplnění cílů práce		•			
Vyváženost teoretické a praktické části		•			

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

v daném tématu

Návaznost kapitol a subkapitol			•		
Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi		•			
Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)		•			

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka predkladanej diplomovej práce Tereza Adamcová, sa zaoberá vo svojej práci sociálnou problematikou v praxi a to vidíme už v samotnom názve Sociální práce s cizinci a aspekty ovlivňující jejich integraci.
Štruktúra práce obsahuje v jednotlivých kapitolách a podkapitolách skúmanú problematiku. Autorka má praktické skúsenosti s tou problematikou, ktorú uvádza i v práci, preto jej patrí pochvala, že sa pustila do náročnej problematiky v rámci jej aktuálnosti sociálnej práce konkrétne v problematike cudzincami.
V úvode autorka charakterizuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách, taktiež si v úvode vytýčila cieľ svojej celej diplomovej práci. Autorka pri písaní použila adekvátnu odbornú literatúru, ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov (autorka použila nielen domácu literatúru ale aj zahraničné publikácie, k tejto problematike, za čo jej patrí pochvala), ale moje výhrady k literatúre autorov Barša, Berry som v texte nenašiel a sú v zozname použitej literatúre. V práci sa nájdu formálne nedostatky v rámci predpísanej normy číslovanie podkapitol, za delením absentuje čiarka s. 31, zlá formulácia kap. 3.1, 3.2, 3.3 a 3.4. Oceňujem dilči shrnuti v rámci práci jednotlivých kapitol. Predkladaná diplomová práca sa člení na teoretickú a empirickú časť.
Teoretickej časť práce opisuje pohľad na zvolenú problematiku v štyroch hlavných kapitolách a podkapitolách. Prvá kapitola je venovaná migráciou, ktorá je spojená v rámci ČR. Oceňujem celú druhú kapitolu, ktorá rozoberá sociálnu prácu s cudzincami, role sociálneho pracovníka s danou komunitou. Tretia kapitola sa venuje integráciou cudzincov v ČR. Štvrtá kapitola obsahuje vybrané neziskové organizácie, ktoré sa venujú skúmanou problematikou.
Empirická časť je veľmi dobre a priehľadne spracovaná, kde bola využitá kvalitatívna metóda rozhovoru. Autorka použila metódu rozhovoru, kde si stanovil jednotlivé výskumné otázky. Nasledovne k analýze textu - rozhovoru bola použitá metóda tematickej analýze, kde si stanovila základne okruhy - vytvorila si jednotlivé kategórie tém, ktoré charakterizovala konkrétny rozhovor s participantom. Následne ich vyhodnotila a priehľadne spracovala.
Na základe stanoveného cieľa sa autorke podarilo splniť cieľ práce a došla k zaujímavým záverom, ktoré zhrnula do záverečnej kapitoly. Domnievame sa, že predložená práca je zaujímavo spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu a hodnotím ju kladne známkou výborne.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*
- práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikace:
- klasifikujem ju stupňom – (1) výborne.

Datum, podpis: 15.08.2023

* nehodící se, škrtněte